

EESTI

RAHVUSVAHELINE KONKURENTSIVÕIME

Eesti konkurentsivõime 58 riigi võrdluses
ning olulised konkurentsindikaatorid
võrreldes teiste Euroopa Liidu liikmesriikidega.

EAS
Enterprise Estonia

RIIGIKANTSELEI

Eesti rahvusvaheline konkurentsivõime 2010

AASTARAAMAT

Eesti konkurentsivõime
maailma 58 riigi ja
Euroopa Liidu 24 liikmesriigi
võrdluses

Tallinn, detsember 2010

Väljaande koostas: EKI juhtivteadur PhD Leev Kuum
Andmetöötlus: Koit Nilson, Viivika Savina
Kujundus: Mati Reiman

Väljaande koostamist finantseerisid Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus ja Riigikantselei

Informatsioon: EKI direktor

Marje Josing, tel 646 6439
19080 Tallinn, Rävala 6
fax: 668 1240
e-mail: eki@ki.ee
<http://www.ki.ee>

Copyright © Eesti Konjunkturiinstituut

SISUKORD

Sissejuhatus	5
1. Majanduse areng 2009. aastal	7
1.1. Maailmamajanduse iseloomustus	7
1.2. Eesti majanduse lühiülevaade	8
2. Riikide rahvusvahelise konkurentsivõime hindamise tulemused	12
2.1. Riikide üldine järjestus	12
2.2. Riikide järjestus konkurentsivõime faktorite lõikes	15
2.3. EL liikmesriikide konkurentsivõime iseloomustus	19
3. Eesti ettevõtluskeskkond Euroopa Liidu liikmesriikide võrdluses (ettevõtete juhtide hinnangute alusel)	21
3.1. Hinnangud valitsuse tööle	21
3.2. Hinnangud äritegevuse efektiivsusele	27
3.3. Hinnangud infrastruktuurile	32
4. Eesti konkurentsivõime tõstmisele suunatud tegevused	37
4.1. Eesti majanduse peamised eesmärgid 2020. aastani (Riigikantselei strateegiabüroo)	37
4.2. EAS: lühiülevaade 2010. a tegevussuundadest (Ü. Alamets)	56
4.3. KredExi roll ettevõtete finantseerimisel on oluliselt kasvanud (A. Treier)	57

SISSEJUHATUS

Käesolev aastaraamat, järjekorras kümnes, iseloomustab Eesti majanduse rahvusvahelist konkurentsivõimet 2009. a statistiliste andmete ja 2010. a ettevõtetejuhtide küsitlustulemuste alusel. See tugineb Lausanne'i Juhtimise Arendamise Instituudi (Institute for Management Development, IMD) 2010. a väljaandele "World Competitiveness Yearbook 2010".

Aastaraamat annab Eesti lugejatele ülevaate IMD projektis osalevate riikide (58 riiki) konkurentsivõimest, tuues ära kõikide riikide kohad edetabelis ja konkurentsivõime indeksi esikohal oleva riigi suhtes (II ptk). Üksikasjalikult iseloomustatakse Eesti ettevõtluskeskkonda Euroopa Liidu liikmesriikide võrdluses, tehes seda ettevõtetejuhtide hinnangute alusel (III ptk). Aastaraamatu I peatükk tutvustab majanduse arengut maailmas ja Eestis 2009. aastal, mis oli aluseks riikide edetabeli koostamisel. Viimane, neljas peatükk, annab ülevaate riigipoolsest tegevusest Eesti konkurentsivõime tõstmisel 2010. aastal. See peatükk on koostatud Riigikantselei, Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse (EAS) ja KredEx'i töötajate poolt.

2010. a arengud näitavad, et maailma halvim sõjajärgne finantskriis on möödas. Kriisist ülesaamisele aitas oluliselt kaasa riikide kooskõlastatud tegevus raskustesse sattunud riikide abistamisel ja suurte pankade päästmisel. SKP vähenes 2009. aastal maailmas 0,6% ning 2010. aasta oodatav kasv on juba 4,6%. Kriis andis maailmale suure õppetunni. Kriis näitas, et kõige tähtsamad riigi finants-majandusliku stabiilsuse mõttes on riigieelarve jätkusuutlikkus ja avaliku sektori mõõdukas võlakoores. Riigid peavad senisest suuremat

tähelepanu pöörama jooksevkonto tasakaalule. Just jooksevkonto defitsiit annab tunnistust riigi madalast konkurentsivõimest ja näitab pankade ennaktempos tõusu tootlikkuse suhtes.

Eesti majanduspoliitika eesmärk kriisijärgsel perioodil on konkurentsivõimelise majandusstruktuuri kujundamine ja selle baasil stabiilse majanduskasvu ja kõrge tööhõive tagamine. Kindlam tee jätkusuutlikuks majanduskasvuks on aga ülemaailmses väärtusahelas ülespoole liikumine ehk teisiti öeldes: Eestis tehtu ja loodu peab pidevalt muutuma väärtuslikumaks ja konkurentsivõimelisemaks. Riigi roll seejuures on tagada ettevõtetele soodne majanduskeskkond – jätkusuutlik riigieelarve, stabiilne maksusüsteem ja võimalikult madal maksukoormus.

Aastaraamatus pööratakse varasemast enam tähelepanu valitsuse tegevuskavadele ja Eesti majanduspoliitika tulevikule. Seda eelkõige seoses Riigikantselei ja ministeeriumide koostöös valmiva konkurentsivõime tõstmise kavaga "Eesti 2020". Viimase näol on tegemist Eesti majanduspoliitikat tervikuna haarava strateegiaga, mis on ühtlasi ka Eesti kava Euroopa 2020 strateegia eesmärkide saavutamiseks (vt ptk 4.1).

Euroopa 2020 kujutab endast uut Euroopa majanduskasvu ja tööhõive strateegiat, mis on jätkuks senisele Lissaboni strateegiale. Selle peamiseks eesmärgiks on Euroopa Liidu konkurentsivõime suurendamine, keskendudes kolmele põhivaldkonnale:

- teadus ja innovatsioon
- jätkusuutlik majandus
- kõrge tööhõive ja sotsiaalne kaasatus.

Euroopa Liidu liikmesriikide majanduste väljakutsed järgmisel 10 aastal on sarnased Lissaboni strateegias toodutega, kuid võtavad arvesse seda, et globaalne finantskriis ja mitmed pikaajaliselt süvenenud trendid on muutnud EL riikide olukorra raskemaks. Eesti jaoks tähendab Euroopa 2020 strateegia senisest suuremat koostööd ja koordinaatsiooni liikmesriikide vahel. Eestile tuleb see kindlasti kasuks, kuna Eesti majanduse areng sõltub suurest EL riikide edust.

Käesolev aastaraamat, nagu eespool märgitud, tugineb Lausanne'i Juhtimise Arendamise Instituudi uuringutele. Nende poolt arendatud meetodika riikide rahvusvahelise konkurentsivõime hindamiseks on leidnud laialdast rahvusvahelist tunnustust. Meetodika tugevuseks on riikide konkurentsivõime laiapõhjaline hindamine. See näeb ette enam kui 300 näitaja arvesse võtmist iga riigi kohta, millest 2/3 on statistiline ja 1/3 hinnanguline (küsitlus-) informatsioon. Kogu sisestatav info töödeldakse, kasutades selleks variatsioonanalüüsi võimalusi. Iga riigi kohta avaldatakse tema konkurentsivõime positsioon (reiting) järjekorranumbriks riikide üldedetabelis ning %na esikohal oleva riigi konkurentsivõime näitajast.

Käesoleva väljaande kasutajatena on silmas peetud valitsusasutusi, ettevõtete liituseid, ettevõtete juhte ja kõiki teisi inimesi (institutsioone), kes on seatud hea seisma Eesti rahvusvahelise konkurentsivõime eest. Väljaanne peaks kasulik olema ka Eesti investoritele, eksportööridele ülevaate saamiseks Euroopa Liidu liikmesriikide majandusest ja sealsest ettevõtluskeskkonnast. Aastaraamatu rahastajateks on Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus ja Riigikantselei, kes soovivad sellega panustada Eesti ettevõtete ekspordivõime arendamisse.

Soovime, et käesolev aastaraamat aitaks kaasa meie ühistele pingutustele üle saada majanduskriisi poolt põhjustatud raskustest ja järele jõuda meist konkurentsivõimelisematele riikidele.

1. MAJANDUSE ARENG 2009. AASTAL

1.1. Maailmamajanduse iseloomustus

2009. aasta oli maailmamajandusele väga raske. Rahvusvahelise Valuutafondi hinnangul aeglustus majanduskasv 2008. aasta 2,9%-lt 2009. aastal miinus 0,9 %-le. Majanduslanguse põhi jäi arenenud riikides I ja II kvartalis ning III kvartalis toimus pööre elavnemise suunas. Seda suuresti tänu arenenud riikide keskpankade ja valitsuste ulatuslikule raha- ja eelarvepoliitilistele meetmetele.

Piirkonniti oli majanduskasv 2009. aastal väga ebaühtlane ning aasta jooksul süvenesid ka arenenud riikide endi erinevused. Arenenud riikides oli SKP langus kokkuvõttes 3,2%, arenevates riikides aga majandus kasvas 2,1%. Majanduskasvu vedasid Aasia arenevad tööstusriigid 6,5%-ga, kusjuures Hiina majanduskasv oli 8,7%. Kesk- ja Ida-Euroopas oli seevastu tegemist sügava majanduskriisiga – SKP kahanes eelmise aastaga võrreldes 4,3%.

Majandusaktiivsuse vähenemine tõi kaasa tööpuuduse kiire kasvu, mis ulatus USA-s ja euroalal 10%-ni.

Nõudluse vähenemise tõttu langes aga märgatavalt inflatsioonitempo. Arenenud riikides oli langus 2008. a 3,4%-lt 2009. a 0,1%-le. Seejuures toormehinnad pöördusid tõusule juba 2009. a alguses, kuid üldist inflatsioonisurvet see kaasa ei toonud, kuna tööpuudus oli kõrge ja tootmisvõimsused alakoormatud.

Üleilmsetel finantsturgudel võis 2009. aastal täheldada stabiliseerumist, kuna majanduskasvu väljavaated paranesid. Riiklik toetus finantssektorile aitas kaasa pankadevahelise rahaturu intressimäärade alanemisele.

USA-s moodustas 2009. aastal majanduslangus 2,5%, kusjuures suuresti tööstustoodangu vähenemise arvel (juunis langus 13,3%). Majanduslanguse põhi oli II kvartalis ning IV kvartalis oli kasv juba positiivne (0,1%). Tööpuuduse kasv jätkus aga peaaegu kogu aasta vältel, tõustes aasta lõpuks 10%-ni (haripunkt oli oktoobris). Tööpuuduse kasv ja ebakindlad majandusväljavaated mõjutasid negatiivselt eratarbimist. See langes sügavamasse mõõnupunkti aprillis kui jaemüük oli aastavõrdluses langenud miinus 10%-ti. Aasta teisel poolel jaemüük elavnes. Elamuturg, mille kokkuvarisemisel oli oluline roll majanduskriisi käivitamisel, teisel poolaastal samuti pisut elavnes.

USA majanduse välistasakaal 2009. aastal seevastu paranes: jooksevkonto puudujääk vähenes 2,6%-ni SKP-st, seda impordi vähenemise ja ekspordi elavnemise tulemusel. Majanduslangusega kaasnes ka inflatsiooni alanemine. Tarbijahindade aastakasv oli negatiivne märtsist oktoobrini ning inflatsioon taastus alles novembris (aasta keskmisena oli tegemist deflatsiooniga 0,4%).

USA föderaalreserv hoidis baasintressimäära kogu aasta vältel madalal tasemel (0,0-0,2%). Riigieelarve puudujääk oli 12,5% SKP suhtes.

Jaapanis ulatus majanduslangus 5,3%-ni, seda suuresti „tänu“ ekspordi vähenemisele (langus 2,4%). Kahanes ka sisenõudlus, mistõttu jaemüügi aastakasv oli kogu aasta vältel negatiivne. Tööpuudus tõusis 12 kuuga 4,3%-st 5,1%-le ning nominaalpalgad alanesid 4%.

Deflatsioonisurve vähendamiseks hoidis keskpank baasintressimäära kogu aasta vältel nullilähedasel tasemel. Riigieelarve puudujääk kasvas 10,5 %-le.

Euroala SKP langes 2009. aastal 3,9%. Tööstustoodangu kasvutempo langes aprillis miinus 20,2%-le. Majanduslanguse sügavpunkt jäi I poolaastasse, teisel poolaastal algas mõõdukas elavnemine. Tööpuudus kasvas 12 kuuga 8,2%-lt 10%-le. Majan-

duslangus ja toormehindade alanemine põhjustasid aasta keskel tarbijahindade languse, kuid aasta lõpukuudel nõrk hinnakasv taastus. Euroala tarbijahinnad kasvasid aasta keskmisena 0,3%. Baasintressimäära langetati 2,5%-lt 1,0%-le.

Sügava majanduslanguse tingimustes ei suutnud euroala riigid hoida eelarvedefitsiiti ettenähtud 3% piires ning tegelikuks defitsiidiks kujunes 6,2%.

1.2. Eesti majanduse lühiülevaade

Majandusaasta 2009 osutus Eestile raske- maks kui 2008. a detsembris oodati. USA-st alguse saanud finantskriisi mõju maailma- majandusele oli tugevam kui osati karta. Kriis levis väga kiiresti ja tõmbas kaasa kõiki peamisi majanduspiirkondi. Mis aga eriti halb, kriis avaldas ootamatult tugevat pärssivat mõju rahvusvahelisele kaubava- hetusele.

Eestile, kui ekspordist sõltuval riigile, tähendas rahvusvahelise kaubavahetuse järsk kahanemine sisemajanduse kogupro- dukti olulist langust. Samuti raskendas Eesti olukorda asjaolu, et globaalsele krii- sile eelnes siin kiire majandusareng, mis päädis kinnisvarabuumiga vahetult kriisi eel. Raskendavate asjaolude hulka tuleb panna ka eduaastatel kogunenud suur pan- galaenukoormus ja pikaajaline välistasa- kaalustamatus.

Suur lisandväärtuse langus 2009. aastal vähendas oluliselt riigi eelarvetulusid, oma- nike kasumit ja töötajate palka. Paljudele tähendas majanduskriis tööst ilma jäämist. Aasta keskseks probleemiks kujunes ette- võtetele kohanemine katastroofiliselt vähe- nenud nõudlusega, leibkondadele – läbiaja- mine vähenenud tuludega ja riigile – toime- tulemine kõrge tööpuudusega ja eelarve- kärped.

Majanduskriis sundis riiki ja ettevõtjaid tegelema valdavalt lühiajaliste (ellujäämise) küsimustega, millel mõnel juhul oli aga

ka kestmam positiivne mõju. Näiteks püsti- tas valitsus eesmärgi 2009. aastal täita Maastrichti kriteeriumid, mis tähendas suuri kärpeid riigieelarves. Nüüd me teame, et need pingutused ei jäänud tulemuseta ning Eesti ühineb 2011. aastal eurosooniga. Väheoluline pole ka välistasakaalu kvalita- tiivne paranemine (positiivne jooksevkonto saldo), mis tõsi küll oli suuresti sisenõud- luse vähenemise tagajärg. Majandusrasku- sed sundisid ettevõtteid ja valitsussektorit muutuma efektiivsemateks, kohanema ras- kemaks muutunud oludega, mistõttu võib ka siit näha teatud tulu edaspidiseks.

Nüüd kõigest lähemalt. **Sisemajanduse kogutoodang** (SKP) vähenes 2009. aastal püsivhindades 14,1% ja moodustas jooksev- hindades 214,8 mld krooni (langus jooksev- hindades 36,7 mld kr). Suuremal määral põhjustasid langust töötlev tööstus, hulgi- ja jaekaubandus ning ehitus. Kvartalite lõikes oli majanduslangus järgmine: I kvar- tal 15,0%, II kvartal 16,1%, III kvartal 15,6% ja IV kvartal 9,5%. Madalam ma- janduslangus IV kvartalis on osaliselt sele- tatav baasiperioodi eripäraga – 2008. a IV kvartalis oli toimunud juba arvestatav SKP langus (–9,7%). Kuid IV kvartal oli ka esimene, kus majandus näitas tõusu võr- reldes eelneva kvartaliga (kasv võrreldes III kvartaliga 2,5%). SKP mahu järgi hinna- tes oli majanduse madalseis (kriisi põhi) II ja III kvartalis.

SKP arvestus **tarbimise meetodil** näitab, et 2009. a vähenes Eesti sisenõudlus (võrreldes 2008. a) 23,9%, millest investeringud vähenesid 34,5% ja eratarbimine 18,9%. Investeeringute osakaal SKP-s langes oluliselt ja moodustas 2009. a 21,8% (2008. a 28,4%). Eratarbimise osakaal moodustas 51,5%, mis on 3,3%-punkti vähem kui 2008. a.

Majanduslangusega käis kaasas **hõivatute arvu** oluline vähenemine (näitab ka tööturu paindlikkust). Hõivatute keskmiseks arvuks kujunes 2009. aastal 595,8 tuhat inimest, mis on 60,8 tuhat inimest vähem kui 2008. aastal. Kõige rohkem langes hõive II kvartalis (aastavõrdluses 64,7 tuh in). Oluliselt vähenes hõivatute arv tööstuses (15,7 tuh in) ja ehituses (28,0 tuh in). Terve aasta püsis tähelepanu keskmises üha kasvav **tööpuudus**. Aasta keskmiseks töötuse määraks kujunes 13,8% (aasta varem 5,5%), sellest IV kvartalis 15,5%. Töötute arv 2009. aastal kasvas kvartalidest kvartalisse: I kvartal 79 tuh in, II kvartal 92,2 tuh in, III kvartal 102,3 tuh in ja IV kvartal 106,7 tuh in. Ligi kolmandik töötutest olid töötud aasta või kauem. Kriisi ajal vähenes täistööajaga töötajate osakaal ja vastavalt suurenes osajaga töötajate osakaal. Töötundide arv vähenes rohkem kui hõivatute arv, mille tulemusena alates II kvartalist tõusis töötundi tootlikkus.

Majanduskriis mõjutas oluliselt **inflatsiooni**, mida võis ka eeldada. Kui 2008. a tõusid tarbijahinnad (aasta keskmisena) 10,4%, siis 2009. aastal oli vastav näitaja miinus 0,1% ehk väike deflatsioon. Hinnatõusu peatumist saab seletada nõudluse langusest tulenenud konkurentsi teravnemisega siseturul, palkade ja tulude vähenemisega, tööefektiivsuse tõusuga jne. Tarbijate poole pealt tuleb positiivselt esile tõsta toidu 0,4%-list odavnemist. Samuti alanesid transporditeenuste (–6,4%) ja side-teenuste (–0,2%) hinnad. Kallinesid 11,4% võrra alkoholitooted (aktsiiside tõstmine), riided (0,8%), eluasemega seotud toodete ja teenuste hinnad (1,3%) ja majapidamiskaupad (2,6%). Ettevõtetele tähendas hinnakonkurentsi teravnemine olulist kasumi vähenemist.

Kaupade **eksport** vähenes 2009. aastal nominaalhinnas 31,2 mld kr ehk 23,5% ja moodustas 101,3 mld krooni. Eksport vähenes väga järsult kohe I kvartalis. Kui 2008. aastal oli ekspordikäive kvartalite lõikes 31...34 mld kr, siis 2009. a I kv 23,4 mld kr, II kv 25,5 mld kr, III kv 25,8 mld krooni ja IV kv 26,6 mld kr. Kui 2008. aastal töötleva tööstuse ettevõtted eksportisid oma toodangust 54%, siis 2009. aastal 52,8%. Ekspordi peamised sihtriigid olid endiselt Soome (18,4% kogu ekspordist), Rootsi (12,5%), Läti (9,7%) ja Venemaa (9,3%). Samas olid Rootsi ja Soome need riigid, kuhu Eesti eksport ka kõige rohkem vähenes (kokku 11,2 mld kr). Põhjus on selles, et oluline osa Eesti kaubavahetusest Soome ja Rootsiga on tööstusharusisene ja sõltub nende riikide ekspordist kolmandatesse riikidesse.

Kaupade **import** moodustas 2009. aastal 113,6 mld krooni, mis on 56,9 mld kr vähem kui 2008. aastal. Vähenemise peamiseks põhjusteks on ekspordi vähenemine ja sisenõudluse langus (seda nii kapitalikaupade kui ka tarbekaupade osas). Välistasakaalu seisukohalt on impordi vähenemine positiivne, parandades viimaste aastate suures defitsiidis olnud **kaubavahetusbilanssi**. 2009. a vähenes kaubavahetuse defitsiit 36,0 mld kroonilt (2008. a) 12,2 mld kroonini ehk ligi kolm korda. Suurim negatiivne bilanss oli Eestil 2009. aastal mineraalsete toodete kaubavahetuses (–5,9 mld kr) ja suurim positiivne bilanss puidu ja puidutoodete kaubavahetuses (+5,8 mld kr).

Teenuste bilanss oli 2009. aastal traditsiooniliselt positiivne: eksport 49,4 mld kr, import 28,4 mld kr (eelmisel aastal vastavalt 55,0 ja 35,8 mld kr). Teenuste positiivne bilanss parandas olulisel määral **jooksevkonto saldot**, mis oli sel aastal esmakordselt positiivne – 9,8 mld krooni ehk 4,6% SKP suhtes.

Palkade aastaid kestnud kasv asendus 2009. aastal langusega. Jättes kõrvale palgalanguse sotsiaalsed küljed, võib selles näha palgakorralduse paindlikkust, mis

kindlasti aitas vähendada ettevõtete pankrotistumist kriisi ajal. Aasta keskmiseks nominaalpalgaks kujunes 12 264 krooni, mis tähendab, et palgad vähenesid 5,2%. Umbes samas ulatuses alanes ka reaalpalk. Tegevusalade lõikes olid kõrgemad palgad finantsvahenduses 22 881 krooni, IT sektoris 20 062 krooni, energeetika sektoris 16 552 krooni, avalikus sektoris 15 347 krooni.

Kinnisvaraturg oli kolmandat aastat järjest suures languses. 2009. aastal sõlmiti 26,6 tuhat notariaalselt tõestatud kinnisvaratehingut kogumaksumusega 18,1 mld krooni. Võrdluseks olgu märgitud, et buumiaastal (2006) oli tehinguid 60,2 tuhat ja müügitehingute maksumus 73,8 mld kr. Keskmise kinnisvaratehingute maksumus, mis oli 2006. a 1225 tuhat krooni, langes 2009. aastaks alla 700 tuhande krooni. Aasta lõpus võis täheldada esimesi kinnisvaraturu elavnemise märke.

Laenuturg tegi esmakordselt läbi taandarengu. Laenuportfell alanes 260,1 mld kroonilt (2008. a lõpp) 244,7 mld kroonile (2009. a lõpp). Põhjuseks nii nõudmise vähenemine kui ka pankadepoolne laenuhingimuste karmistamine. Samal ajal elanike hoiused pankades kasvasid, ulatudes aasta lõpuks 60,9 mld kroonini (umbes 8 kuu palgafond).

Äriettevõtete tegevust 2009. aastal iseloomustavad järgmised andmed: tööstustoodang (mahuindeks) langes 25,5%, kaupade jaemüük (mahuindeks) vähenes 15,6%, omal jõul tehtud ehitustööde maksumus jooksevhinnas langes 37,3%. Jäab veel lisada, et 2009. aastal oli **maksebilanss** tasakaalus ja **valitsemissektori koondeelarve** ülekulu oli 3,7 mld krooni ehk 1,7% SKPst.

Rahvusvaheliste reitinguagentuuride hinnangud Eestile (seisuga 30. märts 2010)

- **Globaalne konkurentsivõime reiting** (World Economic Forum, Geneva)

35. koht 133 riigi võrdluses. Reiting iseloomustab riigi võimet tagada jätkusuutlik majanduskasv keskpikal perioodil. Tugineb informatsioonile, mis iseloomustab riigi arengufaasi sõltuvalt sellest, kas areng toimub ressursside, tehnoloogia või innovatsiooni baasil. Võrreldes aasta varasemaga on reiting 3 koha võrra langenud.

- **Rahvusvaheline inimarengu indeks** (ÜRO)

40. koht 182 riigi edetabelis. Indeks arvestab elanike haridustaset, eluiga, majanduse arengutaset jne. Võrreldes 2008. aastaga tõus kaks kohta.

- **Rahvusvaheline majandusvabaduse indeks** (The Heritage Foundation)

16. koht 179 riigi võrdluses. Hindamise aluseks on kaubanduspoliitika, riiklik sekumine, rahanduspoliitika, musta turu osakaal majanduses jne. Võrreldes möödunud aastaga on Eesti 3 koha võrra langenud.

- **Rahvusvaheline pikaajaliste väliskohustuste täitmise võimet iseloomustav reiting** (Standard & Poor's)

Reitinguagentuur Standard & Poor's (S&P) alandas Eesti riigireitingut ühe astme võrra tasemelt A tasemele A–, reitingute väljavaade jäi negatiivseks. Aluseks on riigis läbiviidud struktuurireformid, otsinvesteeringute maht, fiskaal- ja rahapoliitika. Reiting “A” tähendab, et riik on täiesti usaldusväärne.

- **Rahvusvaheline korruptsiooni indeks** (Transparency International)

27. koht 180 riigi edetabelis. Esikohal olevas riigis on korruptsioon väikseim. Aasta varem oli Eesti positsioon sama.

- ***Rahvusvaheline infotehnoloogia indeks*** (World Economic Forum)

25. koht 134 riigi võrdluses. Aluseks on IT kasutamine riigi majanduse edendamisel. Võrreldes aasta varasemaga on Eesti seitsme koha võrra langenud.

- ***Bertelsmanni transformatsiooni indeks*** (Bertelsmann Media Worldwide)

Eestile kuulub 4. koht 119 riigi hulgas. Iseloomustab turumajanduse ja demokraatia arengut riigis sellesuunaliste reformide kiiruse ja efektiivsuse kaudu. Viimase aastaga on Eesti koha võrra langenud.

- ***Turismi konkurentsivõime indeks*** (World Economic Forum)

Eestile kuulub 133 riigi hulgas 27. koht. Indeks võtab arvesse riigis valitsevat turvalisust, transpordi- ja IT infrastruktuuri, loodus- ja kultuuriressursse, tervishoiu- ja hügieenitingimusi jne. Viimase aastaga on Eesti langenud ühe koha võrra.

2. RIIKIDE RAHVUSVAHELISE KONKURENTSIVÕIME HINDAMISE TULEMUSED

2.1. Riikide üldine järjestus

IMD World Competitiveness Yearbook 2010 sisaldab tänavu 58 riigi konkurentsivõime hindamise tulemusi. Võrreldes eelmise aastaga on riikide arv suurenenud ühe võrra, selleks on Island. Konkurentsivõime hindamisel kasutati valdavalt 2009. a statistilisi andmeid ja 2010. a alguses kõikides osavõtvates riikides läbi viidud ettevõtete juhtide küsitluse tulemusi. Aastaraamatu

üldedetabelis on toodud kõigi 58 riigi kohad edetabelis ja nende konkurentsivõime indeks (%), mis on leitud riigi konkurentsivõime näitaja (kogutud punktid) jagamisel esikohal oleva riigi (antud juhul Singapuri) vastava näitajaga. Alljärgnevas tabelis on meie poolt lisatud eelmise aasta tulemused.

Riikide rahvusvahelise konkurentsivõime 2010. aasta üldedetabel

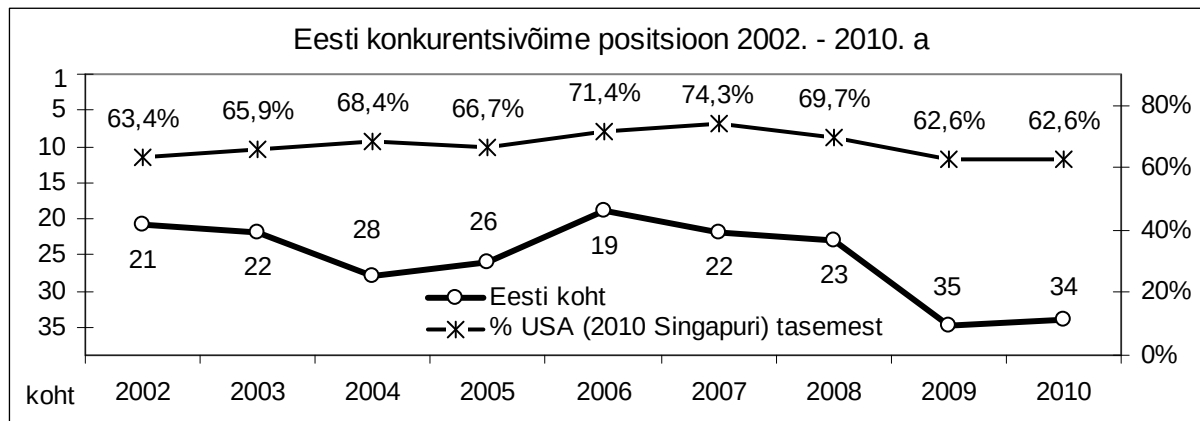
Riik	2010		2009	
	koht	tulemus (Singapur = 100)	koht	tulemus (USA = 100)
Singapur	1	100,0	3	95,7
Hongkong	1	99,4	2	98,1
USA	3	99,1	1	100,0
Šveits	4	96,1	4	94,2
Austraalia	5	92,2	7	88,9
Rootsi	6	90,9	6	90,5
Kanada	7	90,5	8	88,7
Taiwan	8	90,4	23	75,4
Norra	9	90,0	11	86,6
Malaisia	10	87,2	18	77,2
Luksemburg	11	86,9	12	86,3
Holland	12	85,6	10	87,8
Taani	13	85,6	5	91,7
Austria	14	84,1	16	79,3
Katar	15	83,8	14	82,0
Saksamaa	16	82,7	13	83,5
Israël	17	80,3	24	73,4
Hiina	18	80,2	20	76,0
Soome	19	80,0	9	88,4

Riik	2010		2009	
	koht	tulemus (Singapur = 100)	koht	tulemus (USA = 100)
Uus-Meremaa	20	78,5	15	79,6
Iirimaa	21	78,1	19	77,0
Suurbritannia	22	76,8	21	76,1
Korea	23	76,2	27	68,4
Prantsusmaa	24	74,4	28	68,1
Belgia	25	73,6	22	76,0
Tai	26	73,2	26	70,8
Jaapan	27	72,1	17	78,2
Tšiili	28	69,7	25	70,9
Tšehhi	29	65,4	29	66,8
Island	30	65,1	-	-
India	31	64,6	30	66,5
Poola	32	64,5	44	53,9
Kasahstan	33	63,4	36	61,0
Eesti	34	62,6	35	62,6
Indoneesia	35	60,7	42	55,5
Hispaania	36	58,8	39	57,8
Portugal	37	57,1	34	62,6
Brasiilia	38	56,5	40	56,9
Filipiinid	39	56,5	43	54,5
Itaalia	40	56,3	50	52,1
Peruu	41	54,2	37	59,3
Ungari	42	54,1	45	53,9
Leedu	43	54,1	31	64,9
Lõuna-Aafrika Vabariik	44	54,1	48	52,9
Kolumbia	45	53,9	51	51,5
Kreeka	46	52,3	52	50,8
Mehhiko	47	51,5	46	53,9
Türgi	48	51,1	47	53,4
Slovakkia	49	51,1	33	63,9
Jordaania	50	49,6	41	56,0
Venemaa	51	49,3	49	52,8
Sloveenia	52	48,7	32	64,6
Bulgaaria	53	47,8	38	59,0
Rumeenia	54	47,5	54	46,9
Argentiina	55	46,9	55	43,1
Horvaatia	56	40,1	53	48,6
Ukraina	57	39,9	56	40,4
Venezuela	58	28,0	57	39,1

Toodust nähtub, et Eesti on IMD 2010. aasta edetabelis 58 riigi võrdluses 34. kohal. Võrreldes eelmise aastaga on Eesti tõusnud 1 koha võrra. Eesti on möödunud Portugalist, Leedust, Slovakiast ja Sloveeniast. Eestist omakorda on möödunud Kasahstan ja Poola ning uustulnuk Island. Eesti konkurentsivõime indeks esikohal

oleva riigi (Singapur, eelmisel aastal USA) suhtes on aastaga tõusnud minimaalselt – 0,068 %-punkti võrra ja moodustab nüüd 62,641%.

Eesti konkurentsivõime positsiooni muutumist perioodil 2002–2010 näitab järgnev joonis:

Jooniselt nähtub, et kõrgeim koht edetabelis on Eestil olnud 2006. aastal (19.) ja kõrgeim konkurentsivõime näitaja (74,3% USA suhtes) on olnud 2007. aastal. Nende aastate konkurentsivõime arvestamise aluseks on olnud vastavalt 2005. a ja 2006. a statistilised näitajad, mil Eesti majandusolukorda iseloomustas kõrgkonjunktuur (kinnisvarabuum).

2010. a üldedetabelist saab teha veel järgmised järeldused:

- Maailma kõige konkurentsivõimelisemaks riigiks on tõusnud esmakordselt Singapur, tõrjudes sellelt kohalt seal aastaid püsinud USA. Singapur on pikaajaliselt olnud riikide esikolmikus, paistes eriti silma äritegevuse kõrge efektiivsuse ja valitsuse tõhususega. Suurepärased majandusnäitajad (kõrge SKP in kohta jne) tuginevad eelkõige ekspordile, mis omakorda saab tuge arenenud tööturust.
- Konkurentsivõime edetabeli TOP 10, mis läbi aegade on olnud suhteliselt kitsa riikidegrupi pärusmaa, on saanud käesoleval aastal 2 uut liiget – nendeks on Taiwan ja Malaisia. Veel eelmisel aastal oli Taiwan 23. ja Malaisia 18-s. Varem pole TOP

10-sse kuulunud ka Norra, kuid hüpe eliitgruppi tuli eelmise aasta 11. kohalt. Välja langesid TOP 10-st Holland ja Taani.

- Käesoleva aasta edetabeli suurimad **tõusjad** (võrreldes eelmise aastaga) on Taiwan (15 kohta), Poola (12 kohta), Itaalia (10 kohta), Malaisia (8 kohta), Iisrael (7 kohta) ja Indoneesia (7 kohta). Suurimad **langejad**: Sloveenia (20 kohta), Slovakkia (16 kohta), Bulgaaria (15 kohta), Leedu (12 kohta), Jaapan (10 kohta) ja Soome (10 kohta).

- Euroopa Liiduga peale 2004. aastat liitunud riikidest (12) on IMD aastaraamatus esindatud 9 riiki. Nende omavahelises konkurentsisis on paremusjärjestus järgmine: Tšehhi (29. koht), Poola (32. koht), Eesti (34. koht), Ungari (42. koht), Leedu (43. koht), Slovakkia (49. koht), Sloveenia (52. koht), Bulgaaria (53. koht) ja Rumeenia (54. koht).

- IMD projektis käesoleval aastal osalenud 58 riigist on 6-ks kõige nõrgema konkurentsivõimega riigiks (tagant poolt alates): Venezuela, Ukraina, Horvaatia, Argentiina ja Rumeenia. Viimasel kohal oleva Venezuela konkurentsivõime moodustab esikohal oleva Singapuri omast vaid 27,97%.

Lisaks üldedetabelile koostas IMD ka tänavu riikide konkurentsivõime kohta mitu alamedetabelit: kaks elanike arvu, kaks majandusliku arengutaseme (SKP 1 in kohta) ja 3 territoriaalse tunnuse alusel. Need edetabelid näitavad järgmist:

- **Väikeste** (alla 20 miljoni elanikuga) riikide grupis (29 riiki) juhivad tänavu Singapur, Hongkong, Šveits, Rootsi, Norra ja Luksemburg. Eestile kuulub selles riikide grupis 20. koht Kasahstani järel ja Portugal ees.
- **Suurte** (üle 20 miljoni elanikuga) riikide grupis on 6 konkurentsivõimelisemat USA, Austraalia, Kanada, Taiwan, Malaisia ja Saksamaa.
- **Majanduslikult enam arenenud** (SKP inimese kohta üle 20 tuhande USD) riikide konkurentsivõime alamedetabelit juhivad: Singapur, Hongkong, USA, Šveits, Austraalia ja Rootsi.

- **Majanduslikult vähem arenenud** (SKP inimese kohta alla 20 tuhande USD) riikide grupis on 6 konkurentsivõimelisemat Malaisia, Taiwan, Hiina, Korea, Tai ja Tšiili. Eestile kuulub selles alamedetabelis 11. koht Kasahstani järgi ja Indoneesia ees.

- **Territoriaalse tunnuse** järgi moodustatud Euroopa-Lähis-Ida-Aafrika grupis on 36 riiki ning 6 tugevamat nendest on Šveits, Rootsi, Norra, Luksemburg, Holland ja Taani (kõik on Euroopa riigid). Eestile kuulub selles arvestuses 20. koht Kasahstani järel ja Hispaania ees. Aasia-Vaikse Ookeani riikide grupi eesotsas on Singapur, Hongkong, Austraalia, Taiwan, Malaisia ja Hiina. Ameerika riikide grupi juhivad USA, Kanada, Brasiilia, Peruu ja Kolumbia.

2.2. Riikide järjestus konkurentsivõime faktorite lõikes

IMD metoodika kohaselt ühendatakse iga riigi kohta kogutud informatsioon esimesel etapil 20 allfaktoriks ja teisel etapil viimased omakorda 4-ks faktoriks. IMD Aastaraamat annab lisaks üld- ja alamedetabelitele ülevaate ka riikide positsioonidest kõigi faktorite (4) ja allfaktorite (20) lõikes. Nendeks faktoriteks on:

- **majanduse seisund**, mis näitab kuidas aruandeaastal arenes riigi majandus. Faktor iseloomustab siseriikliku majanduse olukorda, rahvusvahelise kaubanduse arengutaset, välismaiste otseinvesteeringute mahtu, tööhõive olukorda riigis ning hindade taset. Majanduse seisundi hindamiseks kasutas IMD tänavu 76 kriteeriumit (näitajat).
- **valitsuse (töö) tõhusus**, mis näitab, mil määral valitsuse tegevus on kooskõlas riigi konkurentsivõime edendamise huvi-

dega. Arvestatakse riigieelarve tasakaalustatust, maksude taset, riigi institutsioonide arengutaset ja teisi ettevõtluse arengut soodustavaid tingimusi. Faktori kvantitatiivse väärtuse arvutamiseks kasutas IMD tänavu 71 kriteeriumit.

- **äritegevuse efektiivsus**, mis iseloomustab, kuivõrd innovaatiliselt, kasulikult ja usaldusväärselt (vastutustundlikult) ettevõtteid tegutsevad. Arvestatakse tootlikkuse taset riigis, tööturu olukorda, ettevõtete juhtimise kogemusi, majanduse valmisolekut vastu seista globaalsetele mõjutustele jne. Arvesse võeti tänavu kokku 67 erinevat näitajat.
- **infrastruktuuri** faktor näitab, mil määral riigi baas-, tehnoloogiline ja teaduslik infrastruktuur ning inimressursid vastavad ärisektori vajadustele. Selle faktori

puhul lähevad arvesse infrastruktuuri seisundit, samuti tervishoidu ja keskkonda iseloomustavad statistilised näitajad ja ettevõttejuhtide küsitluse tulemused. Kokku võeti tänavu arvesse 113 kriteeriumit.

Alljärgnevas tabelis on ära toodud riikide positsioonid (kohad) edetabelites, mis on moodustatud konkurentsivõime faktorite alusel (riigid on seejuures reastatud nende positsiooni järgi konkurentsivõime üldedetabelis).

Riikide positsioonid edetabelites, mis on koostatud konkurentsifaktorite lõikes 2010. aastal

Riik	Koht üldjärjestuses	Majanduse seisund	Valitsuse tõhusus	Äritegevuse efektiivsus	Infra- struktuur
Singapur	1	5	2	1	11
Hongkong	2	4	1	2	23
USA	3	1	22	13	1
Šveits	4	10	3	7	3
Austraalia	5	7	4	5	18
Rootsi	6	15	13	9	2
Kanada	7	12	10	10	4
Taiwan	8	16	6	3	17
Norra	9	19	7	8	7
Malaisia	10	8	9	4	25
Luksemburg	11	11	12	6	21
Holland	12	14	17	15	12
Taani	13	30	11	11	5
Austria	14	18	27	12	10
Katar	15	2	8	19	37
Saksamaa	16	9	28	25	8
Iisrael	17	36	16	14	16
Hiina	18	3	25	28	31
Soome	19	44	15	16	6
Uus-Meremaa	20	31	5	22	22
Iirimaa	21	22	19	18	24
Suurbritannia	22	23	29	26	15
Korea	23	21	26	27	20
Prantsusmaa	24	17	42	35	14
Belgia	25	13	43	30	19
Tai	26	6	18	20	46
Jaapan	27	39	37	23	13
Tšiili	28	26	14	21	44
Tšehhi	29	29	33	40	26
Island	30	51	48	33	9
India	31	20	30	17	54
Poola	32	24	36	38	36
Kasahstan	33	43	20	29	39
Eesti	34	52	24	36	27

Riik	Koht üldjärjestuses	Majanduse seisund	Valitsuse tõhusus	Äritegevuse efektiivsus	Infra- struktuur
Indoneesia	35	27	23	34	55
Hispaania	36	41	45	44	28
Portugal	37	38	44	50	29
Brasiilia	38	37	52	24	49
Filipiinid	39	34	31	32	56
Itaalia	40	33	49	48	32
Peruu	41	28	35	42	57
Ungari	42	40	51	47	35
Leedu	43	57	34	41	30
Lõuna-Aafrika Vabariik	44	56	21	31	51
Kolumbia	45	35	38	39	53
Kreeka	46	48	54	45	33
Mehhiko	47	25	46	51	50
Türgi	48	50	47	37	45
Slovakkia	49	54	41	43	40
Jordaania	50	45	39	46	52
Venemaa	51	49	40	53	38
Sloveenia	52	42	53	57	34
Bulgaaria	53	46	32	56	48
Rumeenia	54	47	50	49	43
Argentiina	55	32	57	52	47
Horvaatia	56	53	55	58	42
Ukraina	57	55	56	54	41
Venezuela	58	58	58	55	58

Tabelis toodud andmetest saab teha mitmeid olulisi järeldusi riikide konkurentsivõime tugevate ja nõrkade külgede kohta. Alljärgnevalt toome mõned olulisemad tähelepanekud konkurentsivõime faktorite lõikes:

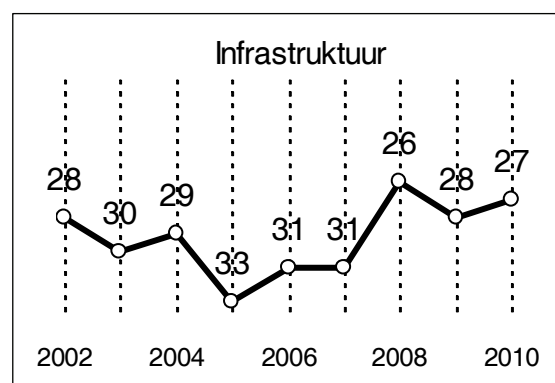
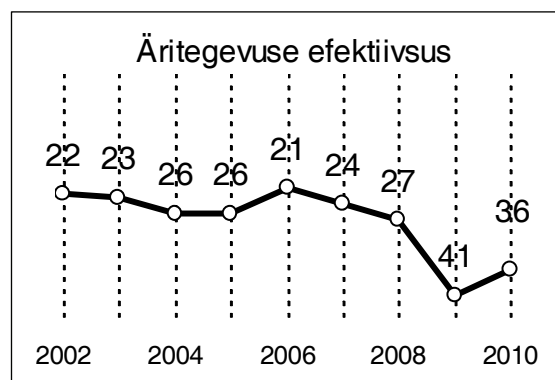
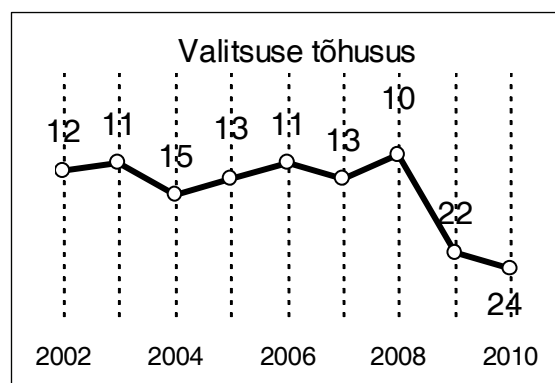
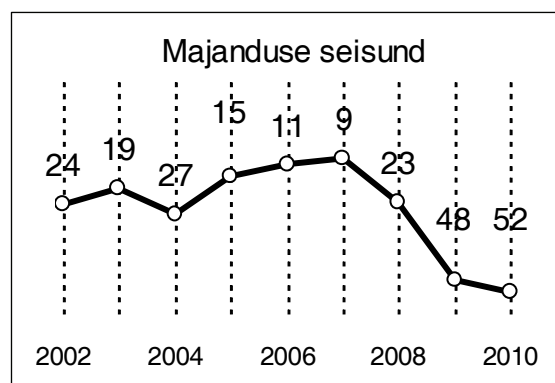
- **Majanduse seisundi** poolest (lähtudes IMD poolt valitud kriteeriumidest) on 6 edukamat riiki (2009. a statistilistel andmetel) USA, Katar, Hiina, Hongkong, Singapur ja Tai. Kuuest viis on Aasia riigid, andes tunnistust Aasia majanduslikust tõusust. USA tugevuseks on majanduse suur potentsiaal, Hongkongil ja Singapuril – arenenud välikaubandus ja välismaised investeeringud. Katar eristub arenenud tööturuga ja madalate hindadega.

- **Valitsuse töö** on kõige tõhusamaks hinnatud Hongkongis, kellele järgnevad Singapur, Šveits, Austraalia, Uus-Meremaa ja Taiwan. Hongkong edestab teisi riike eduka maksu- ja eelarvepoliitika poolest, Singapuri tugevuseks on institutsionaalne võrgustik ja soodne äriseadusandlus. Valitsuse töö on hinnatud tõhusamaks just suhteliselt väikestes riikides, millest võib järeldada, et väikeste riikide juhtimine on lihtsam, muudatuste elluviimine kiirem ja neis on ka vähem bürokraatiat. Valitsuse töö tõhusus on läbi aegade olnud ka Eesti konkurentsivõime kõige tugevamaks küljeks.

- **Äritegevuse efektiivsuse** poolest on IMD edetabeli 6 edukamat riiki 2010. aastal Singapur, Hongkong, Taiwan, Malaisia, Austraalia ja Luksemburg. Singapuri tugevuseks äritegevuse alal on arenenud tööjõuturg, kõrged väärtushinnangud ja finantsid. Hongkong edestab teisi finantssektori tugevusega ning samuti arenenud tööjõuturuga. Luksemburg paistab silma lisaks tugevale finantssektorile veel ärijuhtimise kõrge tasemega.

- **Infrastruktuuri arengutasemelt** juhib edetabelit kindlalt USA, kellele järgnevad Rootsi, Šveits, Kanada, Taani ja Soome. Kõikidele nendele on ühistunnuseks kõrge elutase ehk teisiti öeldes – nad on rikkad riigid. Sellest saab järeldada, et infrastruktuuri rajamine on kulukas ja aeganõudev tegevus. Et see nii on, näitab asjaolu, et edetabeli lõppu on jäänud Venezuela, Peruu, Filipiinid, Indoneesia ja India.

Eesti positsioon

2.3. Euroopa Liidu liikmesriikide konkurentsivõime iseloomustus

Valdav osa Eesti väliskaubandusest toimub Euroopa Liidu liikmesriikidega. Seetõttu on Eesti jaoks oluline olla ja püsida konkurentsivõimelisena eelkõige just Euroopa Liidu liikmesriikide võrdluses. Alljärgnevalt tutvustame Eesti konkurentsivõimet teiste EL liikmesriikide võrdluses.

Teeme seda tuginedes IMD rahvusvahelise konkurentsivõime aastaraamatule 2010. Võrdlusesse on kaasatud 24 liikmesriiki, kes osalesid IMD konkurentsivõime projektis. Välja jäid Malta, Küpros ja Läti.

EL liikmesriikide positsioon IMD edetabelis 2010. aastal

Koht IMD üldtabelis	Riik	Koht EL arvestuses	Koht faktorite lõikes			
			Majanduse seisund	Valitsuse tõhusus	Äritegevuse efektiivsus	Infra- struktuur
6	Rootsi	1	5	3	2	1
11	Luksemburg	2	2	2	1	10
12	Holland	3	4	5	5	6
13	Taani	4	12	1	3	2
14	Austria	5	7	8	4	5
16	Saksamaa	6	1	9	8	4
19	Soome	7	18	4	6	3
21	Iirimaa	8	8	6	7	11
22	Suurbritannia	9	9	10	9	8
24	Prantsusmaa	10	6	16	11	7
25	Belgia	11	3	17	10	9
29	Tšehhi	12	11	12	14	12
32	Poola	13	10	14	13	21
34	Eesti	14	22	7	12	13
36	Hispaania	15	16	19	17	14
37	Portugal	16	14	18	22	15
40	Itaalia	17	13	20	20	17
42	Ungari	18	15	22	19	20
43	Leedu	19	24	13	15	16
46	Kreeka	20	21	24	18	18
49	Slovakkia	21	23	15	16	22
52	Sloveenia	22	17	23	24	19
53	Bulgaaria	23	19	11	23	24
54	Rumeenia	24	20	21	21	23

Tabelist toodust saab teha mitmeid olulisi järeldusi:

- Euroopa Liidu liikmesriikide konkurentsivõime on vägagi erinev: neile kuuluvad IMD 2010. üldedetabelis kohad 6-st kuni 54-ni. EL riikide keskmine koht on tänavu 30,4, mis on 2,2 koha võrra halvem kui eelmisel aastal ja 4 koha võrra halvem kui üleelmisel aasta.
- Üsna hästi positsioneeruvad Põhja-maad, neile kuulub EL arvestuses esimene, neljas ja seitsmes koht. Tähelepanuväärne on fakt, et EL vanad liikmed (EL 15) asuvad peaaegu kõik EL arvestuses esimeses pooles ja uusliikmed (peale 2004. a vastu võetud) tabeli teises pooles. Uusliikmetest kõrgeimal kohal asub taas Tšehhi, kes on aastaga küll koha võrra langenud (12. kohal).
- EL konkurentsivõimelisem riik 2010. aastal on Rootsi, kes tõrjus sellelt kohalt Taani. Suuremad **tõusjad** edetabelis (võrreldes eelmise aastaga) on Poola (+7), Itaalia (+5) ja Hispaania (+4). Suuremad **lan-gejad** Sloveenia (-8), Slovakkia (-6), Leedu (-6) ja Bulgaaria (-5).
- Eestile kuulub 2010. a edetabelis tänavu 14. koht, mis on 3 võrra parem kui aasta varem, aga 4 võrra halvem kui 2008. aastal. Eesti läks tänavu mööda Portugalist, Slovakkia, Sloveeniast ja Leedust. Aga lasi endast mööda Poola.
- **Majanduse seisundi** poolest on Euroopa Liidu konkurentsivõimelisem riik 2010. aastal Saksamaa, vahetades kohad eelmise aasta esimese – Luksemburgiga. Kolmas koht kuulub Belgiale, kellele järgnevad Holland, Rootsi ja Prantsusmaa. Eestile kuulub tänavu majanduse seisundi poolest 22. koht, mis on kahe võrra parem kui eelmisel aastal, kuid oluliselt halvem kui majanduse tõusu aastatel 2004-2006.

- **Valitsuse tõhusus** on suurim Taanil ja nii oli see ka eelmisel aastal. Järgnevad Luksemburg, Rootsi, Soome, Holland ja Iirimaa. Eesti asub kohe esikuuiku järel, olles seitsmes, nagu ka eelmisel aastal. EL nõrgimad valitsused on Kreekal, Sloveenia, Ungaril, Rumeenial ja Itaalia. Põhja-maade valitsuste tõhusus seisneb eelkõige arenenud institutsionaalses ja sotsiaalses raamistikus ning ettevõttesõbralikus äri-seadustikus.

- **Äritegevuse efektiivsus** on 2010. aastal kõige kõrgemaks hinnatud Luksemburgis, kellele järgnevad Rootsi, Taani, Austria, Holland ja Soome. Nendele riikidele on iseloomulik arenenud finantsturud, äriette-võtete juhtimise kõrge tase ning turuma-janduslikud väärtushinnangud. Äritegevuse efektiivsus on madal Rumeenias, Bulgaarias, Sloveenias, Slovakkias ja Kreekas. Eesti asub tänavu EL riikide arvestuses äritegevuse efektiivsuse poolest 12. kohal, parandades oma positsiooni võrreldes aasta-tagusega 3 kohta.

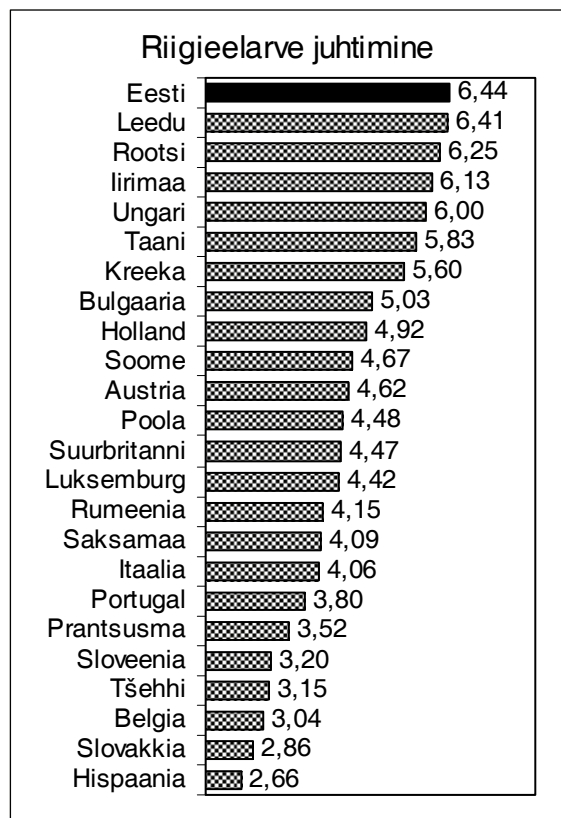
- **Infrastruktuuri** arengutase on taas kõrgeimeks hinnatud Rootsis, kellele järgnevad Taani, Soome, Saksamaa, Austria ja Holland. Nimetatud riikide infrastruktuur on mitmekülgsest arenenud, kuid eriti tõu-sevad esile haridus, tervishoid ja tehnoloogi-line infrastruktuur. Eestile kuulub infra-struktuuri arvestuses tänavu 13. koht EL 24 riigi arvestuses, eelmisel aastal 15. koht. Infrastruktuuri on hinnatud kõige nõrgemaks Bulgaarias, Rumeenias, Slovakkias, Poolas ja Ungaris.

3. EESTI ETTEVÕTLUSKESKKOND EUROOPA LIIDU LIIKMESRIIKIDE VÕRDLUSES (ettevõtetejuhtide hinnangute alusel)

Riigi konkurentsivõime paljud aspektid ei ole statistiliselt mõõdetavad (või nende kohta puudub statistika), kuid on samas väga olulised iseloomustamiseks ettevõtluskeskkonda riigis. Nagu eespool märgitud, näeb IMD metoodika selleks puhuks ette hinnangulise informatsiooni kogumist ettevõtetejuhtidelt. Vastavad küsitlused IMD küsitluslehe alusel viidi läbi kõigis 58-s projektis osalenud riigis 2010. a märtsis. Eestis viis ettevõtlusjuhtide küsitluse läbi Eesti Konjunktuuriinstituut. Hinnanguid koguti 17 valdkonna kohta ja ärijuhtidele esitati 115 küsimust.

Käesolevas peatükis tutvustame Euroopa Liidu 24 riigi ettevõtetejuhtide hinnanguid oma riigi ettevõtluskeskkonna kõige olulisemate aspektide kohta. Eesmärk on võrrelda Eesti ettevõtluskeskkonda teiste projektis osalenud riikide vastava olukorraga. Esitatud 115-st küsimusest on alljärgnevalt vaatluse (võrdluse) alla võetud 31 olulistemat. Esitame need valdkondade lõikes.

3.1. Hinnangud valitsuse tööle

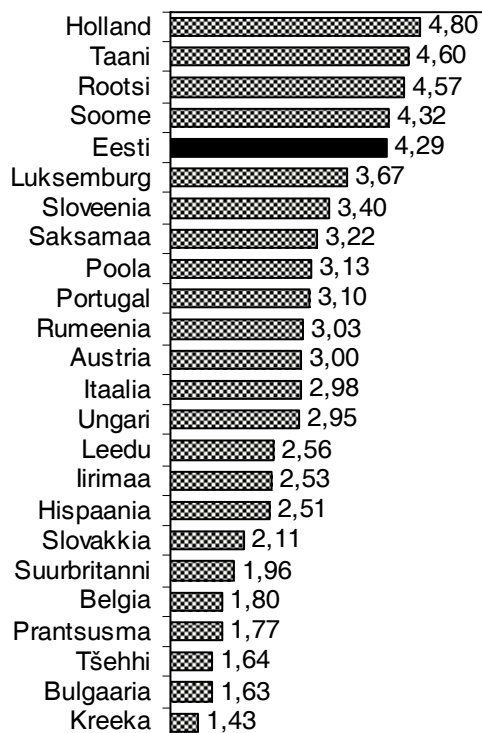
Valitsuse tugevuse (tõhususe) kohta oli käesoleval aastal küsitluslehes kokku 34 küsimust. Lähema vaatluse alla võtame nendest 13.

Riigieelarve juhtimine ehk täpsemalt, kui võrd see on paranenud/halvenenud kahel viimasel aastal. Riigieelarvest on kujunemas üks olulisemaid hoobasid majanduskeskkonna kujundamisel riigis. Riigieelarve mõjutab nii nõudmise kui ka pakkumise, samuti hindade, tööturu jne arengut. Jooniselt on näha, et olukord kahel viimasel aastal on pigem halvenenud kui paranenud. Kõige kõrgema hinde (6,44 p ehk enam kui rahuldava) sai Eesti, kellele järgnevad Leedu ja Rootsi. Mõnevõrra üllatuslikult on eelarve juhtimise muutumist suhteliselt positiivselt hinnanud ka Iirimaa ja Kreeka ettevõtetejuhid, kuigi me teame, et nimetatud riigid on sattunud suurde eelarvepuudujääki. Eelarve juhtimisega kahel

viimasel aastal oma riigis pole selgelt rahul Hispaania, Slovakkia ja Belgia ettevõtetejuhid. Üldse on EL 24 riigi eelarvejuhtimisele antud suhteliselt madal hinnang – keskmiselt 4,58 punkti.

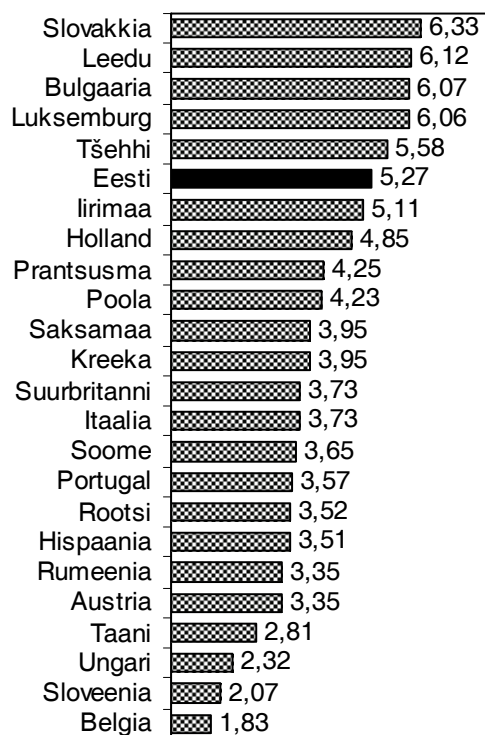
Pensionifondide jätkusuutlikkus on probleem, millega on kokku puutunud praktiliselt kõik EL liikmesriigid. Põhjus on nii parematel aegadel välja antud katteta lubadused kui ka elanike vananemine. Toodust nähtub, et ettevõtetejuhid on vägagi kriitilised kujunenud olukorra suhtes (keskmise hinne 2,96 p). Päriselt rahuldav pole olukord üheski EL liikmesriigis, kuid suhteliselt jätkusuutlikumaks hinnatakse pensionisüsteemi Hollandis, Taanis, Rootsis, Soomes, Eestis ja Luksemburgis. Väga ebakindlad on pensionisüsteemi rahastamise väljavaated Kreekas, Bulgaarias, Tšehhis, Prantsusmaal ja Suurbritannias, kus olukorra hinnang on alla 2 punkti.

Pensionifondide jätkusuutlikkus

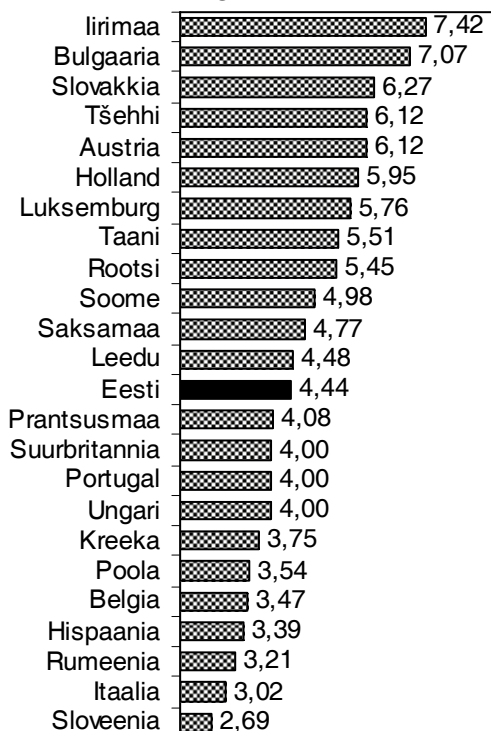

Üksikisiku maksude mõju nende ettevõtlikkusele ehk täpsemalt, kuivõrd need vähendavad / ei vähenda inimeste soovi tööd teha ja edukad olla. Jooniselt nähtub, et ettevõtetejuhtide hinnangud enamuses riikides jäävad alla 5 punkti, millest võib järeldada, et üksikisikute maksudel praegusel tasemel on tootlikkust pidurdav mõju. Eriti kriitiline olukord on Belgias, Sloveenias, Ungaris ja Taanis (kõigis hinnang alla 3 punkti). Rahul ollakse üksikisiku maksustamisega Slovakkias, Leedus, Bulgaarias, Luksemburgis (kõigis hinne üle 6 punkti) ning mõningal määral ka Tšehhis, Eestis ja Iirimaa. EL 24 keskmine hinne – 4,13 p.

Üksikisiku maksude mõju nende ettevõtlikkusele

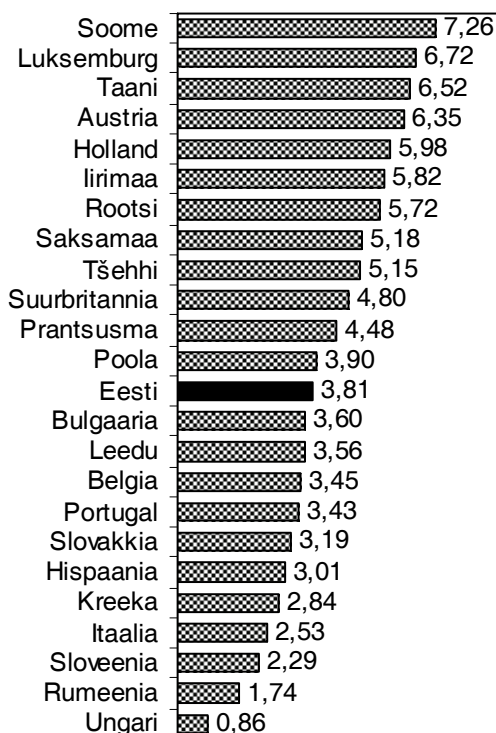

Ettevõtetmaksude mõju ettevõtete tegevusaktiivsusele

Ettevõtetmaksude mõju ettevõtete tegevusaktiivsusele on hinnatud mõnevõrra positiivsemalt (võrreldes üksikisikute maksudega). EL 24 keskmine hinne – 4,58 p. Nähtavasti mõjutab hinnangut asjaolu, et paljudes riikides saavad ettevõtted riigieelarve kaudu palju maksuraha tagasi. Riik jagab ettevõtetele toetusi, investeerib infrastruktuuri, haridusse, koolitusse jne. Ettevõtted usaldavad riiki, kuna nad teavad, et ühiselt on paljusid asju lahendada odavam kui igal ettevõttel eraldi. Alla 4 punktiga hinnatakse olukorda Sloveenias, Itaalias, Rumeenias, Hispaanias, Belgias, Poolas ja Kreekas. Kõige enam on ettevõtetmaksude tasemega rahul Iirimaa ja Bulgaaria ettevõttejuhid.

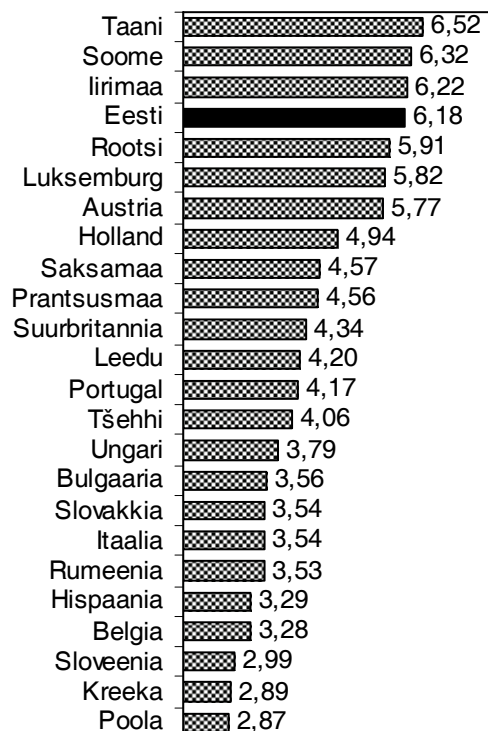
Varimajandus

Varimajandus ehk täpsemalt, kuivõrd see pidurdab / ei pidurda majanduse arengut riigis ja moonutab konkurentsi. Toodud andmetest nähtub, et varimajanduse tõkestamisega on paremini (hinded üle 6 punkti) toime tulnud Soome, Luksemburg, Taani ja Austria. Kriitiline olukord seevastu on Ungaris, Sloveenias, Itaalias ja Kreekas. Viimaste puhul võib nentida olukorda, kus majanduse areng on tegelikult ka pidurdunud ning eelarvetulude laekumine on suureks probleemiks. Eesti ettevõttejuhid on varimajanduse mõju hinnanud 3,81 punktiga, mida võib tõlgendada kui varimajanduse üsnagi reaalse negatiivse mõju olemasolu. EL24 keskmine hinne 4,26 p.

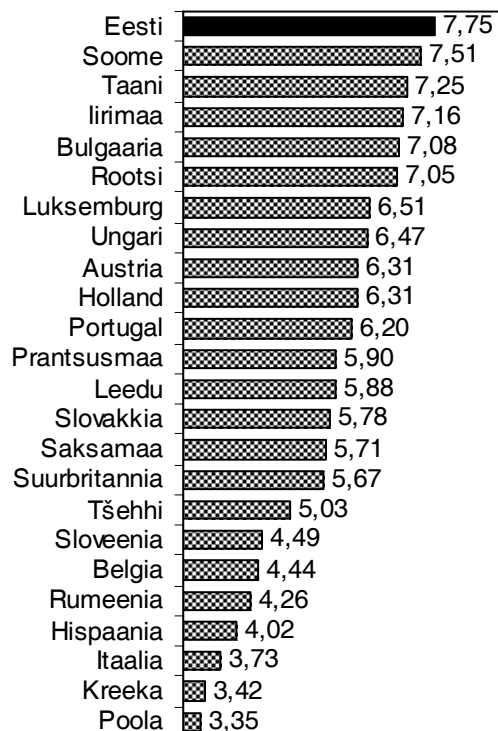
Äritegevuse kergus on rahvusvaheliselt kõrgelt hinnatud kriteerium, millel on oluline positiivne mõju välisinvesteeringutele ja konkurentsivõimele üldse. Äritegevus on kergem riikides, kus institutsioonid ja regulatsioonid toetavad ettevõtete tegevust, püüavad erinevate probleemide lahendamise muuta võimalikult kergeks. Tabelist nähtub, et üle 6 punktiga hinnati äritegevuse kergust neljas EL liikmesriigis: Taanis, Soomes, Irimaal ja Eestis. Väga raske on äri teha (hinnangud alla 3 punkti) Poolas, Kreekas ja Sloveenias. Eesti kõrge positsioon selle tunnuse osas on tunnistus sellest, et meie äriseadustik ja muud regulatsioonid on suhteliselt ettevõttesõbralikud.

Äritegemise kergus

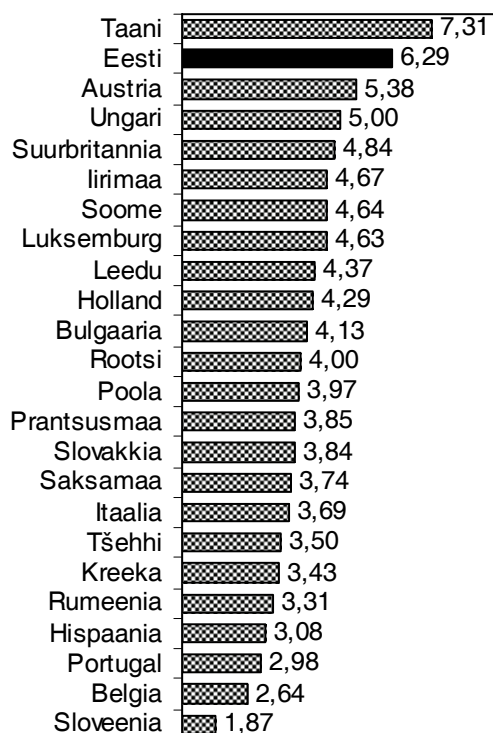

Uute ettevõtete loomine ehk kuidas seadusandlus seda soosib. Uute ettevõtete loomisele kuluv aeg ja nõutavad kooskõlastused on investorite jaoks oluline kriteerium ühe või teise riigi eelistamisel. EL-is on see riigiti küllaltki erinev ja kindlaks määratud seadusandlusega. Joonisel toodud hinnangutest nähtub, et tervikuna on olukord uute ettevõtete loomisel EL liikmesriikides suhteliselt hea – keskmine hinne 5,72 p. Alla 4 punkti sai ettevõttejuhtidelt olukord Poolas, Kreekas ja Itaalias. Ebasoodne on olukord ka Hispaanias ja Rumeenias. Kerge on ettevõtte loomine (üle 7 punkti) Eestis, Soomes, Taanis, Irimaal, Bulgaarias ja Rootsis.

Uute ettevõtete loomine

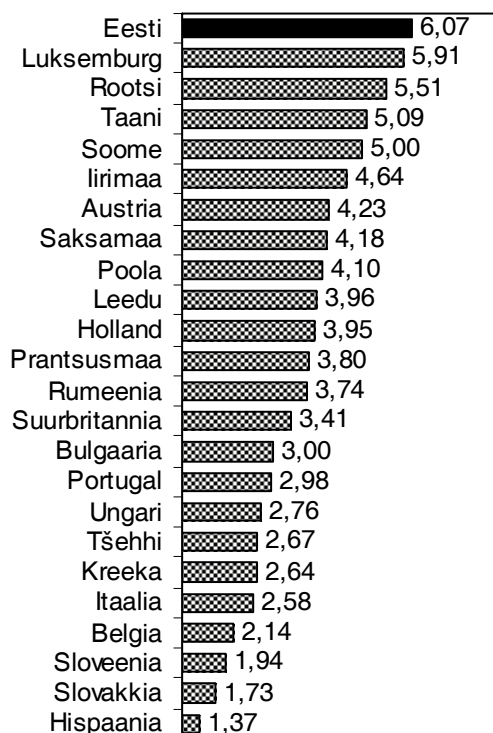

Töölased regulatsioonid

Töõjõualased regulatsioonid (tööle võtmine, vallandamine, miinimumpalga tase jne) võivad olla kas ettevõtluse arengut soodustavad või takistavad. Toodust nähtub, et paljudes EL liikmesriikides valmistavad need ettevõtetejuhtidele küllaltki suurt peavalu. Kõige vähem rahul (alla 3,5 punkti) tööalaste regulatsioonidega on ettevõtetejuhid Sloveenias, Belgias, Portugalis, Hispaanias, Rumeenias ja Kreekas. Nagu teada, on mitmed nendest riikidest suurtes raskustes oma majanduse juhtimisega, eelarve tasakaalustamisega jne. Ettevõtlussõbralikult (üle 5 p) on lahendatud tööjõuga seotud regulatsioonid Taanis, Eestis, Austrias ja Ungaris. Keskmine hinne – 4,14 p näitab, et olukord tööjõualaste regulatsioonidega EL-is pole just kõige parem.

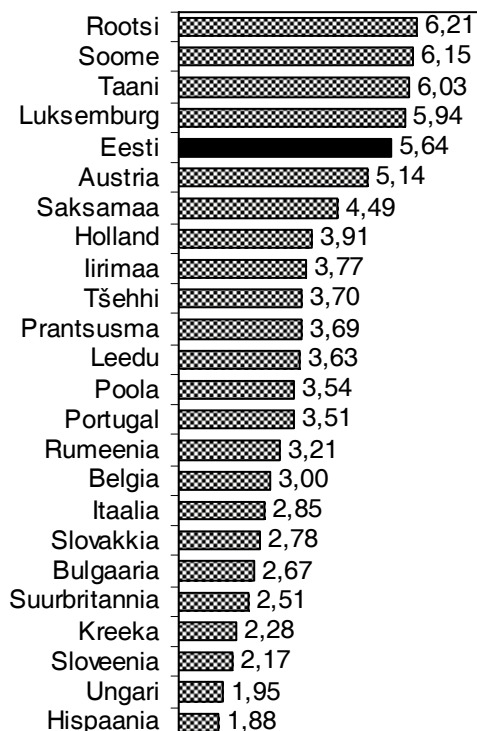
Valitsuse poliitika kohanemisvõime

Valitsuse poliitika kohanemisvõime.

Maailma majandusekeskkond on globaliseerumise tulemusena muutunud üha dünaamilisemaks ja ebakindlamaks. Riikide edukus on seetõttu üha suuremas sõltuvuses valitsuse majanduspoliitika kohanemisvõimest. Jooniselt nähtub, et sellealane võimekus pole iseloomulik mitte kõikidele EL liikmesriikidele. Alla 3 punktiga hindasid ettevõtetejuhid olukorda Hispaanias, Slovakkias, Sloveenias, Belgias, Itaalias, Kreekas, Tšehhis, Ungaris ja Portugalis. Kõrgema paindlikkuse ja kohanemisvõimega (üle 5 p) paistavad silma Eesti, Luksemburg, Rootsi, Taani ja Soome valitsused. Eesti osas on ettevõtetejuhtide kõrge hinnang tunnustuseks valitsuse õigeaegsele reageerimisele kriisile ja range kokkuvõttepoliitika väljatöötamisele. EL24 keskmine – 3,64 p.

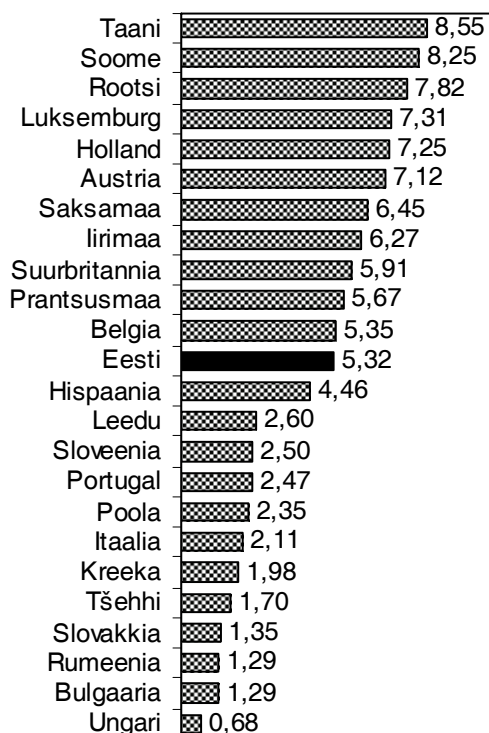
Valitsuse otsuste elluviimine. Tegemist on väga olulise võimekusega, mis majanduskriisi ajal paljudes riikides proovile pandi. Mitmetes riikides on otsuste elluviimisele saatuslikuks saanud avalikkuse vastuseis muudatustele. Jooniselt nähtub, et ettevõttejuhid on valitsuse otsuste ellurakendamise käiguga rahul (hinnang üle 5 punkti) Rootsis, Soomes, Taanis, Luksemburgis, Eestis ja Austrias. Samas ei tulda valitsuse otsuste elluviimisega toime Hispaanias, Ungaris, Sloveenias, Kreekas ja veel mitmes riigis. Kreeka ja Hispaania puhul võib rääkida väga suurtest finantsprobleemides, millede lahendamine on aeganõudev. EL24 keskmine hinne on 3,78 p.

Valitsuse otsuste elluviimine

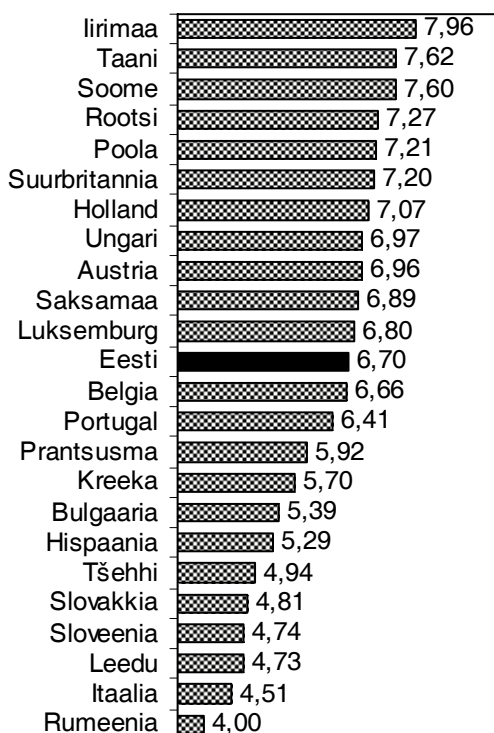

Altkäemaksud ja korruptsioon kahjustavad õiglast konkurentsi riigis ja põhjustavad ettevõtetele probleeme oma tööpanusele vastava tulu saamisel. Ettevõttejuhid hindasid altkäemaksude ja korruptsiooni olemasolu EL24 riikides keskmiselt 4,42 punktiga (10 punkti näitab altkäemaksude ja korruptsiooni puudumist riigis). Toodust nähtub, et praktiliselt korruptsioonivabad (hinnang üle 7 p) on Taani, Soome, Rootsi, Luksemburg, Holland ja Austria. Väga korrumpeerunud riikideks tuleb lugeda aga Ungarit, Bulgaariat, Rumeeniat, Slovakiat, Tšehhit ja Kreekat (kõigil hinne alla 2 punkti). Eesti on keskmisest korruptsioonivabam riik.

Altkäemaksud ja korruptsioon

Avaliku sektori lepingute avatus välismaistele firmadele

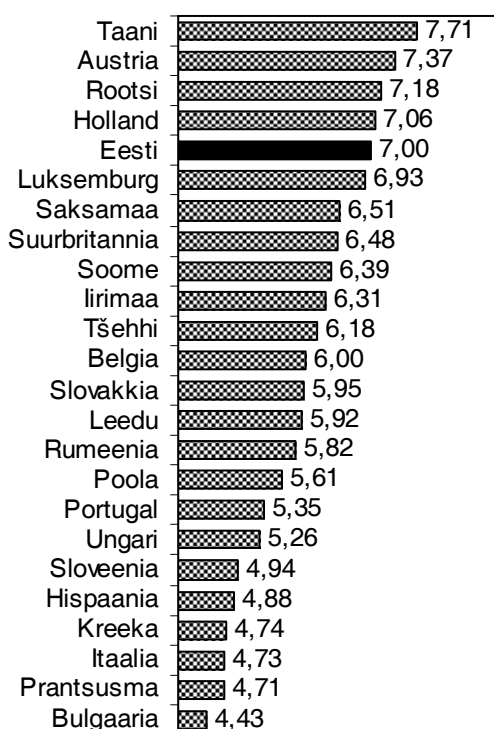

Avaliku sektori lepingute avatus välismaistele firmadele.

Tegemist on riigi avatuse olulise kriteeriumiga, seda enam, et EL seadusandlus püüab igati piirata proteksionismi EL sees. Jooniselt nähtub, et hinnangud olukorrale on mõnevõrra paremad kui paljudel teistel juhtudel – EL24 keskmine hinne 6,22 punkti. Avatus on kitsaskohaks aga Rumeeniale, Itaaliale, Sloveeniale ja Slovakkiale, kes on negatiivselt silma paistnud ka teiste ettevõtluskeskkonda puudutavate probleemidega. Eesti asub lepingute avatuse poolest EL liikmesriikide keskmiste hulgas. Positiivsest küljest paistavad silma Iirimaa, Taani, Soome, Rootsi ja mitmed teised.

3.2. Hinnangud äritegevuse efektiivsusele

Töösuhted

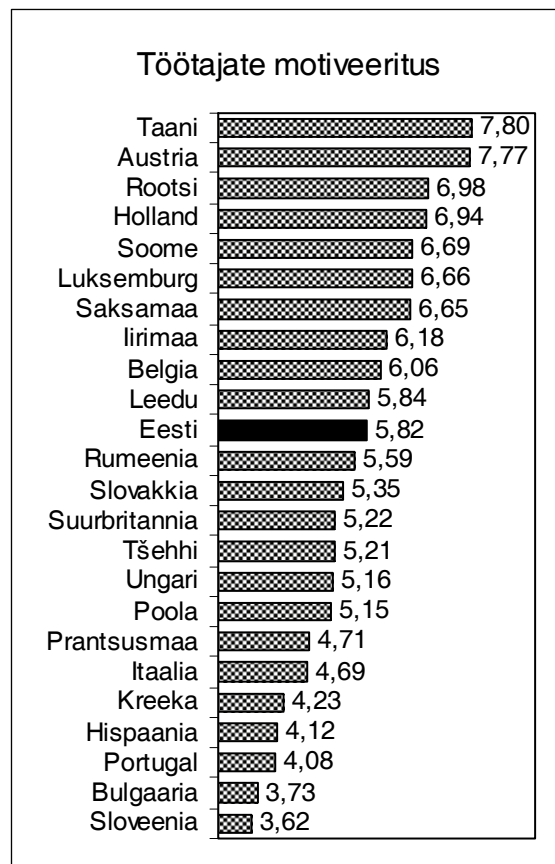

Äritegevuse efektiivsuse kohta riigis tuli ettevõtetejuhtidel 2010. aastal anda hinnanguid 38 juhul. Need puudutasid tööturgu, tootlikkust, finantsturgusid, juhtimise praktikat ja väärtushinnanguid. Vaatame alljärgnevalt EL liikmesriikide ettevõtetejuhtide hinnanguid 9 olulisema probleemi kohta.

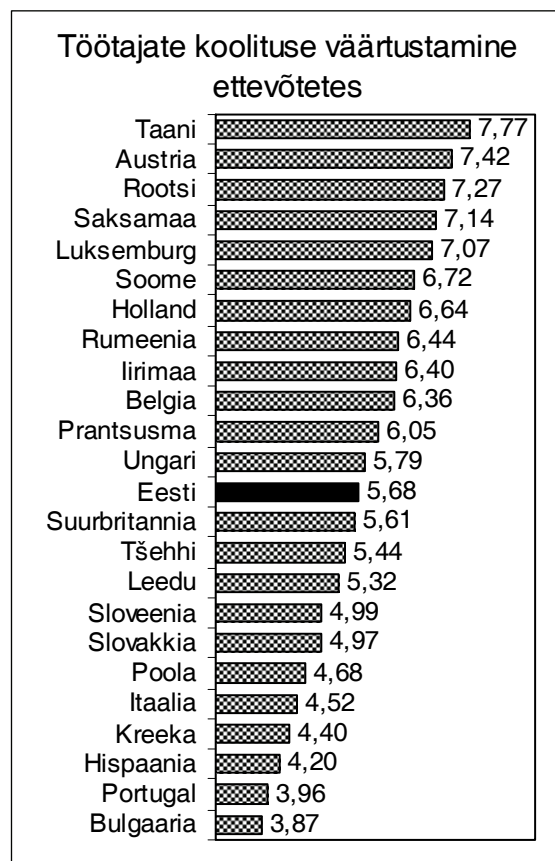
Töösuhted, nende produktiivsus, sõbralikkus on oluline konkurentsivõime tõstmise komponent. Samas halvad töösuhted kulumineeruvad sagedaste tööseisakute ja streikidega ning põhjustavad tööaja kadusid. Jooniselt on näha, et Eesti ettevõtetejuhid on siinseid töösuhteid hinnanud suhteliselt kõrge 7 punktiga. Veelgi kõrgema hinnangu on saanud töösuhted Taanis, Austrias, Rootsis ja Hollandis. Nagu ka mitmete teiste konkurentsivõime komponentide osas, on töösuhted halvaks hinnatud Bulgaarias, Prantsusmaal, Itaalias, Kreekas, Hispaanias jne. Teadaolevalt esineb nendes riikides ka sagedamini töösei-

sakuid. Töösuhete produktiivsuse EL24 keskmiseks näitajaks kujunes suhteliselt hea 5,98 punkti.

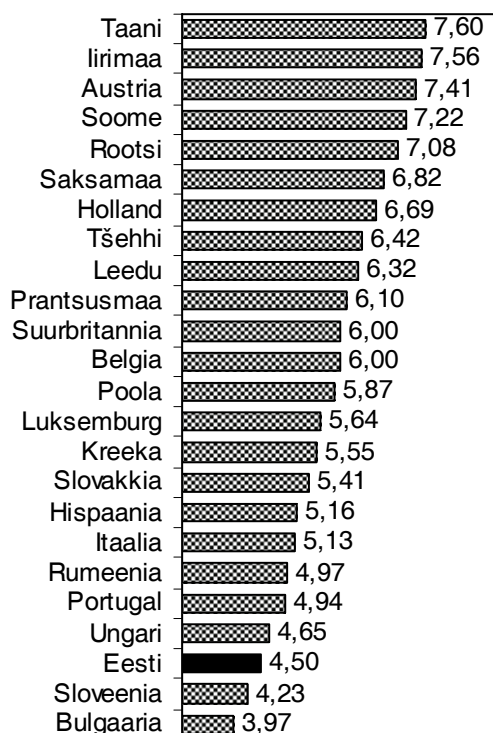
Töötajate motiveeritus on tähtis äriefektiivsuse komponent, mõjutades seda töö tootlikkuse kaudu. Motiveeritus on üldreeglina kõrgem riikides kus töötasud on kõrgemad ja vastupidi. Jooniselt on näha, et EL liikmesriikidest on töötajate motiveeritus suhteliselt kõrgem Taanis, Austrias, Rootsis, Hollandis, Soomes, Luksemburgis ja Saksamaal. Eesti asub 24 liikmesriigi võrdluses 5,82 punktiga 11. kohal (24 riigi keskmine 5,59 punkti). Ettevõttejuhid hindavad töötajate motiveeritust madalaks Sloveenias, Bulgaarias, Portugalis, Hispaanias, Kreekas ja Itaalias (kõigis hinnang alla 4,70 punkti).

Töötajate koolituse väärtustamine ettevõtetes. Haridus on riikide rahvusvahelise konkurentsivõime üks neljast sambast. Et töötajad oleksid huvitatud oma kvalifikatsiooni tõstmisest, peaksid seda väärtustama eelkõige ettevõtted. Toodud andmed näitavad, et mitte kõigis EL liikmesriikides pole töötajate koolitus ettevõtete poolt piisavalt hinnatud. Eriti halb on olukord Bulgaarias, Portugalis, Hispaanias, Kreekas ja Itaalias, kus vastav hinnang on alla 4,60 punkti. Positiivsel pooltel on mitmed tuntud edukad riigid – Taani, Austria, Rootsi, Saksamaa, Luksemburg ja Soome. Sellest järeldub, et äritegevuse kõrge efektiivsusega käivad kaasas nii head töösuhted, töötajate kõrge motiveeritus kui ka koolituse väärtustamine. Eesti ettevõttejuhid hindasid väljaõppe väärtustamist Eesti ettevõtjate poolt 5,68 punktiga, millega asume EL liikmesriikide võrdluses keskmisel positsioonil (keskmine hinne 5,78 p).

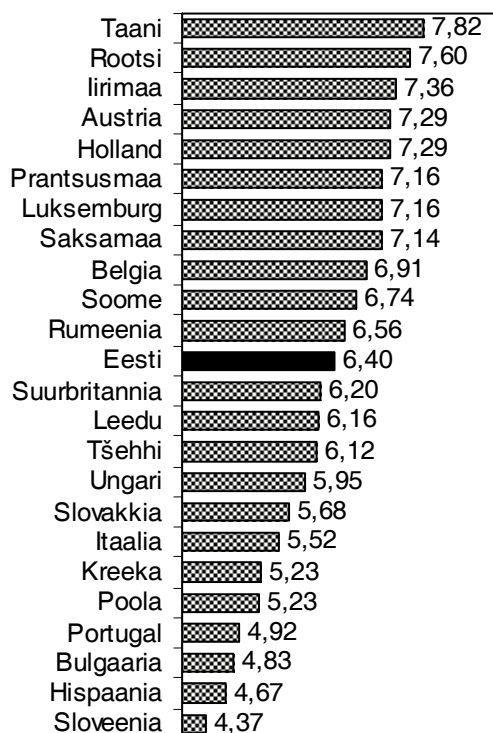

Kvalifitseeritud tööjõu saadavus

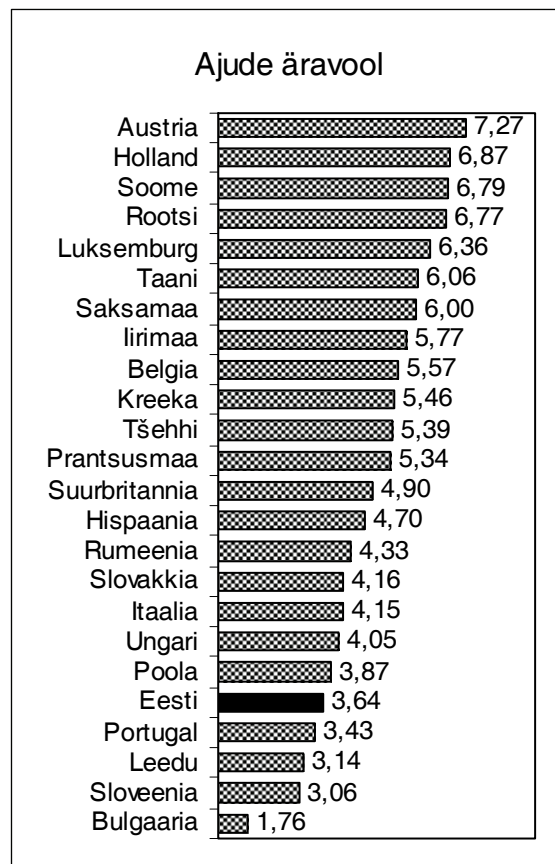
Kvalifitseeritud tööjõu saadavus tööturul on hea ettevõtluskeskkonna üks olulisemaid tunnuseid. Suuresti sõltub see riigi hariduspoliitikast, selle vastavusest ettevõtete vajadustele. Ettevõtetejuhtide küsitluse tulemused näitavad, et majanduslikult enam arenenud riigid hoolitsevad paremini selle eest, et ettevõtetel oleks võimalik tööturult kvalifitseeritud töötajaid saada. Jooniselt nähtub, et kõige paremini on probleemid lahendatud Taanis, kellele järgnevad väikeste vahedega Iirimaa, Austria, Soome, Rootsi, Saksamaa ja Holland. Eesti on selle olulise konkurentsivõime tunnuse poolest üsna kehvast seisust – 24 riigi võrdluses tagant kolmandal kohal. Ettevõtete kvalifitseeritud tööjõuga parem kindlustamine on Eesti konkurentsivõime tõstmise üks olulisi reserve.

Võimekate töötajate ligi tõmbamine

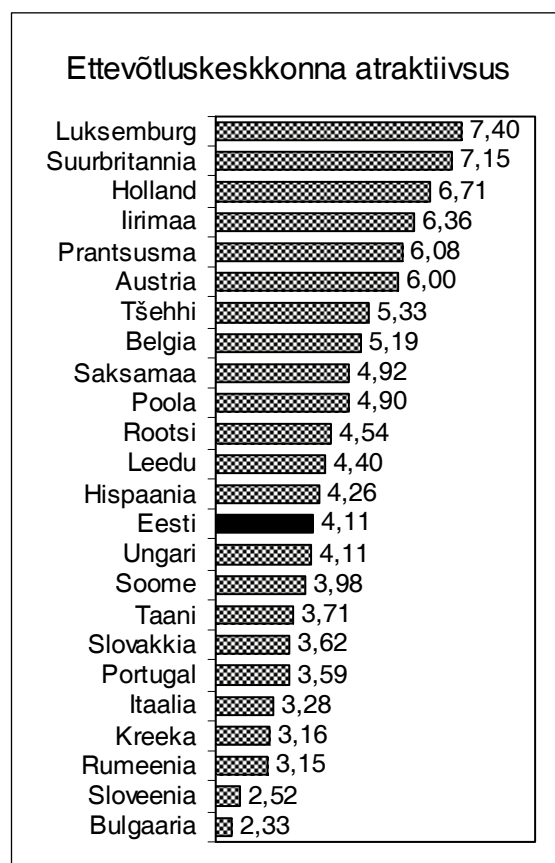

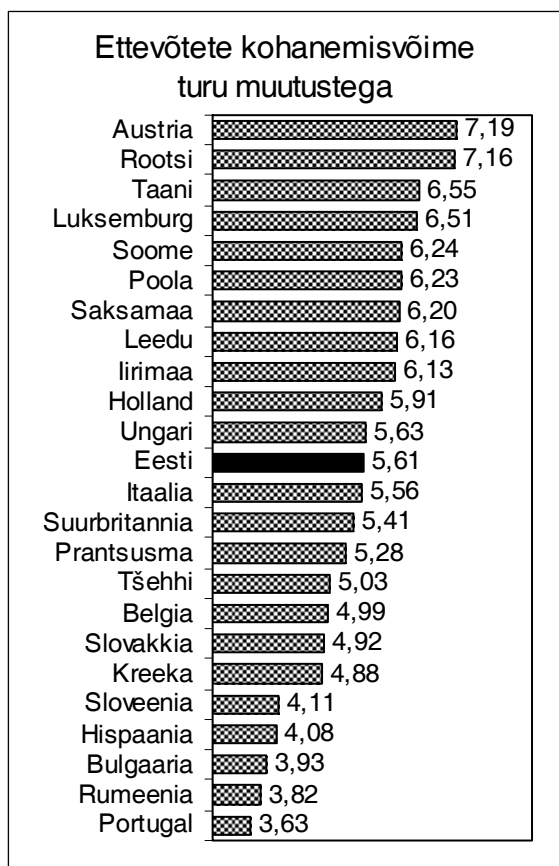
Võimekate töötajate ligi tõmbamine tähtsus ettevõtetele. Majanduslikult arenenud riikides pööravad ettevõtted suurt tähelepanu võimekate töötajate meelitamisele oma firmasse. Jooniselt on näha, et kõige enam väärtustatakse võimekate töötajate ligi tõmbamist Taani, Rootsi, Iirimaa, Austria, Hollandi, Prantsusmaa, Luksemburgi ja Saksamaa ettevõtetes (kõigil hinne üle 7 punkti). Eesti ettevõtetejuhid hindavad siinsete ettevõtete atraktiivsust võimekate töötajate ligimeelitamisel enam kui rahuldava 6,4 punktiga. Eestis on käivitunud programm talentide koju kutsumiseks välismaalt. Ebapiisavalt tegeletakse võimekate töötajate ligimeelitamisega Sloveenia, Hispaania, Bulgaaria ja Portugali ettevõtetes (hinne alla 5 punkti).

Ajude äravool on arvestatavaks näitajaks sellest, et ettevõtluskeskkond riigis jätab soovida. Riigid, keda ohustab andekate inimeste lahkumine riigist, peavad olema valmis selleks, et see kahjustab nende konkurentsivõimet. Jooniselt on näha, et ajude äravoolu oht on suurem Bulgaarias, Sloveenias, Leedus, Portugalis, Eestis ja Poolas (kõigil hinne alla 4 punkti). Ajude äravool suurenes Eestis just majanduskriisi aastatel. Suhteliselt muretud selles küsimuses võivad olla kõrgete palkade ja heade töötingimustega riigid nagu Austria, Holland, Soome, Rootsi, Luksemburg, Taani ja Saksamaa (kõigil hinnad üle 6 punkti).

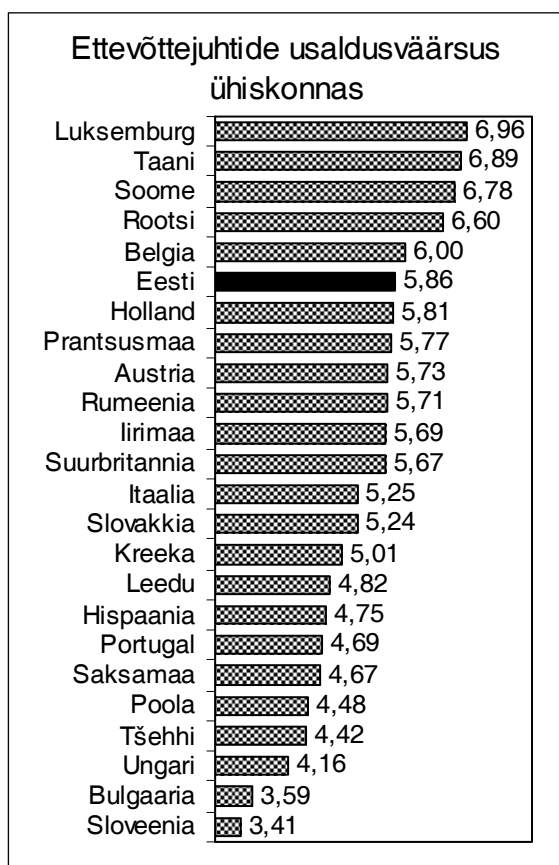

Ettevõtluskeskkonna atraktiivsus välismaa kõrge kvalifikatsiooniga töötajatele. Riigid, kes soovivad oma konkurentsivõimet tõsta, kaasates välismaa spetsialiste, peavad hoolitsema selle eest, et riigi ettevõtluskeskkond oleks nende jaoks piisavalt atraktiivne. Juuresolevalt jooniselt on näha, et ettevõtتهjuhid sellistes riikides nagu Bulgaaria, Sloveenia, Rumeenia, Kreeka, Itaalia jm seavad oma riigi ettevõtluskeskkonna atraktiivsuse selgelt kahtluse alla. Välismaa spetsialistidele ligitõmbavaks hindavad oma riiki Luksemburgi, Suurbritannia, Hollandi, Iirimaa, Prantsusmaa ja Austria ettevõtتهjuhid (hinne üle 6 punkti). Eesti ettevõtluskeskkonna atraktiivsus välismaa kõrgkvalifikatsiooniga tööjõule on meie ettevõtتهjuhtide hinnangul üsna kesk-pärane, pigem madal – 4,11 punkti 10-st võimalikust. EL24 keskmine hinne – 4,62 p.

Ettevõtete kohanemisvõime turu muutustega. Uuringud on näidanud, et ettevõtete (nagu ka riikide) majanduslik edukus sõltub suuresti nende võimekusest kohaneda muutustega. Jooniselt on näha, et oma ettevõtete kohanemisvõimet hindavad kõrgelt Austria, Rootsi, Taani, Luksemburg ja Soome küsitletud ettevõttelejuhid (hinnangud üle 6,20 p). Enam-vähem rahuldavaks peetakse ettevõtete kohanemisvõimet Eestis. Samas palju arenguruumi on Portugali, Rumeenia, Bulgaaria ettevõttele. EL24 keskmise hinde (5,47 p) alusel võib järeldada, et tervikuna on ettevõtete kohanemisvõime turu muutustega ELis enam-vähem rahuldav, kuid arenemisruumi jätkub.

Ettevõttelejuhtide usaldusväarsus ühiskonnas on samuti konkurentsivõime oluline komponent. Arenenud majandusega riikides hinnatakse ettevõttelejuhte kui väärtuste ja töökohtade loojaid. Enam kui 6 punktiga hindavad ettevõttelejuhtide usaldusväarsust oma riigis Luksemburgi, Taani, Soome, Rootsi ja Belgia ettevõttelejuhid. Eesti on selle näitajaga 24 riigi võrdluses 6. kohal. Ettevõttelejuhtide usaldatavus ühiskonnas on madal Sloveenias, Bulgaarias, Ungaris, Tšehhis ja Poolas. EL24 keskmine ettevõttelejuhtide usaldusväarsuse näitaja on 5,33 p.

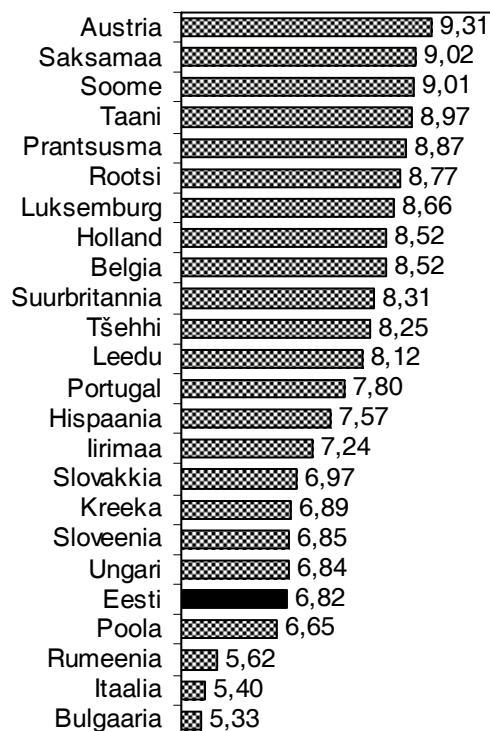
3.3. Hinnangud infrastruktuurile

Infrastruktuuri valdkonda puudutas IMD 2010. aasta küsitluslehes 37 küsimust. Kaetud olid kõik infrastruktuuri valdkonnad: baasinfrastruktuur, tehnoloogiline infrastruktuur, teaduslik infrastruktuur, tervishoid ja keskkond, haridus. Järgnevalt vaatame 9 olulisemat küsimust.

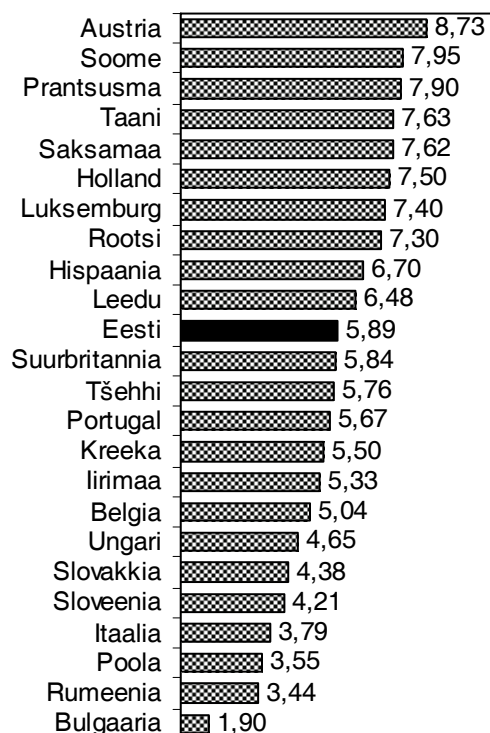
Kaupade ja teenuste logistika ehk täpsemalt, kuivõrd efektiivne / ebaefektiivne on riigis kaupade ja teenuste jaotusvõrk. Jooniselt on näha, et ettevõtetejuhtide hinnangud on kõikides riikides suhteliselt kõrged, madalaim Bulgaarias (5,33 p) ja kõrgeim Austrias (9,31 p). Vanad EL riigid on logistika arendamisega jõudnud uutest EL riikidest oluliselt ette. Vaid Itaalia ja Kreeka puhul võib rääkida teatud arengupeetusest. Uutest EL liikmesriikidest on teistest ees Leedu ja Tšehhi. Eesti ettevõtetejuhid hindasid kaupade ja teenuste logistilist infrastruktuuri 6,82 punktiga, mis väljendab enam kui rahuldavat taset, kuid on tagant viies tulemus. EL24 keskmine on kõrge 7,68 punkti.

Infrastruktuuri finantseerimise plaanipärasus ja vastavus vajadusele. Selgub, et selles osas on erinevused EL liikmesriikide vahel üsnagi suured – hinded 1,90 punktist (Bulgaaria) 8,73 punktini (Austria). Ettevõtetejuhid hindasid infrastruktuuri finantseerimise olukorda enam kui 7,5 punktiga Austrias, Soomes, Prantsusmaal, Taanis ja Hollandis. Ebarahuldav on olukord Bulgaarias, Rumeenias, Poolas ja Itaalias – kõigis jäi hinne allapoole 4 punkti. Eesti olukord infrastruktuuri finantseerimise osas sai ettevõtetejuhtide hinnangul 5,89 p ja on EL liikmesriikide keskmise lähedane (5,84 p).

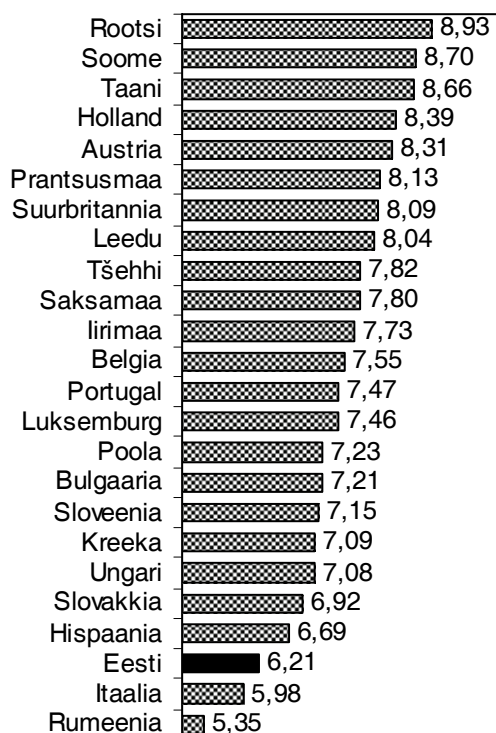
Kaupade ja teenuste logistika

Infrastruktuuri finantseerimine

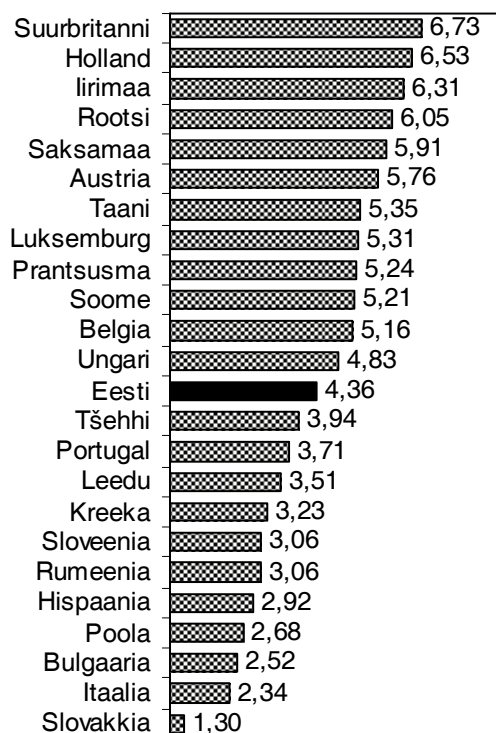
Infotehnoloogia spetsialistide saadavus tööturul

Infotehnoloogia spetsialistide saadavus tööturul.

Infotehnoloogia kiire areng on tekitanud kõrgendatud nõudmise selle ala spetsialistide järele. Jooniselt nähtub, et IT spetsialistide ettevalmistamine EL liikmesriikides pole võrdse edukusega lahendatud, kuid üldpilt on suhteliselt positiivne. Ka kõige madalama hinde saanud Rumeenias on IT spetsialistide saadavus tööturul enam-vähem rahuldav. Kõige kõrgema hinde (8,93 p) olukorrale tööturul andsid ettevõtjuhid Rootsis. Riik on IT spetsialistide ettevalmistamisega hästi toime tulnud ka Soomes, Taanis, Hollandis, Austrias, Prantsusmaal, Suurbritannias. Uutes EL liikmesriikidest on kõige kergem tööturult info-spetsialiste leida Leedus ja Tšehhis. Eestis on IT spetsialistide vajadus väga kiiresti kasvanud ning nende ettevalmistamine on mõneti vajadusest maha jäänud. Seda peegeldab ettevõtjuhtide hinnang 6,21 punkti ja liikmesriikide võrdluses tagant 3. koht.

Teadlaste ja uurijate atraktiivsus riigis

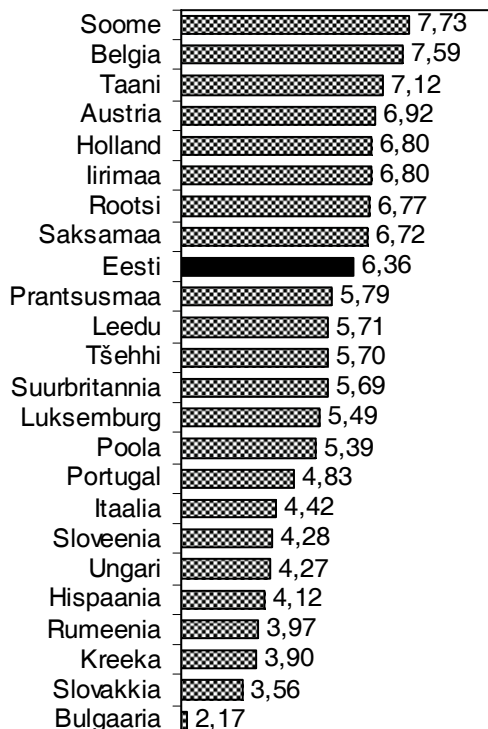

Teadlaste ja uurijate atraktiivsus riigis.

Teaduspõhine majandus, mis on tunnistanud paljudes riikides prioriteediks, eeldab täpise- ja loodusteaduste eelistatud arengut ning teadlaste ja teadustöötajate populaarsust ühiskonnas. Selgub, et teadlase ja teadustöötaja elukutse ei oma peaaegu mingit tunnustust Slovakkias, Itaalias, Bulgaarias, Poolas ja Hispaanias (kõigil hinne alla 3 p). Majanduslikult arenenud riikides on olukord enam-vähem rahuldav, kuid mitte hea. Teadlase töö atraktiivsus sai kõrgeima hinde Suurbritannias, kellele järgnesid Holland, Iirimaa ja Rootsi. Eesti on 4,36 punktiga riikide edetabelis 13. kohal, mis näitab, et arenguruumi on veel küllaga.

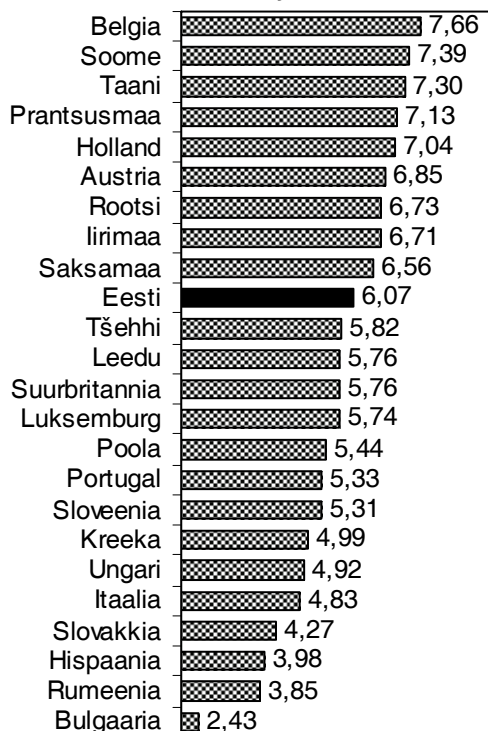
Ülikoolihariduse vastavus konkurentsimaajanduse vajadustele. EL24 riigid hindavad olukorda vägagi erinevalt, kuid tervikuna on uutes liikmesriikides ülikoolihariduse mahajäävus majanduse vajadustest suurem. Alla 4 punktiga on olukord hinnatud Bulgaarias, Slovakkias, Kreekas ja Rumeenias. Eesti ettevõtetejuhid väga kriitiliseks ülikoolihariduse taset ei pea (6,36 p). Samas näitavad olukorrale antud hinnangud Soomes, Belgias, Taanis, Austrias jne, et riigi üldine konkurentsivõime on tugevas korrelatsioonis ülikoolihariduse tasemega riigis. Eestil tuleb lähiaastatel pingutada haridustaseme tõstmise nimel. EL24 keskmine hinne on 5,50 punkti.

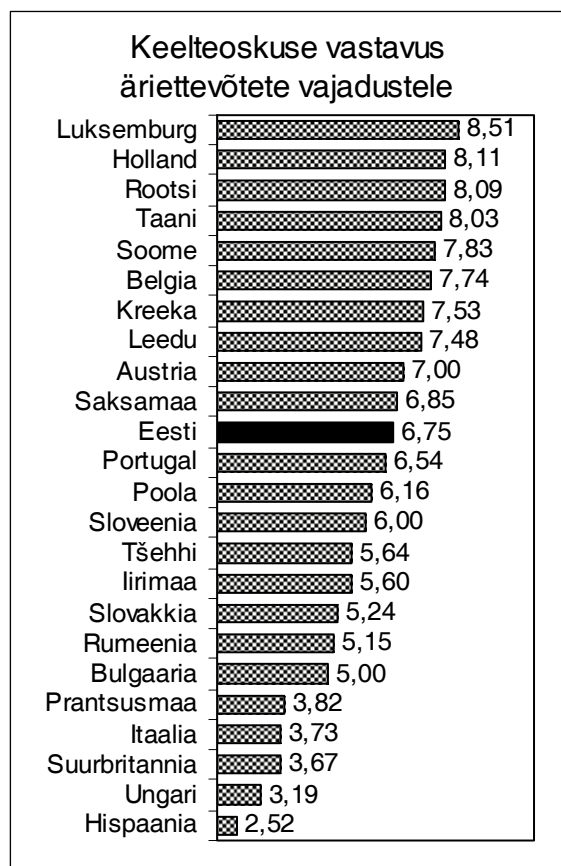
Ülikoolihariduse vastavus konkurentsimaajanduse vajadustele

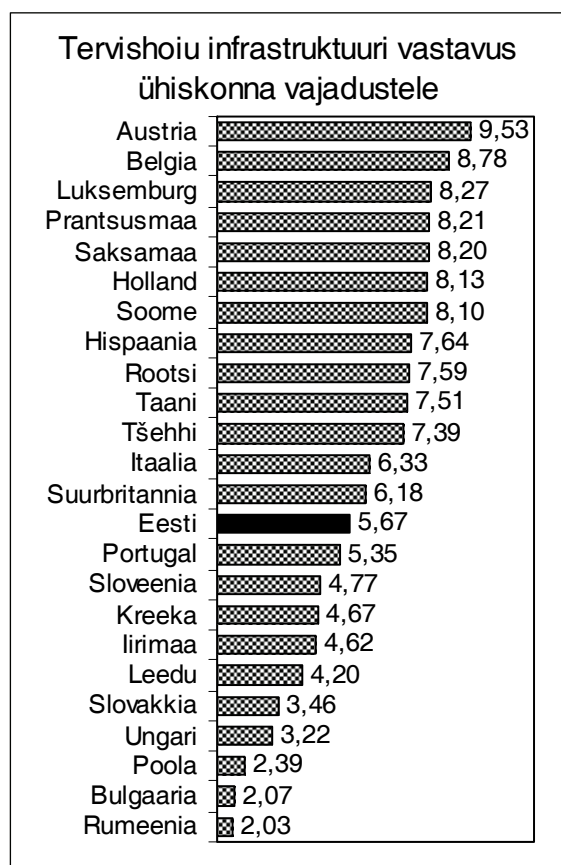
Juhtimisalase hariduse vastavus ettevõtete vajadustele. Ärijuhtimise õpetamine Eestis on laialt levinud, ärijuhte valmistavad ette mitmed kõrgkoolid. Eesti ettevõtetejuhid hindavad juhtimisalase hariduse taset riigis 6,07 punktiga ehk tugeva rahuldavaga. Selle hinnanguga kuulume EL24 riikide keskmike hulka (10. kohal), mis vastab enam-vähem meie konkurentsipositsioonile. Üle 7 punkti sai juhtimisalase hariduse tase Belgias, Soomes, Taanis, Prantsusmaal ja Hollandis. Halb on olukord (juba traditsiooniliselt) Bulgaarias, Rumeenias, Hispaanias, Slovakkias, Itaalias, Ungaris ja Kreekas (kõigil hinna alla 5 punkti).

Juhtimisalase hariduse vastavus ettevõtete vajadustele

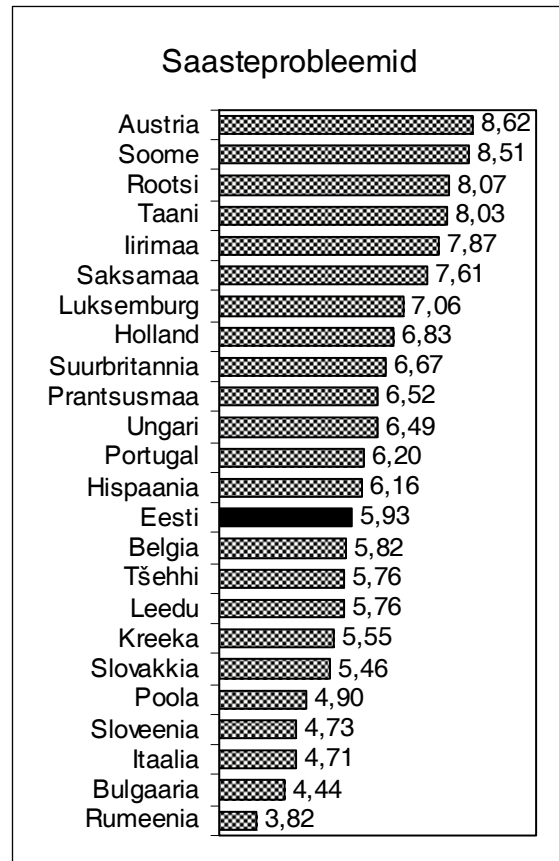

Keelteoskuse vastavus äriettevõtete vajadustele. Selle tunnuse järgi on EL24 riikide olukord vägagi erinev, alates Hispaaniast (2,52 p) kuni Luksemburgini (8,51 p). Eesti on keelteoskuselt keskmisel, 11. kohal, jäädes vaid mõnevõrra alla Saksamaa tasemele. Keelteoskus on hinnatud ebapiisavaks mitmete suurriikide ettevõtetejuhtide poolt. Nende hulka kuuluvad näiteks Suurbritannia, Itaalia ja Prantsusmaa. Tõsi on see, et nende olukorda muudab mõnevõrra paremaks nende emakeele laiem levik Euroopas (võrreldes mõne väikekeelega). Keelte oskusega riigis ollakse rahul Luksemburgis, Hollandis, Rootsis ja Taanis (kõigis hinne üle 8 punkti).

Tervishoiu infrastruktuuri vastavus ühiskonna vajadustele. Jooniselt nähtub, et riikide tervishoiualase infrastruktuuri arengutase (vastavus) EL liikmesriikides on väga erinev, alates 2,03 punktist (Rumeenias) kuni 9,53 punktini (Austria). Rumeenia kõrval on tervishoiu infrastruktuuri hinnatud ebarahuldavaks veel Bulgaarias, Poolas, Ungaris ja Slovakkias (hinded kõigil alla 4 punkti). Eesti ettevõtetejuhtide koondhinnangul on olukord rahuldav (5,67 p) ja parem kui Portugalis, Sloveenias, Kreekas, Iirimaa jm. Tervishoiu infrastruktuur on paremini arenenud majanduslikult enam arenenud riikides: Austria, Belgia, Luksemburg, Prantsusmaa, Saksamaa. EL24 keskmine hinne on 6,01 punkti

Saasteprobleemid, täpsemalt kas nad pidurdavad / ei pidurda majandusarengut. Jooniselt nähtub, et majanduslikult enam arenenud riigid tulevad saastega toime ja saaste ei pidurda nende konkurentsivõimet. Saasteprobleemid on väga väikesed (hinne üle 8 p) Austrias, Soomes, Rootsis ja Taanis. Eesti saasteprobleemid on hinnatud 5,93 punktiga, mis näitab, et olukord on enam-vähem kontrolli all. Seda ei saa aga ütelda Rumeenia, Bulgaaria, Itaalia ja Poola kohta (kõigi hinnad alla 5 punkt). EL keskmine hinne on 6,31 p.

4. EESTI KONKURENTSIVÕIME TÕSTMISELE SUUNATUD TEGEVUSED

4.1. Eesti majanduse peamised eesmärgid 2020. aastani

Maailmas ja ka Eestis räägitakse järjest enam vajadusest mõõta riikide progressi kuidagi teisiti ja laiemalt kui lihtsalt majanduskasvu kaudu. Kui hinnata valimisdebate ning jälgida, millest räägivad arvamustliidrid, on selge, et igas ühiskonnas koosnebki avalik poliitika valdavalt paljudest teistest küsimustest. Majanduse jätkusuutlik kasv on vaid üks ootustest ja soovidest, mis kõiki riike täna ühendab.

Eesti majandus on viimase 18 aasta jooksul kiiresti kasvanud ning isegi arvestades 2008. ja 2009. aasta majanduslangust on Eesti majanduse kogumaht taastatud iseseisvuse järgselt kasvanud ligikaudu kümnekordseks. On loomulik, et madalamalt tasemelt on ka kerge kasvada ja mida kõrgemale arengutasemel jõutakse, seda keerulisemaks muutuvad ka valikud edasiste sammude vahel.

2010. aasta 11. novembril arutasid valitsuse liikmed Eesti majanduspoliitika tuleviku üle. Räägiti tänasest olukorrast, hinnati viimaste aastate poliitikat ning vaadati tulevikku järgmise kümne aasta perspektiivis. Selle konkreetse arutelu ajendiks oli Riigikantselei ja ministeeriumide koostöös valmiv konkurentsivõime kava 'Eesti 2020'. Tegemist on Eesti majanduspoliitikat teravikuna haarava strateegiaga, mis on ühtlasi ka Eesti kava Euroopa 2020 strateegia eesmärkide saavutamiseks.

Euroopa 2020 strateegia

Euroopa 2020 strateegia näol on tegemist Euroopa uue majanduskasvu ja tööhõive strateegiaga, mis on jätk senisele Lissaboni

strateegiale (*Strategy for Growth and Jobs*). Selle peamiseks eesmärgiks on Euroopa Liidu konkurentsivõime suurendamine ning see keskendub kolmele põhivaldkonnale: teadmus ja innovatsioon, jätkusuutlikum majandus ning kõrge tööhõive tase ja sotsiaalne kaasatus. Euroopa 2020 strateegia põhijoontes lepiti kokku 2010. aasta juuni Euroopa Ülemkogul, kui kinnitati ka EL mõõdetavad eesmärgid aastaks 2020.

Euroopa Liidu liikmesriikide majanduse väljakutsed järgmisel kümnel aastal on sarnased ajale, mil võeti vastu Lissaboni strateegia. Globaalne finantskriis ja mitmed pikaajaliselt süvenevad trendid on muutnud probleemid kümne aasta jooksul aga teravamaks. Võttes arvesse seda, et üldjoontes pole viimase kümne aastaga probleemid Euroopas muutunud, keskendub ka uus strateegia majanduskasvule ja tööhõivele, võttes senisest enam arvesse majanduse mõju looduskeskkonnale.

Euroopa 2020 strateegial on oluline osa ka EL riikide uues majanduskoordinatsioonis, mille lõplikke lahendusi Euroopa riikide valitsusjuhid arutavad ka 2011. aastal. Ühe põhimõttena on kokku lepitud, et Euroopa 2020 strateegia riiklikud kavad ning selle iga-aastased uuendused esitatakse edaspidi Euroopa Komisjonile koos stabiilsus- ja konvergensiprogrammidega. Komisjon analüüsib EL riikide majanduspoliitikaid koos keskpika eelarveraamistiku eesmärkidega. Selline lähenemine aitab nii Eestis kui EL tasemel arutada majanduspoliitikaid koos fiskaalpoliitika eesmärkidega ja vastupidi.

Praeguses majandusolukorras on eriti oluline jätkata majanduse struktuurset ümberkorraldusi ja reforme, mis toetavad eelarvepoliitiliste kriisist väljumise strateegiate elluviimist terves Euroopas. Euroopa käekäik peab olema Eestile tähtis, kuna ka meie sissetulekute kasv sõltub sellest, kuidas läheb Euroopal.

Tuleviku majanduspoliitika tugineb senisele tööle

2008. aasta sügisel kinnitas valitsus Majanduskasvu ja tööhõive kava 2008–2011. Tegemist on Eesti majanduspoliitikat tervikuna käsitleva strateegiaga, mis hõlmab kõiki olulisi valdkondi majanduskeskkonnas arendamisel: makromajanduspoliitika, ettevõtluskeskkond ning haridus- ja tööturupoliitika.

Arvestades 2008. aasta lõpus ja 2009. aastal toimunud kiireid muutusi nii Eestis kui maailmajanduses tervikuna, kinnitas valitsus 2009. aasta sügisel sellele täienduseks Eesti konkurentsivõime kava 2009–2011.

Nendes kavades on valitsus sõnastanud neli Eesti suuremat pikaajalist väljakutset:

- ettevõtete vajadustele vastava hariduse arendamine ja tööturu turvalise paindlikkuse suurendamine;
- teadus- ja arendustegevuse võimekuse kasvatamine ning selle suunamine senisest enam ettevõtlust toetavaks;

- ettevõtete uuenduslikkust ja rahvusvahelist konkurentsivõimet toetava majandus- ja investeerimiskeskonna arendamine;
- energeetika keskkonnasäästlikkuse suurendamine, tagades samal ajal energia varustatavuse ja energeetikasektori konkurentsivõime.

Olulisel kohal on konservatiivse makromajanduspoliitika rakendamine, mis aitab hoida Eesti majanduskeskkonna usaldusväärsust ning kontrollida avaliku sektori võlakooormuse kasvu, säilitades Eesti investeerimisvõime ka pikemas perspektiivis.

Need väljakutsed on üldjoontes jätkuvalt aktuaalsed, kuigi üksikud eeldused ning üldine majanduskeskkond on pisut muutunud. Vahepeal on läbi viidud tööturureform, mille tulemusena on Eesti tööturg muutunud paindlikumaks ning oluliselt on tõusnud täiendkoolituse ja aktiivsete tööturumeetmete mahud. Sellele vaatamata on oluline suunata senisest enam avaliku sektori tähelepanu Eestis elavate ja töötavate inimeste kompetentside kasvatamisele ja keskpikas perspektiivis eriti pikaajalise töötuse vähendamisele.

A. PIKAAJALISED MAJANDUSPOLIITIKA EESMÄRGID

Viimase 18 aasta majanduse head käekäiku on soodustanud mitmed laiemad tegurid, nagu järjepidev ja mitmeid valitsusi sidunud avatud majanduspoliitika, kõrge välisinvesteeringute sissevool, maailmajanduse üldine hea käekäik ja Eesti peamiste kaubanduspartnerite majanduse tugev areng, Eesti tööealise elanikkonna kasv ning töötajate hea haridustase. Oleme jõudnud märkimisväärselt lähemale Euroopa Liidu riikide keskmisele sissetulekute tasemele. 2009. aastal oli Eesti majanduslangus EL kesk-

misest sügavam, aga arvestades Euroopa Komisjoni viimaseid prognoose, jätkab Eesti EL keskmisest kiiremat kasvu ka 2011. aastal ja edaspidi.

SKP kasvu mõjutavad kolm peamist tegurite gruppi on: demograafilised muutused, tööjõu rakendatuse tase (mis on suures osas kirjeldatud tööhõive taseme ning inimeste töötundide arvuga) ning tootlikkus. Eesti SKP kasvu kuni 2007. aastani mõjutasid ennekõike muudatused töötavate

inimeste arvus ning tööjõu tootlikkuses. Majanduskriisile eelnenud SKP kasvule on kõige suuremat mõju avaldanud just tootlikkuse järjepidev tõus.

Eesti tulevased demograafilised trendid sarnanevad Euroopa üldiste trendidega. Iibe langus 1990ndatel ei ole tänaseks tööealise elanikkonna osakaalu veel mõjutanud, kuid märkimisväärne mõju ilmneb juba lähiaastatel. Rahvastiku vähenemine toimub põhiliselt tööealiste inimeste (15-64-aastaste) arvelt ning 20 aasta pärast elab prognooside kohaselt Eestis ligikaudu 100 000 tööealist inimest vähem. Samas seab suhteliselt kõrge mittekodanike osakaal Eestis selged piirid välistööjõu sisetoomise võimalustele, mida mitmed Euroopa Liidu liikmesriigid on tööjõu pakumise suurendamiseks kasutanud.

Majanduse mahu säilitamiseks vähemalt tänasel tasemel suureneb vajadus töötajate järele iga aastaga, mistõttu suureneb ka **vajadus kõrgema tööhõive järele tulevikus**. See omakorda tähendab vajadust suurendada hõive määra ka nendes Eesti piirkondades, kus tööga hõivatute täiskasvanute tase on üldisest Eesti keskmisest madalam.

Tööealise elanikkonna muutus kuni 2030. aastani

	Tööealine elanikkond (15-64)	Vähenemine võrreldes 2008. aastaga	
		arv	%
2008	910 300		
2020	843 300	-67 000	-7 %
2030	800 600	-109 700	-12 %

Allikas: Eurostat

Praegusest kõrgemaks kasvav tööhõive ning pikemas perspektiivis ka 65 aastaste ja vanemate elanike valmidus tööd teha peavad aitama tööealise elanikkonna vähenemist tasandada ning sellega peaks kaasnema ka osa tulevases majanduskasvust.

Suurim vahe EL rikaste riikidega on Eestil aga tootlikkuses iga töötatud tunni kohta. Kuigi Eesti viimase 10 aasta keskmine tootlikkuse reaalkasv on olnud kiirem kui Euroopas keskmiselt (ka 2009. aasta langust arvesse võttes), **on SKP inimese kohta EL15-ga võrdluses jätkuvalt madal, mille peamiseks põhjuseks on just suhteliselt madal tootlikkus** (ligikaudu pool EL 15 rikkama riigi keskmisest).

Tootlikkuse madal tase on seotud nii väikese koguteguritootlikkuse¹ kui ka kapitalimahukusega. Sisuliselt tähendab see seda, et kui ettevõtted on vähe investeerinud, kulub palju inimressurssi, valmistatakse suhteliselt odavat toodangut ning osutatakse madala lisandväärtusega teenuseid. On selge, et **edasise rikkuse märkimisväärses kasvatamiseks peab ennekõike suurenema Eesti ettevõtete loodav lisandväärtus**.

Seega on Eestil **edasise kasvu väljavaade kontekstis kaks peamist ja kesket väljakutset**:

- **saavutada tootlikkuse kiire kasv** nii suurema kapitalimahukuse kui kõrgema lisandväärtusega toodete ja teenuste kaudu;
- **taastada majanduskriisi eelne kõrge tööhõive tase**.

Tegemist on ühtlasi Konkurentsivõime kava 'Eesti 2020' kesksete eesmärkidega, mille saavutamisele aitavad kaasa kõikide teiste valdkondade eesmärgid.

¹ Koguteguritootlikkuse all mõistetakse kõike seda, mis toimub majandusüksuste (peamiselt ettevõtete) sisemistes protsessides. Seda mõjutavad suurel määral tehnoloogia rakendamise tase, ettevõttesse protseduuride ökonoomsus, igapäevase juhtimise tõhusus jms. Inglise keeles *total factor productivity*.

'EESTI 2020' kaks keskset eesmärki:**❖ Saavutada tööhõive määr vanusegrupis 20-64 76%**

Vanusegrupis 20-64 on Eesti tööhõive tase 2020. aastaks seatud eesmärki juba 2007. ja 2008. aastal ületanud. 2010. aastaks langes tööhõive majanduskriisi eelselt kõrgtasemelt viimase 10 aasta madalaimale tasemele, kuid prognooside järgi hakkab hõive määr 2011. aastast alates järkjärgult kasvama. Oluline on arvestada ka Eesti tööealise elanikkonna vähenemisega, mistõttu tuleb eesmärgi saavutamiseks tööturule juurde saada vaid ligikaudu 40 000 inimest.

❖ Tootlikkuse suurendamine hõivatu kohta 80%ni Euroopa Liidu keskmisest

Tootlikkus on Eestis kasvanud kõikidel majanduskasvu aastatel EL keskmisest kiiremini – tootlikkus töötaja kohta on kasvanud 47% tasemelt (2000. aastal) 64,5%ni (2009. aastal) EL keskmisest. Prognooside järgi kasvab tootlikkus töötaja kohta 2010. ja 2011. aastal Eestis oluliselt kiiremini kui EL keskmine.

Nende eesmärkide saavutamiseks tuleb senist poliitikat jätkata ja edasi arendada nii töötajate oskuste taseme tõstmiseks, tööjõu pakkumise suurendamiseks, erasektori teadus- ja arendustegevuse mahtude suurendamiseks, ettevõtlust toetava rahvusvahelisel tasemel infrastruktuuri arendamiseks kui ka otseste välisinvesteeringute soodustamiseks (eriti ekspordipotentsiaaliga ja kõrgema lisandväärtusega valdkondades).

Haritud rahvas ja sidus ühiskond

2008. aasta teisel poolel alanud majanduskriis mõjutas oluliselt tööturgu. Viimaste aastate kõrgeim tööhõive määr 2008. aasta kolmandas kvartalis langes aastaga järsult ning jätkas langust kuni 2010. aasta alguseni. 2010. aasta esimeses kvartalis oli tööhõive määr kriisiaja madalaimal tasemel, alates teisest kvartalist pöördus tööhõive määr uuesti tõusule.

Tööturu kohandumist majanduses toimivate muutustega ning töösuhete paindlikkuse suurendamist toetav uus **töölepingu seadus** jõustus alates 1. juulist 2009. Hoolimata levinud kartustest ei toonud seaduse jõustumine kaasa kardetud hüppelist koondamiste arvu kasvu ning võib eeldada, et paindlikum töötururegulatsioon aitab majanduskasvu taastumisel kaasa uute töökohtade tekkele.

Majanduskasvu eeldustest on paindliku tööturu kõrval isegi olulisem Eesti elanike oskuste tase. Hoolimata majanduslangusest tingitud eelarvepiirangutest ei ole haridusvaldkonna kõrge prioriteetsuse tõttu valdkonnale suunatud eelarvekulutusi vähendatud. Suhtena SKPsse on valitsuse **hariduskulutused kasvanud** 5,2%lt 2008. aastal prognoositava 6,6%ni 2010. aastal.

Haridussüsteemi ja tööturu vajaduste paremaks ühildamiseks on viimase kahe aasta jooksul laiendatud õppimisvõimalusi kutseharidussüsteemis, rakendatud kompetentsipõhised kutsehariduse õppekavad ning oluliselt on investeeritud kutseõppe infrastruktuuri.

Koolist väljalangevuse vähendamiseks ja õpilaste arengu paremaks toetamiseks võeti Riigikogu poolt vastu **uus põhikooli- ja gümnaasiumiseadus**. Seadusega muudetakse oluliselt õppe sisu ja õppekorraldust üldhariduskoolides, mis peaks peale täielikku rakendumist olulisel määral tõstma õppe kvaliteeti. Eraldi osana on sätestatud õpilase arengu toetamine koolis. Samuti pöörab uus regulatsioon senisest suuremat tähelepanu õpilaste koolikohustuse täitmise parandamisele ja koolist väljalangevuse ennetamisele. Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse rakendamine võimaldab edasi arendada ka hariduslike erivajadustega õpilaste õppekorralduse süsteemi.

Paralleelselt põhikooli- ja gümnaasiumi-seadusega töötati välja ka uued **põhikooli ja gümnaasiumi õppekavad**. Uute õppekavade rakendamine loob tõhusamad kvaliteedikriteeriumid nii õpikeskkonnale kui ka õpetajate kvalifikatsioonile. Ainekavades on arvestatud üldeesmärkide ja pädevuste saavutamise ning ainetevahelise lõimingu. Samuti on selgemalt välja toodud oodatavad õpitulemused. Vähendatud on ainemahte ja suurendatud on gümnaasiumiõpilaste vabadust ainete valimisel. Uued ainekavad toetavad abivalmi ja usaldusliku õhkkonna kujundamist koolis ning individuaalseid eripärasid arvestava ja asjakohase õpetamismetoodika juurutamist.

Kõrghariduse kvaliteedi parandamiseks on uuendatud kõrghariduse rahastamissüsteemi, mille käigus mindi üle 3-aastastele tulemuslepingutele ning käivitatud on **Eesti Kõrghariduse Kvaliteediagentuur**, et saavutada aastaks 2012 olukord, kus Eestis ei oleks võimalik väljastada riigi poolt tunnustamata kõrghariduslikke diplomeid. Senini on diplomite riikliku tunnustamise aluseks olev akrediteerimine olnud kõrgkoolide jaoks vabatahtlik.

Teadmistepõhise ühiskonna areng eeldab loodus- ja täppisteaduste ning tehnoloogia (LTT) valdkondade lõpetajate arvu senisest märgatavalt suuremat kasvu. Loodus-

ja täppisteaduste ning tehnoloogia (LTT) erialade eelistamine riikliku koolitustellimuse esitamisel on oodatult suurendanud nendel erialadel õppivate üliõpilaste arvu. 2009/10 õppeaastal moodustas LTT õppekavadel õppivate üliõpilaste osakaal kõigist riiklikult rahastatud üliõpilastest 37,5%.

Elukestva õppe valdkonnas toimus 2008. aastal positiivne murrang ning Eesti täiskasvanute elukestvas õppes osalemine ületas EL keskmist taset. 2009. aastal tõusis elukestvas õppes osalejate osakaal 10,6%-ni, mis on seni kõigi aegade kõrgeim tulemus. 2010. aasta esimese poolaasta vastav näitaja on tõusnud juba üle 12%, mis annab tunnistust täiskasvanute enesetäiendamise jätkuvalt tõusvast trendist. Siiski jääb Eesti näitaja madalamaks Põhjamaadest, kus elukestvas õppes osalejaid oli 2009. aastal vahemikus 22-31%.

Hariduse valdkonnas tuleb Eestil järgneval 10 aastal põhitähelepanu suunata noorte ja täiskasvanutele professionaalse hariduse andmisele ning haridussüsteemi kvaliteedi tõstmisele. Tööjõu pakkumise suurendamiseks on oluline parandada Eesti elanike tervisekäitumist ning muuta tööturuteenused Eestis praegusest tõhusamaks.

VÄLJAKUTSE 1. TÖÖJÕU VÄLJAÕPPE VASTAVUSSE VIIMINE KAASAEGSE TÖÖTURU VAJADUSTEGA NING KUTSE- VÕI KÕRGHARIDUSE TASEMEL ERIALASE HARIDUSEGA INIMESTE OSAKAALU SUURENDAMINE

Majandusstruktuuri muutustega tekkivad uued töökohad nõuavad töötajatelt kõrgeimat haridustaset, enam interdistsiplinaarseid oskusi ja loovat, algatusvõimelist hoiakut. Hariduse kvaliteet, kättesaadavus ning haridussüsteemi efektiivsus muutuvad järjest olulisemaks ka väheneva arvu maksumaksjate tingimustes. Võtmetähtsusega on erialase hariduse olemasolu kas kutse- või kõrghariduse tasemel. Eestis omab erialast haridust (st kutse- või kõrgharidust) vaid ligikaudu 2/3 kõigist täiskasvanutest. Hariduse puudumine on aga oluli-

seks takistuseks eduka karjääri loomisel ja üldise tootlikkuse tõstmisel. Erialase hariduse omandamise soodustamine on oluline nii noorte puhul, kes on oma erialavalikuid alles tegemas, kui ka tööturul olevate täiskasvanute puhul, kellel on jäänud erialane haridus omandamata.

Hisilemaid õpinguid mõjutab otseselt ka koolist väljalangevus. Haridustee katkestajate osakaal on viimase 9 aasta jooksul väikeste kõikumistega püsinud 13-15% juures. Selget trendi positiivses suunas välja tuua ei saa. Koolist väljalangevuse

üks riskigruppe on materiaalses kitsikuses elavate perede lapsed. Seetõttu on oluline tagada kõikidele lastele võrdne juurdepääs

haridusele, sh huviharidusele, olenemata pere materiaalsest seisust.

VÄLJAKUTSE 2. KÕRGHARIDUSE RAHVUSVAHELISE KONKURENTSIVÕIME SUURENDAMINE

Kõrgharidusega inimeste hulk ja omandatud kõrghariduse kvaliteet on võtmetähtsusega probleemid majanduse kõrgema lisandväärtuse loomisel. Viimase üheksa aasta jooksul on kõrgharidusega inimeste osakaal stabiilselt kasvanud ning tõusnud 23,3%lt 29,4%ni.

Eesti majanduse konkurentsivõime tõstmiseks on vaja luua soodne keskkond välis- tudengite ja potentsiaalsete tippspetsialistide Eestisse tulekuks. See aitab Eestisse

luua teadus- ja kompetentsikeskuseid ning tagada ettevõtetele kõrgema kvaliteediga tööjõudu. Samuti loob kõrghariduse kvaliteedi tõstmine Eesti noortele paremad võimalused haridustee jätkamiseks Eestis ning parandab tippspetsialistide ettevalmistuse taset. Tagamaks kõrghariduse konkurentsivõimelisust tööturul on oluline tugevdada kõrghariduse interdistsiplinaarsust ning suurendada ettevõtete kaasatust õppeprogrammide kujundamisse.

VÄLJAKUTSE 3. HARIDUSSÜSTEEMI KVALITEEDI PARANDAMINE NING KOHANDUMINE DEMOGRAAFILISTE MUUTUSTEGA

Seoses rahvastiku vananemise ja noorte arvu kahanemise trendiga väheneb lähiaastatel õppekohtade täituvus nii gümnaasiumides kui ka kutse- ja kõrgkoolides. Samal ajal on oluline säilitada õppe kvaliteet ja kättesaadavus kõikidel haridustasemetel. Avaliku sektori kulutused tervikuna väga palju kasvada ei saa, mistõttu on hariduse kvaliteedi säilitamiseks ja tõstmiseks olu-

line optimaalse koolivõrgu loomine, mis võtaks arvesse õpilaste arvu ning tasakaalu hariduse kättesaadavuse ja rahastamisvõimaluste vahel. Heal tasemel hariduse kättesaadavuse tagamine on eriti tähtis alus- ja põhihariduse tasandil, kuna selles vanuses laste olulist mahajäämust on raske hilisemas õppetöös kompenseerida.

VÄLJAKUTSE 4. AKTIIVSE TÖÖTURUPOLIITIKA MÕJU SUURENDAMINE NING RAHASTAMISE JÄTKUSUUTLIKKUS

Arvestades Eestis kiiresti vähenevat tööealise elanikkonna üldarvu, on eriti oluline, et kõik täiskasvanud ja tööealised inimesed osaleksid tööturul. Mitteaktiivse elanikkonna osakaal peab vähenema ning seoses kõrge tööpuudusega on märgatavalt suurenenud vajadus aktiivse tööturupoliitika meetmete järgi. 2009. ja 2010. aastal kiiresti kasvanud aktiivsete tööturumeetmete rahastamise maht peab olema jõukohane ka järgnevatel aastatel. Lisaks on vajalik luua rahastamissüsteem, mis loob tugevama seose aktiivsete tööturumeetmete pakumise ja inimestele makstavate hüvitiste/toetuste vahel.

Arvestades tulevikus suurenevat vajadust tööturul aktiivsete inimeste erialase kvalifikatsiooni tõstmise ning paindliku ümberõppesüsteemi järele ning tööturult eemalolevatele riskigruppidele suunatud spetsiaalsete tööturumeetmete järele, siis on aktiivse tööpoliitika efektiivsuse tõstmine ning rahastamissüsteemi arendamine oluliseks väljakutseks.

VÄLJAKUTSE 5. TERVENA ELATUD ELUAASTATE SUURENDAMINE LÄBI TERVISEKÄITUMISE PARANDAMISE JA ÕNNETUSJUHTUMITE EDASISE VÄHENDAMISE

Rahvastikuprognoside kohaselt väheneb tööealiste 15-64-aastaste inimeste arv 2020 aastal võrreldes 2010. aastaga 63 600 inimese võrra ehk 7%. Ettevõtluse arendamiseks ja majanduskasvu tagamiseks on pike-mas perspektiivis oluline suurendada tööjõu pakkumist. Seda eelkõige läbi tööga hõivatud inimeste osakaalu suurendamise kogurahvastikust, pikendades tööaastaid ja motiveerides rohkem inimesi tööturul osalema.

Täna põhjustavad olulist inimressursi kadu tööealise elanikkonna hulgas halb tervisekäitumine ja sellest tulenev haigestumine ning enneaegne suremus. Eesti elanike keskmine oodatav eluiga ning ka tervena elatud aastate arv on viimase 10 aastaga kiiresti kasvanud, kuid saavutatud tasemed on jätkuvalt teiste EL riikidega võrreldes madalad.

Tõhusa ennetustöö ning inimeste tervise- teadlikkuse ning esmatasandi arstiabi võimekuse tõstmise ja kasutatavuse laiendamisega on võimalik haigestumisi oluliselt vähendada ja seeläbi pikendada tervena elatud eluaastaid ja koos sellega ka tööaastaid. Vanemaealiste töötajate paremaks tööturule integreerimiseks on võtmetähtsusega ka vanemaealiste töötajate aktiivsem kaasamine elukestva õppe süsteemi, et nende oskused vastaksid tööturu vajadustele läbi terve tööelu ning erinevate paindlike töövormide loomine.

'EESTI 2020' peamised eesmärgid:

❖ Vähendada põhihariduse või madalama haridustasemega õpinguid mittejätkavate noorte (18-24) osakaalu 9,5%ni

2008. aastal oli madalama haridustasemega õpinguid mittejätkavate noorte osakaal 14%. See näitaja on alates 2000. aastast püsinud suhteliselt muutumatuna. Eesmärgi saavutamine eeldab juba planeeritud meetmete rakendumist ning uute täiendavate meetmete loomist õpingute jätkamise soodustamiseks.

❖ Suurendada kolmanda taseme haridusega 30-34-aastaste inimeste osakaalu 40%ni

Kolmanda taseme haridusega inimeste osakaal on viimastel aastatel pidevalt tõusnud. 2009. aastal oli 35,7% 30-34-aastastest kolmanda taseme haridusega, mis on kõrgem kui EL keskmine.

❖ Vähendada suhtelise vaesuse määra peale sotsiaalseid siirdeid 16%ni

Suhtelise vaesuse määr oli 2008. aastal 19,5%. Viimaste aastate trend on olnud suhteliselt stabiilne. Vähendades suhtelise vaesuse määra Eestis 16%-ni on vaja vaesusriskist välja tuua ligikaudu 49 500 inimest. Kuna enamuse vaesusriskis olevatest inimestest moodustavad töötud, eeldab eesmärgi täitmine ennekõike tööpuuduse vähendamisele ja tööhõive suurendamisele suunatud meetmete rakendamist.

❖ Suurendada täiskasvanute (25-64) elukestvas õppes osalemise määra 17%ni

2009. aastal oli täiskasvanute elukestvas õppes osalemise määr 10,6% ja 2010. aasta esimesel poolaastal üle 12%. Arvestades viimaste aastate jätkuvalt tõusvat trendi ja valdkonna olulisust Eesti konkurentsivõime suurendamisel peab Eesti vajalikuks eesmärgi seadmist 17% tasemel.

❖ **Vähendada eri- ja kutsealase hariduseta täiskasvanute (25-64) osakaalu alla 30% tasemele**

Täiskasvanud, kellel puudub eri- või kutsealane ettevalmistus kõrg- või kutsehariduse tasemel moodustavad 25-64-aastaste vanusegrupist 35%. Ilma erialase hariduseta töötajate osakaal on kõige suurem just noorte, 25-34-aastaste seas. Viimastel aastatel on ilma erialase hariduseta inimeste osakaal tööturul püsinud suhteliselt muutumatuna.

B. KONKURENTSIVÕIMELINE ETTEVÕTLUSKESKKOND

Majanduskasvu ja tööhõive kava 2008-2011 nägi pikaajaliste väljakutsetena teadus- ja arendustegevuse võimekuse kasvatamist ning selle suunamist senisest enam ettevõtlust toetavaks ning ettevõtete uuenduslikust ja rahvusvahelist konkurentsivõimet toetava majandusja investeerimiskeskonna arendamist. Kava seadis keskseks eesmärgiks tootlikkuse tõstmise ning sellele olid suunatud enamik ettevõtluskeskkonnaga seonduvaid alameetmeid ja eesmäärke.

Kõrgema tootlikkuse suunas liikumisel on eesmärkide sisu olnud tegelikult pikka aega sama: vajadus majanduse struktuuri muutuse järele, liikumine kõrgema lisandväärtusega tegevusaladele ja sektoritesse ning efektiivsuse kasv kõikides sektorites. Peale majanduskriisi on veelgi rohkem esiplaanile toodud ekspordivõimekuse tõstmine ning välisinvesteeringute soodustamine.

Teadus- ja arendustegevuse (TA) rahvusvahelise konkurentsivõime suurendamine on olnud valitsuse prioriteet sõltumata eelarvevõimaluste kokkutõmbumisest. Viimastel aastatel on Eestis investeeringud teadus- ja arendustegevusse kiirelt kasvanud, seejuures erasektoris madala algtaseme tõttu veelgi kiiremini kui avalikus sektoris. **TA kulutused** kokku (sh erasektor) moodustasid 2009. aastal juba 1,42% SKPst. Majanduskriisi ajal võttis valitsus eesmärgiks teha avaliku sektori investeeringuid planeeritust suuremas mahus (2011. aastaks 1,2% SKPst), et luua head alused erasektori investeeringute kasvuks tulevikus. Eesti avaliku sektori panus on juba tõusnud Euroopa Liidu liikmesriikide keskmisest tasemest kõrgemale.

Kuna erasektori TA on otsesemalt suunatud innovatsioonile ja uutele tootmisprotsessidele, võib järgnevatel aastatel majanduskasvu taastumise korral eeldada näitaja kiiret tõusu. Kuigi esialgne eesmärk oli jõuda kogukuludega 3% tasemele SKPst juba aastaks 2014, korrigeeris valitsus seda vahepealset majandusliku langusfaasi arvesse võttes kahe aasta võrra hilisemaks.

Valitsuse eesmärgiks on olnud rahvusvaheliselt konkurentsivõimelise teadus- ja arendustegevuse keskkonna arendamine, mille saavutamiseks on viimastel aastatel tehtud mitmeid märkimisväärse mahuga investeringuid teadus- ja arendustegevuseks vajalikku infrastruktuuri. Ilma kaasaegsete laborite ja seadmeteta ei saa ka eeldada, et teadlased sooviksid Eestis tööd teha ning veel vähem saab oodata, et rahvusvahelised ettevõtted telliksid teadusuuringuid Eesti ülikoolidelt ja teistelt teadusasutustelt.

Eesti **innovatsioonivõimekuse** näitajad on Euroopa innovatsioonidetabelis paranenud viimasel viiel aastal keskmiselt ligi 6% aastas ning 2009. aastal jõuti esmakordselt teise 'tugevusgruppi' innovatsiooniliidrite järel. Eesti tugevused on peamiselt sisenditega seonduvad, puudutavad rahastamist ning elanikkonna üldist kõrget haridustaset. Nõrkuseks on aga endiselt innovatsiooni väljundite ning majandusliku mõju osa (kesk- ja kõrgtehnoloogilise tööstuse ja teadmiste mahukate teenuste suhteliselt väikest osakaalu ekspordis ning tööhõives).

Teaduse inimressursiga seotud eesmärk on tõsta 2011. aastaks **doktorikraadi kaitsvate üliõpilaste arv** 250-le. Ilmselt ei ole

eesmärk aga täidetav. Viimastel aastatel on doktoriõpingud edukalt lõpetanute arv, osalt uue doktoriõppe rahastamise süsteemi toel, suurenenud vaid vaevalt 10 lõpetaja võrra aastas. Viimasel teadaoleval 2008/2009 õppeaastal sai doktorikraadi 160 üliõpilast.

Täistööajaga **teadlaste ja inseneride arv** on Eestis olnud pikemas perspektiivis tõusev ning ületab 6 töötajat 1000 hõivatu kohta. Eesmärgiks seatud 7,0 kokku ja 3,3 neist erasektoris on endiselt täidetavad (arvestades TA investeeringute suhtelist kasvu võrrelduna üldiste muutustega tööhõives). Euroopa juhtivatele riikidele jääb see aga endiselt oluliselt alla.

Teine valitsuse jaoks tähtis laiem eesmärk on olnud **ettevõtete loodava lisandväärtuse ja rahvusvahelise konkurentsivõime** tõstmine. Tootlikkus on aastatega kiiresti kasvanud, jõudes Euroopa Liidu keskmisele lähemale. Majanduse langusfaas andis tööjõu lisandväärtusele hõivatu kohta mõningase tagasilöögi, kuna toodangu- ja müügitahumad kahanesid kiiremini kui vähenes hõive, mistõttu 2009. a oli see 64,5% EL27 keskmisest. Samal ajal näitab paindlikkuse suurenemist see, et tootlikkus töötunni kohta EL võrdluses tõusis 51,2%ni. 2010. aastal võib SKP kasvu toel oodata mõlema tootlikkuse näitajate olulist paranemist.

Tootlikkuse seisukohalt ühe eeltingimuseks on oluline, et ettevõtetes kasutatavad seadmed oleks kvaliteetsed ning kaasaegsed. Seepärast on valitsus parandanud juurdepääsu finantseerimisele ja aidanud teha **investeeringuid tehnoloogiate, toodete ja teenuste arendamiseks** nii EASi, KredExi kui PRIA vahendusel.

Valitsuse poliitika eesmärgiks on olnud edendada ka **innovatsioonialast koostööd ja ettevõtete ühistegevust** ning toetada ettevõtete strateegiliste kompetentside arendamist. Selleks on rakendatud mitmeid väiksemaid tegevusi, nagu innovatsiooni-osakute skeem, katse- ja pooltööstuslike laborite toetus, piirkondlike kompetentsikeskuste väljaarendamine, klastrite arendamise programm ning tipptasemel arendustöötaja palgatoetus.

Tulenevalt Eesti erasektori suhteliselt kiiresti tõusnud võlakooormusest ning globaalse majanduskliima jähinemisest uue laenu raha juurdevool aeglustus, mis tähendab, et oluline roll tegevuse finantseerimisel on välisinvesteeringutel ja müügil välis-turgudele. 2009. aasta lõpus moodustas välismaalt Eestisse tehtud **otseinvesteeringute osakaal** SKPst 82,2%, mis on varasemaga võrreldes tõusnud, sest SKP kahanes, samal ajal kui otseinvesteeringute vood juba taastusid. 2010. aastal näitaja eeldatavalt paraneb veelgi, arvestades et esimese poolaasta jooksul on otseinvesteeringute positsioon Eestis suurenenud ligi 7%.

Välisinvesteeringud aitavad sageli kaasa ekspordivõimaluste tekkele. Kaupade ja teenuste **ekspordi osakaal** SKPs on Eestis avatud majandusega väikeriigile iseloomulikult olnud väga kõikumine ning 2009. aastal langes see allapoole eesmärgiks seatud 75% taset, 65% juurde. Samas on 2010. aastal nii toodete kui teenuste eksport taas hüppeliselt kasvanud, mille tulemusena võib eeldada selle kiiret kasvu juba 80% tasemele SKP suhtes.

Laiemalt on valitsuse jaoks olnud läbivalt prioriteetne **ettevõtlust ja ettevõtlikkust soosiva keskkonna arendamine**. Maailma Majandusfoorumi konkurentsivõime raporti põhjal on Eesti positsioon väga hea, seda väikese halduskoormuse, interneti kättesaadavuse, palkade paindlikkuse ning väheste piirangute tõttu kapitali vabale liikumisele. Maailmapanga uuring „Doing Business“ paigutab 2010. aasta edetabelis Eesti 183 riigi hulgas 24. kohale. Erinevad autorid on aastaid Eesti suureks miinuseks lugenud tööturu jäikust. Uuemates analüüsides see aga tänu uue töölepingu seadusega kaasnenud positiivsetele muudatustele enam nii pole. Nii on Eesti jõudnud, näiteks OECD riikide seas, silmapaistvalt paindliku tööturu reeglistikuga riikide hulka, täpselt 7. kohale. Samuti peaks hinnangud ettevõtlusega alustamise lihtsusele paranev tänu miinimumkapitali sissemakse ajatamise võimaldamisele. Mitmed analüüsid, nende seas Juhtimise Arendamise Ins-

tituudi² konkurentsivõime aastaraamat, peavad Eesti infrastruktuuri üheks puuduseks lennuühenduste vähesust.

Soodsat ettevõtluskeskkonda iseloomustab ka **loodud ja tegutsevate ettevõtete hulk** 1000 elaniku kohta. Eestis on ettevõtete arv elanike suhtes pidevalt kasvanud ning aastatel 2008 ja 2009 oli see vastavalt 42,5 ja 43,6 mis on 2011. aasta sihttasemeks püstitatud 39 ettevõttest juba kõrgem. **Ettevõtete ellujäämismäär**, seevastu, 2009.

aastal veidi langes (67,4%-lt 63,2%-ni), mille peamine põhjus oli kindlasti üldine majanduskliima halvenemine.

Konkurentsivõimelise ettevõtluskeskkonna kujundamisel tuleb Eestis järgneval 10 aastal põhitähelepanu suunata teadus-arendustegevuse ja innovatsioonikeskkonna rahvusvahelise konkurentsivõime tõstmisele ning majandustegevust toetavate institutsioonide ja infrastruktuuri arendamisele.

VÄLJAKUTSE 6. EELDUSTE LOOMINE ERASEKTORI TEADUS- JA ARENDUSTEGEVUSE MAH-TUDE SUURENEMISEKS NING INNOVATSIOONI VÄLJUNDITE ARVU JA KVALI-TEEDI TÕSTMISEKS

Aastatel 2000–2008 oli Eesti keskmine aastane TA tegevuste rahastamise mahu kasv 10,1%, mis on Euroopa Liidu kõrgeim näitaja. Eesti erasektori panus TA tegevusse on aga hoolimata kiirest (keskmiselt 18,9% aastas) kasvust endiselt oluliselt madalam Euroopa ja maailma juhtivate riikide näitajatest. Eesti ettevõtete tegevust

ning nende koostöövõimet (sh teadus- ja uurimisasutustega) iseloomustab suhteliselt väike rahvusvaheliste patentide, kaubamärkide ja disainilahenduste arv. Samuti põhineb Eesti eksport seni pigem tööjõumahukal mitte aga teadmistemahukal tootmisel ja teenustel, mis seab piirid tootlikkuse kasvule.

VÄLJAKUTSE 7. TEADUSE INIMRESSURSI ARENDAMINE NING INSENERIDE JA TIPPSpetsialistide juurdekasvu tagamine

Riikidevahelises võrdluses tuuakse Eesti tugevusena tihti välja suur kõrgharidusega inimeste osakaal, kuid doktorikraadi omandajate arv on samal ajal püsinud võrdlemisi madal. Ettevõtete teadus-arendustegevust soosiva keskkonna võtmeküsimuseks on rahvusvaheliste uuringute järgi piisava hulga vajaliku ja kaasaegse kvalifikatsiooniga töötajate olemasolu. Lisaks arenevale teaduse infrastruktuurile, on see teine peamine eeldus, mis tuleb täita erasektori tegevuse suurema teadmistemahukuse saavutamiseks. Viimastel aastatel on teadlaste ja inseneride osakaal Eesti tööjõus küll kasvanud ligi 7-ni 1000 hõivatu kohta, aga mitmete analüütikute tulevikuhinnangud näitavad, et teadmispõhisuse suurendamisel seatud eesmärkide saavutamiseks on

Eestis lähiaastatel puudu eelkõige kõrgetasemelisest ning rahvusvaheliselt konkurentsivõimelisest tööjõust, kes on tootmis- ja tehnikaalase ettevalmistusega.

Kui võrrelda Euroopa keskmise tasemega jääb Eestis tootlikkus mõõdetuna sisemajanduse kogutoodanguga ühe töötaja või töötunni kohta alla kahe kolmandiku. Siin pakutavate kaupade ja teenuste eest saadav madalam hind peegeldab eelkõige nende paiknemist allhankes, mitte nende nõrgemat kvaliteeti või suurt ebaefektiivsust tööprotsessides. Juba varem on püütud suunata meetmeid arendustegevusele, et seeläbi tõsta kaupade ja teenuste teadmistemahukust.

² Institute for Management Development

VÄLJAKUTSE 8. LOOMEMAJANDUSE POTENTSIAALI KASUTAMINE TEISTE SEKTORITE LISANDVÄÄRTUSE TÕSTMISEL

Väärtusahelas ülespoole liikumise, tarneahela laiendamise ning uute toodete ja teenuste loomise puhul on oluline roll ka loovusel, disainil, turundusel ja teistel valdkondadel, mille parima ärakasutamise eelduseks on tööstuse ja teenuste tugevam läbipõimumine loomesektoriga. Loomemajandusest tulenev lisandväärtus on võrreldes mitmete teiste sektoritega sageli ressursisäästlikum ning madalama energiamahukusega. Interdistsiplinaarne lähenemine (sh ühendades kunsti ja disaini ning ettevõtlikkuse ja tehnika valdkonnad) aitab suurendada innovatsiooni potentsiaali laiemalt.

Teadus- ja arenduskeskkonda ning innovatsiooni toetavate väljakutsete kõrval on riigi jaoks tähtis pakkuda ka ettevõtluskeskkonda laiemalt toetavate institutsioonide ja infrastruktuuri võrgustikku, mis oleks rahvusvaheliselt atraktiivne. Senine tegevus ettevõtluse õiguskeskkonna, asjaajamise lihtsuse kujundamisel on olnud edukas ning Eestit loetakse ettevõtjasõbralikuks riigiks. Uude kasvu investeerimine nõuab kapitali, kuid erasektori laenuvõimekus saab Eestis olema oluliselt piiratum kui eelmisel kümnendil.

VÄLJAKUTSE 9. KESKKONNA LOOMINE SENISEST SUUREMAS MAHUS EKSPORDIPOTENT-SIAALIGA JA KÕRGEMA LISANDVÄÄRTUSEGA SEKTORITESSE SUUNATUD OTSESTE VÄLISINVESTEERINGUTE EESTISSE TOOMISEKS

Väikese ja avatud majandusena on Eesti suures sõltuvuses edukusest eksportturgudel ning välisinvesteeringute juurdevoolust. Otsesed välisinvesteeringud toovad endaga tihti kaasa ka uut oskusteavet ja juhtimist, mis omakorda aitavad tootlikkust suuren-

dada. Eesti ekspordist moodustavad välisomanikega ettevõtted 62%, mis näitab, et otsesed välisinvesteeringud võivad olla ka ekspordivõimaluste avajad, lülitades Eesti tootmise mõne laiema rahvusvahelise väärtusahela osaks.

VÄLJAKUTSE 10. ETTEVÕTETE PIKAAJALIST RAHVUSVAHELISE KONKURENTSIVÕIME KASVU SOODUSTAVA POLIITIKA KUJUNDAMINE

Lähiaastatel tuleb majanduskriisi ajal käivitatud abipaketid nii Eestis kui teistes EL riikides järk-järgult lõpetada ning arvesse võtta majanduskriisi ajal rakendatud lühiajaliste meetmete lõppemise mõjudega. Riigieelarve vahendite piiratuse juures on vaja pikemas perspektiivis liikuda ettevõtluse toetustelt laenude ja tagatiste kasutamisele. Lisaks tuleb senisest enam keskenduda ettevõtetevahelist ja ettevõtete ning uurimisasutuste koostööd ja tootearendust stimuleerivatele meetmetele, mis aitaksid kaasa loodavate teadmiste praktikasse rakendamisele.

Pikaajalise kasvu ning majandusstruktuuri muutuse saavutamiseks on tähtis soodustada ka uute innovaatiliste kiire kasvuga ettevõtete teket, mis vajavad arenguks teistsugust infrastruktuuri, tugistruktuuri ning finantseerimisallikaid. Eestis on taoliste ettevõtete osakaal Statistikaameti hinnangul vahemikus 1-2% ehk ca 2-4 korda madalamal tasemel kui Euroopas.

Riigi välismajanduspoliitika peab jätkama alustatud muutusi proaktiivsema tegevuse suunas ning rahvusvahelise arenguabi andmisel tuleb senisest enam lähtuda välismajanduspoliitika eesmärkide ja võimalustega.

**VÄLJAKUTSE 11. TRANSPORDI, IKT JA TEISTE RIIGI POOLT PAKUTAVATE ETTEVÕTLUST
TOETAVATE INFRASTRUKTUURIDE JA INSTITUTSIOONIDE VIIMINE RAHVUS-
VAHELISELE TASEMELE**

Eesti konkurentsivõime tõstmisel on olulise tähtsusega piiriülese infrastruktuuri (transport, IKT, energia) viimine uuele tasemele. Eesti ettevõtete rahvusvaheliste koostööpartnerite ning välisinvestorite seisukohtade uuringutes tuuakse tihti peamise puudusena välja väheste lennuühenduste olemasolu, mis vähendab otseselt Eesti atraktiivsust äritegevuse või kapitali sihtkohana. Ettevõtlusvõimaluste parandamiseks kõigis Eesti regioonides ning juba praegu Eesti

tugevuseks loetud E-teenuste ja kogu IT sektori potentsiaali kasutamiseks ning edasiarendamiseks on oluline kaasaegse IKT infrastruktuuri väljaarendamine. Paremate transpordivõimaluste, ingliskeelse koolihariduse ning meditsiiniteenuste kättesaadavus omakorda loob eeldused rahvusvaheliste tippspetsialistide tulekuks Eestisse mistahes valdkonnas, et rahuldada vajadust kõrgetasemelise tööjõu järele.

'EESTI 2020' peamised eesmärgid:

❖ **Saavutada teadus- ja arendustegevuse investeringute tase 3% SKPst**

Viimase kümne aasta jooksul kasvasid TA kulutused suhtena SKPst Euroopa Liidu riikidest kõige kiiremini Eestis, keskmiselt 10% aastas, jõudes 2009. aastaks 1,42%ni. Eeldada võib, et majanduskasvu taastudes võimendub vahepealsete aastate avaliku sektori kõrgemate kulutuste baasil taas ka erasektori panus.

❖ **Eesti ekspordi osatähtsuse suurendamine maailma kaubanduses vähemalt 0,110%ni**

Eestist müüdud toodete ja teenuste osakaal maailmakaubanduses on alates 2000. aastast tõusnud 0,067% pealt 0,085%ni 2009. aastal. Arvestades, et varem on Eesti ekspordi turuosa kasvanud kogu maailmakaubanduse kiire kasvu foonil, siis võib prognoosida Eesti peamiste välisurgude kiire taastumise jätkumisel sarnase trendi taastumist. Selle eesmärgi täitmine tähendab ühtlasi eesmärki suurendada Eesti ekspordi osakaalu ligikaudu 115%ni SKPst.

C. KESKKONNASÕBRALIK MAJANDUS JA ENERGEETIKA

Eesti valitsuse viimaste aastate poliitika on järjest enam olnud suunatud majanduse keskkonnamõju vähendamisele, sealhulgas on Eesti maksupoliitika üheks aluseks olnud maksukoormuse järk-järguline suunamine tööjõumaksudelt tarbimis-, saaste- ja ressursikasutuse maksude suunas. Niinimetatud roheline majanduskasvu põhimõtete arendamine ja ellurakendamine saab olema fookuses ka lähikümnendil.

Kui vaadelda Eesti majanduskasvu ja energiatarbimise kasvu trende, siis võib öelda, et kasv on olnud säästlik, sest rahvus-

lik rikkus on tõusnud oluliselt kiiremini kui selle loomiseks tarbitud energia. See on toimunud tänu energiatõhususe suurendamisele, kuid teisalt ka energiamahukate sektorite tagasihoidlikumale arengule. Siiski on energia lõpptarbimine aasta-aastalt kasvanud, mis viitab vajadusele ka edaspidi pöörata tõsist tähelepanu kütuse, soojuse ja elektri kokkuhoiule. Kahel viimasel aastal toimunud energia lõpptarbimise kiiret langust võib pidada majanduslangusest lähtuvalt ajutiseks.

Energia lõpptarbimine Eestis, 2000-2009

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Energia lõpptarbi- mine, ktoe (<i>tonne of oil equivalent</i>)	2173	2445	2489	2605	2713	2744	2795	3083	2921	2700

Allikas: Statistikaamet

Kogu majanduse energiamahukust mõjutab Eestis enim kodumaisel põlevkivil põhinev elektritootmine. Kuigi viimase kümne aasta jooksul on majanduse energiamahukus stabiilselt vähenenud, siis võrdluses teiste Euroopa riikidega on näitaja siiski kõrge. Kõrvutades Eesti ja Euroopa Liidu liikmesriikide keskmist näitajat selgub, et Eestis kulub ühe SKP ühiku tootmiseks ligikaudu 3,5 korda rohkem energiat kui Euroopa Liidus keskmiselt.

Energiasectori arendamisel tuleb võrdset tähelepanu pöörata sektori keskkonnasõbralikkusele, konkurentsivõimele ja energia varustuskindlusele. Võrreldes teiste Euroopa riikidega on Eesti olukord varustuskindluse ja konkurentsivõime osas võrdlemisi hea. Eesti ligikaudu 26%ine energiasõltuvuse määr on hetkel madal ning valitsuse eesmärgiks on positiivse määra säilitamine. Samas on energiatootmine oluliselt rohkem keskkonda koormav kui Euroopa Liidus keskmiselt.

Oluliseks suunanäitajaks ja mõjutajaks on rahvusvaheline kliimapoliitika. Kõige konkreetsemad suunad annavad 2008. aasta lõpus Euroopa Liidus vastu võetud energiapoliitika eesmärgid: vähendada kasvuhoonegaaside heitkoguseid vähemalt 20% võrra võrreldes 1990. aastaga ning tõsta taastuvenergia osakaal 20%ni energia lõpptarbisest. Rahvusvaheliste trendidega kohanemisel tuleb arvesse võtta Eesti energeetika-sektori näitajaid ja arenguvõimalusi, tagamaks konkurentsivõime ja varustuskindlus. Mainitud valdkondade tasakaalustatud arengu planeerimiseks annavad võimaluse 2009. aasta alguses vastu võetud energia-

majanduse riiklik arengukava aastani 2020 ja elektrimajanduse arengukava aastani 2018.

Valitsuse tegevuse eesmärgiks **energia varustuskindluse tagamisel** on avatud turg ja piisavad ühendused teiste Euroopa Liidu liikmesriikidega. Seda eeldust arvesse võttes on tegevused olnud suunatud uute ühenduste arendamisele ning Eesti elektrituru toimimise parendamisele. Viimasel kahel aastal on elektrituru arendamiseks ellu viidud mitu olulist algatust, sealhulgas elektri põhivõrgu eraldamine peamisest elektri tootmisettevõttest, elektrituru osaline avamine ning teise merekaabli ehituse alustamine Eesti ja Soome vahele.

Järgnevatel aastatel tuleb jätkata juba mitme alustatud tegevusega nagu Estlink II ühenduse väljaehitamine, samuti Läti suunaliste elektriühenduste tugevdamine ning laiemalt regionaalse koostöö jätkamine Läänemere piirkonnas. Oluline on tagada, et 2013. aastaks kavandatud täielik üleminek avatud elektriturule toimuks sujuvalt ja turg käivituks edukalt.

Energia varustuskindluse kõrval on valitsuse tegevus keskendunud **keskkonnasõbraliku energeetika arendamisele**. Energia tootmise mitmekesistamine ja taastuvenergia osakaalu suurendamine on olulised majanduse konkurentsivõime mõjutajad.

Energeetika arendamisel on järgmised 10 aastat nii rahvusvaheliselt kui ka Eesti enda varustuskindluse tagamisel oluliste kokkulepete ja investeringute periood. Majanduses laiemalt on võtmesõnadeks energia-tõhusus ja ressursisäästlik tootmine.

VÄLJAKUTSE 12. ENERGEETIKA PIKAAJALISTE STRUKTUURSETE MUUTUSTE ELLUVIIMINE KOOSKÖLAS EESTI ENERGIA JULGEOLEKU JA ENERGIASÄÄSTU EESMÄRKIDEGA

Kogu majanduse konkurentsivõime üheks eelduseks on tõhus ja innovaatiline energeetikasektor, mille erinevad aspektid peavad olema tasakaalus. Kui Eesti energia-sektor pakub riigile täna väikest energiasõltuvuse määra ning tagab suhteliselt suure konkurentsieelise, siis energiatootmine on oluliselt rohkem keskkonda koormav kui Euroopa Liidus keskmiselt. Konkurentsieelise vähenemist võib ette näha 2013. aastal toimuva elektrituru avanemise ning rahvusvahelise kliimapoliitika kontekstis.

Seega tuleb omamaise ja energiasõltumatust pakkuva energiaallika kõrval jätkata

energialiikide mitmekesistamisega ning taastuvenergia osakaalu suurendamisega energiabilansis, samuti energeetikavaldkonna teadus- ja arendustegevusega. Elektrimajanduse ümberkorraldused, sh põlevkivitööstuse keskkonnasõbralikumaks muutmine võimaldavad säilitada Eesti energiatootmise konkurentsivõime arvestades kliimapoliitika mõju. Samas tuleb leida konsensus tuumaenergia arendamise vajalikkuse küsimuses ning vajadusel valmistada ette seadusandlus.

VÄLJAKUTSE 13. MAJANDUSE ÜLDISE RESSURSIMAHUKUSE SH ENERGIA MAHUKUSE VÄHENDAMINE ENERGIAEFEKTIIVSUSE TÕSTMISE KAUDU

Vaatamata seni rakendatud meetmetele on Eesti majanduse energiamahukus ehk SKP ühiku tootmiseks kasutatava primaarenergia kulu jätkuvalt kõrge. Juhtimise Arendamise Instituudi³ „*World Competitiveness Yearbook 2008*“ hinnangul on majanduse rohke energiakasutus üheks Eesti konkurentsivõime suurenemist takistavaks teguriks. Arvestades, et energia hinnad on maailmas pigem kasvamas, tuleb pöörata tõsist tähelepanu kütuse, soojuse ja elektri kokkuhoiule. Siiani on energiasäästu investeeringud olnud suunatud enam hoonete seisukorra parandamisele, samuti on tegeletud energiasäästu alase teavitusega.

Kuigi Eesti rahvuslik rikkus on kasvanud kiiremas tempos kui selleks kasutatud energia hulk, on täna suures osas kasutamata erinevate sektorite **energiasäästu potentsiaal**. Energiasäästu võimalusi on Eestis nii tööstuses, majapidamistes, põllumajanduses, transpordis kui energeetikasektoris endas. Tööstussektori (sh põllumajanduse) ressursisäästu potentsiaali on võimalik rakendada läbi keskkonnasõbralike tehnoloogiate kasutuselevõtu ja (öko)-

innovatsiooni põhimõtete juurutamise. Oluline on edendada energiasäästu erinevates sektorites, sh on oluline riigi eeskuju hangete läbiviimisel.

Elanikkonna teadlikkuse suurendamine ressursisäästlikust käitumisest on oluline säästva arengu komponent ning tarbijate teadlikkus ja igapäevased valikud on olulised tegurid ressursisäästlikuma majanduse saavutamisel. Seni on suurimaks barjääriks olnud teadmatus kütuste ja energia kokkuhoiu võimalustest igapäevaelus, igapäevaotsuseid ei seostata mõjuga keskkonnale.

Kuna Euroopa Liidu poliitikad avaldavad mõju siseriiklikele arengutele, siis on ka Euroopa tasandil vajalik kokku leppida ressursitõhususele suunatud majanduskasvu kindlustavas raamistikus, sh tuleb jätkata roheline maksureformiga. Liikmesriikide ühised seisukohad tuleb leida sellistes küsimustes nagu nõuded tootlikkusele ning materjali- ja energiatõhususele, samuti kliimapoliitikas globaalselt siduvate meetmete saavutamine.

³ Institute for Management Development.

'EESTI 2020' peamised eesmärgid:❖ **Kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamine võrreldes 1990. aastaga vastavalt Euroopa Liidus võetud kohustusele**

Eesti on edukalt täitnud kuni 2012. aastani kehtiva ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni lisa Kyoto protokolliga kohustused, olles vähendanud kasvuhoonegaaside heitkoguseid üle 50% võrreldes 1990. aastaga (Eesti kohustus oli vähendada heitkoguseid 8%). Edasine heitkoguste vähendamine toimub EL tasandil EL kohustuste jagamise otsuse täitmise kaudu ning üle-Euroopalise oksjonisüsteemi kaudu (alates 2013).

❖ **Taastuenergia osakaalu tõstmine 25%ni energia lõpptarbimisest (sh biokütuste osakaalu tõstmine 10%ni aastaks 2020)**

Taastuenergia osakaal energia lõpptarbimises on järk-järgult tõusnud ning 2008. aastal oli osakaal juba 19,1%. Olemasolevate meetmete jätkamisel on võimalik Ees- tile seatud eesmärgi saavutamine varuga.

❖ **Energia lõpptarbimise taseme säilitamine 2010. aasta tasemel (ligikaudu 2747-2794 ktoe) ehk energia lõpptarbimise vähendamine ligikaudu 15% võrreldes 2020. aastaks prognoositud tasemega (3272 ktoe)**

Energia lõpptarbitmine on Eestis aasta-aastalt kasvanud, jõudes 2007. aastal 3,08 Mtoe-ni. Kahel viimasel aastal on energiatarve tänu majanduslangusele vähenenud, kuid seda trendi ei saa pidada jätkuvaks. Energia lõpptarbimise hoidmine 2010. aasta tasemel eeldab täiendavate energiasäästu meetmete rakendamist.

D. JÄTKUSUUTLIK JA KOHANDUV RIIK

Riigi maksu- ja eelarvepoliitika kujundamisel on seni Eesti majanduspoliitika keskmes olnud kolm eesmärki – keskpikas perspektiivis **stabiilse makromajandusliku keskkonna tagamine**, majanduskasvu soodustamiseks kõige sobilikuma **maksupoliitika** rakendamine ning juba täna vajalike otsuste tegemine **finantsilise jätkusuutlikkuse kindlustamiseks pikas perspektiivis**. Viimase aja kõige vahetumaks eesmärgiks on olnud **Euroopa ühisraha euro kasutusele võtmine alates 1. jaanuarist 2011**.

Valitsussektori eelarvepositsioon on võrreldes kiire majanduskasvu aastatega langenud defitsiiti, kuid range eelarvepoliitika abil on hoitud valitsussektori eelarvepositsioon tasakaalulähedane. Kulutuste vähendamisel on keskendutud ennekõike jooksvate kuludele (sh keskvalitsuse tegevus-

kulud) ning põhivarainvesteeringud, kulutused haridusele ja teadus-arendusele moodustavad riigieelarves järjest suurema osakaalu. Kombineerides jooksvate kulutuste vähendamist ning uusi (sh ajutisi) tulusid, on hoitud riigieelarve mahtusid suhteliselt stabiilsena, mis on aidanud majanduslanguse mõjusid natuke leevendada.

Rahandusministeeriumi 2010. aasta suvise majandusprognoosi järgi jõuab valitsussektor ülejäägiga eelarvepositsioonini 2014. aastal, kuid valitsus on seadnud sellest ambitsioonikama **eesmärgi jõuda ülejäägiga eelarvepositsioonini 2013. aastaks**.

Maksupoliitikas on mitme järjestikuse valitsuse pikaajaline eesmärk olnud suunata maksukoormust osaliselt tulu maksustamiselt tarbimise, loodusvarade kasutamise ja keskkonna saastamise maksustamisele.

Samas hoitakse süsteem stabiilse, lihtsa ja läbipaistvana, võimalikult väheste eranditega.

Juba 2007. aastal otsustas valitsus suurendada mitmeid aktsiisimäärasid eesmärgiga vähendada administratiivseid hinnasurveid tulevikus (kui eurole üleminek on tõenäolisem). 2007. aasta suvel muudeti alkoholi-, tubaka- ja kütuseaktsiisi seadust, millega tõsteti alkoholiaktsiisi (20%) ja tubakaaktsiisi (11 kroonilt 20 kroonini). Mootorikütuste aktsiisimäärad tõsteti 2008. aastast Euroopa Liidu miinimumtasemeni (vastavalt energiamaksustamise direktiivile tulnuks see tase saavutada hiljemalt 2010).

2008. aastast vähendati tulumaksumäära 22%lt 21%ni ning maksuvaba tulu tõsteti 2000 kroonilt kuus 2250 kroonini.

Seoses vajadusega hoida riigieelarve defitsiit mõõdukana, otsustati 2009. aastal veel mitmed maksumuudatused, mis on samuti kooskõlas eesmärgiga eelistada maksude kogumist tarbimiselt ning loodusressursside kasutamisel – käibemaksumäära tõstmine 18%lt 20%ni; mootorikütuste aktsiisi tõstmine 10% võrra alates 2009. aasta 1. juulist ja 6,2% võrra alates 2010. aasta 1. jaanuarist; sigarettide ja tubaka aktsiisi tõstmine alates 2010. aasta 1. jaanuarist 5% võrra ning nii 2011. kui 2012. aasta 1. jaanuarist 10% võrra; ning alkoholi aktsiisi tõstmine 10% võrra alates 2010. aasta 1. jaanuarist.

Ainus maksumuudatus, mis ei ole maksupoliitika üldise eesmärgiga täiel määral kooskõlas, on töötuskindlustusmaksete maksimummäära tõstmine 4,2%ni (sealhulgas tööandja 1,4% ning töövõtja 2,8%), mida täna sellise määra järgi tööturu osapoolte kokkuleppel ka rakendatakse. Kõrgem töötuskindlustusmaks on suurenenud tööpuuduse tingimustes olnud vajalik töotukassa eelarvepositsiooni parandamiseks ning alates 2011. a ka töötutele pakutavate koolituste ja teiste tugiteenuste pakkumise suurendamiseks.

Koos eesmärgiga hoida riigi finantsasjad korras keskpikas perspektiivis tehti viimase kahe aasta jooksul kaks märkimisväärset otsust ka riigirahanduse pikaajalise jätkusuutlikkuse parandamiseks:

- 2010. aasta aprillis võttis Riigikogu vastu riikliku pensionikindlustuse seaduse muudatused, mille kohaselt **tõuseb üldine pensioniiga alates 2017. aastast kolme kuu võrra aastas, jõudes 65 eluaastani 2026. aastal**. Selle otsuse tulemusel on pikemas perspektiivis väheneva tööealise elanikkonna kontekstis natuke rohkem töötavaid inimesi ning pensionäridele on nende üldise arvu vähenemisest tulenevalt võimalik maksta kõrgemat igakuist pensioni.
- Ravikindlustuse süsteemi pikaajalise jätkusuutlikkuse parandamiseks **töövõime-tushüvitiste süsteemi muutmine töötajate ja tööandjate omavastutuse suurendamise suunas**. Reformi käigus suurendati töötajate omavastutust ühelt päevalt kolmele päevale ning rakendati tööandja vastutus neljandast päevast kaheksanda päevani. Üheksandast päevast võtab maksmise kohustuse üle haigekassa. Nimetatud muudatuste tulemusel suureneb Haigekassa võime rahastada teisi vajalikke tervishoiuteenuseid.

Euroopas tervikuna on riigirahanduse olukorra parandamine olulisim konkurentsivõime suurendamist toetav väljakutse. Toimivad sotsiaalkindlustussüsteemid ei vasta demograafilisest muutusest tulenevatele väljakutsetele ning majanduskriisi ajal on avaliku sektor võlakoormus ja eelarvete defitsiit kiiresti kasvanud. Avaliku sektori võlatase moodustas 2009. aasta lõpus EL riikides keskmiselt 73,6% SKPst ning Euroopa Komisjoni 2010. aasta kevadprognoos hindab, et 2010. aastal kerkib EL valitsussektori võlg 79,6%ni ning 2011. aastal 83,8%ni SKPst.

Kõrge võlgnevus toob kaasa suured kohustused tulevastele põlvetele ning tähendab keskpikas perspektiivis kõrgeid võlgade teenindamise kulusid ning sellest tulenevalt suurenevat vajadust riigile tulusid koguda või avalike teenuste ja investeringute mahtu kärpida. EL riikides tervikuna makstakse igal aastal ligikaudu 3% SKPst avaliku sektori laenude intressikulu.

VÄLJAKUTSE 14. AASTAKS 2013 ÜLEJÄÄGIGA VALITSUSSEKTORI EELARVEPOSITSIOONINI JÕUDMINE NING SELLE SÄILITAMINE PIKAS PERSPEKTIIVIS

Eesti riigirahanduse jätkusuutlikkuse pikaajalised väljavaated on teiste Euroopa riikidega võrreldes head, kuna meil puudub suur avaliku sektori võlakoormus ning meie peamiste sotsiaalvaldkondade (pensionid ja tervishoid) kulutused on pikemas perspektiivis küll kasvamas, kuid mitte nii kõrgelt tasemelt, kui EL riikides keskmiselt. Siiski on seoses majanduskasvu pöördumisega majanduslanguseks ka Eesti avaliku sektori tasakaalus toimunud selge nihe ülejäägiga eelarvetest puudujäägiga eelarvepositsioonini.

Eesti majanduspoliitika pikaajaline eesmärk on keskmise tulutaseme tõstmine võimalikult lähedale Euroopa Liidu vanade liikmesriikide omale. Kiire kasvu eesmärk nõuab erasektori investeeringutele soodsa keskkonna loomist. Kasvu stimuleeriva ärikeskkonna üheks komponendiks on mõõdukas maksukoormus, jätmaks erainvestorite käsutusse piisavalt raha. Mõõdukas maksukoormus eeldab valitsussektori tulude ja kulude tasakaalu nii keskpikas kui ka pikemas ettevaates. Puudujäägiga eelarvepoliitika tähendaks kas maksukoormuse tõusu lähitulevikus või võlakoorma parandamist järgmistele, praegusega võrreldes vähem arvukatele maksumaksjate põlvkondadele.

Tasakaalus või ülejäägiga valitsussektori eelarvepositsioon:

- loob kindlama aluse olla valmis pikemas perspektiivis demograafiast tulenevaks negatiivseks surveks eelarvele.
- võimaldab seni kogutud ja majanduskriisi ajal kasutusele võetud riigi likviidsete finantsvahendite taastamise keskpikas perspektiivis ja tekitab puhvri majanduse võimalikeks järgnevateks tagasilöökideks.
- aitab kindlustada Eesti tugeva rahanduspoliitikaga riigi mainet ning seeläbi tõstab usaldusväärust välisinvestorite silmis.

Eesti huvi on ka Euroopa Liidus niisuguste poliitikate soodustamine, mis toovad kaasa Euroopa riikide kulutuste konsolideerimise ning pikas perspektiivis avaliku sektori laenukoorma stabiilse vähendamise. Euroopa riikide lõtv fiskaalpoliitika võib viia euroala riikide suhtes usalduse kaotuseni investorite poolt ning kõrge võlakoormus tähendab vajadust võlgasid tagasi maksta ning igal aastal suuremat intressikulu, mis omakorda tähendab suuremat maksukoormust ja väiksemat ostujõudu Euroopas.

VÄLJAKUTSE 15. AVALIKU SEKTORI SOTSIAALKULUTUSTE JÄTKUSUUTLIKKUSE PARANDAMINE TÖÖEALISE ELANIKKONNA VÄHENEMISE JA VANEMAEALISTE OSAKAALU SUURENEMISE TINGIMUSTES, KINDLUSTADES SEEJUURES TULEMUSLIK TERVISHOID NING HÄSTI SIHISTATUD JA TULEMUSLIK SOTSIAALPOLIITIKA (SH VAJALIKUD TUGITEENUSED)

Teine kõiki arenenud riike ühendav väljakutse on seotud tänaste avaliku sektori sotsiaalkulutuste pikaajalise finantseerimisvõimekusega. Väljakutseid riigirahanduse parandamiseks Euroopas muudavad keerulisemaks demograafilised muutused. Rahvastiku vananemine ja rahvaarvu vähenemine leiab aset ka Eestis. **Juba 2030. aastaks on Eestis tööelise elanikkonna koguarv hinnanguliselt 12% väiksem kui**

täna, mis tähendab ka suhteliselt väiksemat maksutulude taset. Vanemaealiste elanike osakaalu suurenemine ning järjest suurenevad ootused teenuste kvaliteedile viitavad vajadusele otsida tõhusust ja mõjusust ka sotsiaalkindlustussüsteemides.

Üldise hinnanguna võib arvestada, et aastateks 2030-2040 kasvab Eesti avaliku sektori sotsiaalkulutuste tase täiendavalt 2-4% SKPst ilma sisulist arengut võimaldamata (st lisaraha ei paranda avalikku teenust ega suurenda toetusi, vaid rahuldab lihtsalt suuremat teenuste saajate vajadust). Seejuures on valitsussektori sotsiaalkulud viimasel kahel aastal Eestis juba kiiresti kasvanud, tõustes Eurostati andmetel 2007. aasta 9% tasemelt 2009. aastal 14 %ni SKPst.

Pensionikindlustuse finantsilist jätkusuutlikkust parandavad meetmed aitavad reeglina kaasa ka hõivatute koguarvu suurendamisele, mis omakorda suurendab nii majanduskasvu potentsiaali kui parandab valitsussektori eelarvete seisu. Ka eripensionide ja soodustingimustel vanaduspensionide vähendamine aitab tööturul aktiivsema hoida muidu töövõimelisi ja hea väljaõppega inimesi ning võimaldab suunata ressursse teiste sotsiaalteenuste osutamiseks.

VÄLJAKUTSE 16. KONKURENTSIVÕIMET TOETAVA EELARVEPOLIITIKAGA (KÕRGE TOOTLIKE KULUDE TASE, EELARVE PAINDLIKKUSE SUURENDAMINE, AVALIKU SEKTORI PALGAKULUDE OHJAMINE) JÄTKAMINE

Kahe viimase aasta vajadus konsolideerida valitsussektori koondeelarvet näitas kui-võrd oluline on hoida avaliku sektori kulutustes piisavat paindlikkust, et reageerida muudatustele kiiresti ja ilma suuri sotsiaalseid vastuseise põhjustamata. Avaliku sektori eelarvete paindlikkus loob eelduse ka selleks, et **riigil säiliks võime suhteliselt rohkem rahastada nõ tootlikke ja tuleviku kasvule suunatud valdkondi**. Üldises plaanis peetakse tootlikeks avaliku sektori kulutusteks investeeringuid haridusse, teadus- ja arendustegevusse ning infrastruktuuri.

Eesti avaliku sektori kulutustes on investeeringute osakaal olnud EL riikidega võrreldes kõrge. Perioodi 2001–2009 keskmisena on Eestis avaliku sektori investeeringute osakaal EL kõrgeim (4,5% SKPst). Euroopa Komisjoni kevadine majandusproгноos hindab, et Eesti avaliku sektori investeeringute tase on ka 2010. ja 2011. aastal kõrgem kui 5% SKPst. Euroopas tervikuna jääb avaliku sektori investeeringute tase alla 3%.

Suures osas on see seletatav rikkamate riikide poolt minevikus tehtud suuremate investeeringutega ning senise taseme hoidmiseks pole vaja vaesemete riikidega võrdses mahus investeerida. Selle taustal on ka Euroopa Komisjon Eesti kohta välja toonud vajaduse avaliku (sh eriti transpordi valdkonna) infrastruktuuri jätkuvaks arendamiseks. Seetõttu on ka lähiaastatel Eestile oluline hoida avaliku sektori investeeringute osakaalu kõrgel tasemel.

Avaliku sektori kulutuste struktuuril ning trendidel on ka mitmeid teisi mõjusid. Tootlikkuse kasvust kiirem palgakasv nõrgestab pikemal perioodil ettevõtete konkurentsivõimet, suurendab sisemaiseid inflatsioonisurveid, mis tähendab omakorda suuremat survet valitsussektori kulutustele läbi palkadega soetud siirete. Seetõttu on oluline, et ka avaliku sektori palgakulude kasv oleks keskpikas perspektiivis tootlikkuse kasvuga kooskõlas.

VÄLJAKUTSE 17. TÖÖTAMISE JA KASUMI TEENIMISE MAKSUDE VÄHENDAMISEGA NING KESKKONNA KOORMAMISE JA TARBIMISE MAKSUDE SUURENDAMISEGA JÄTKAMINE

Maksupoliitikas on valitsuse eesmärgiks aastaid olnud maksude osalise ümberorienteerimise abil nihutada maksukoormus tööjõu ja tulu maksustamiselt tarbimisele,

loodusvarade kasutamise ja keskkonna saastamise maksustamisele.

OECD on välja toonud ka nõ majanduskasvu pärssivate maksude edetabeli⁴ (eespool majanduse arengut rohkem pärssivad ja tagapool vähem negatiivset mõju omavad maksud):

1. ettevõtluse kasumi maksustamine;
2. tööjõu maksustamine, inimeste sissetuleku maksustamine;
3. tarbimise maksustamine;
4. regulaarne vara maksustamine (st mitte tehingute maksustamine, vaid omandi või kasutamise maksustamine), ka pärimisega seotud maksud ei mõjuta stiimuleid töö tegemiseks ja rikkuse kogumiseks.

Töötasu ja kasumi suurem maksustamine pärsib majanduskasvu rohkem kui samas mahu tarbimise ja keskkonnakasutuse maksustamine.

Kui vaadata maksutulude sisemist struktuuri, siis on märkimisväärne, et tööjõumaksud moodustavad Eestis kõikidest maksutuludest rohkem kui poole (hoolimata

väikesest keskmisest langusest viimase kümne aasta jooksul). EL keskmine on Eurostati andmetel pisut alla poole. See tähendab, et Eestis on maksutulud suhteliselt enam kaldu tööjõu maksustamisele ning puuduvad ka kitsamad maksumeed majanduses struktuursete muutuste esilekutsumiseks.

Ettevõtlust soosiv maksukeskkond on geograafilise asukoha ja riigi maine kõrval üks olulisemaid tegureid, mis aitab otseseid välisinvesteeringuid riiki meelitada. Konkurentsivõimeline maksukeskkond määrab investeerimisotsused juhul kui muud eeldused (baasinfrastruktuur, haridus, julgeolek) on teiste riikidega võrreldavalt tagatud. OECD hinnangul mõjutab maksupoliitika otseste välisinvesteeringute käitumist just väiksemate ja suurtest turgudest pisut eemal olevate riikide puhul, mistõttu peaks sellisel maksupoliitikal olema Eestis oluline mõju.

4.2. EAS: lühiülevaade 2010. a tegevussuundadest

EASi tegevused möödunud aastal olid suuresti mõjutatud varasematel aastatel kujunenud majandussituatsioonist ja suunatud ettevõtete rahvusvahelise konkurentsivõime kiirele taastamisele. Aastat iseloomustab suur hulk uusi ettevõtmisi, seniste tegevuste laiem maht ja ettevõtete suurem aktiivsus EASi poolt pakutavat kasutada.

Uute tegevustena rakendus EASi poolne abi arendustöötajate kaasamisel ettevõtetesse, sihtturul tegutsevate professionaalsete konsultantide kasutamine ettevõtetes sisemisel uuele turule, ekspordinõunike rakendamine Soome ja Rootsi turul.

Senisest oluliselt laiemas ulatuses rakendati rahvusvaheliste turundusürituste programmi, kus koostöös ettevõtetega osaleti vastava sektori olulisematel välismessidel Saksa maal, Rootsis, Taanis ja Venemaal. Ettevõtete tagasiside on olnud väga hea.

Ettevõtete suuremat aktiivsust oma positsioonide parandamiseks välisturgudel iseloomustab asjaolu, et hoolimata majanduskriisist kasutati eksporditurunduse ja välismessi toetusprogrammide võimalusi prognoositust oluliselt suuremas mahu

2010. aastat jääb iseloomustama ka investorite suurenenud huvi Eesti kui investeerimisasukoha suhtes. Olulisim sündmus oli Ericsson Eesti AS poolt 4G tugijaamade tootmise alustamine Tallinna tehases.

Eesti mainekujunduse osas kujunesid aasta tähtsündmusteks osalemine Šanghai EXPO-l ja juunis Tallinnas toimunud *The World Investment Forum*. EASi poolt koordineeritud EXPO-l leidis aset üle 200 planeeritud kohtumise ja visiidi. EXPO-d suutsid iseäranis hästi ära kasutada Eesti ülikoolid ja logistikaklaster, kes otsisid Hiinast reaalseid koostööpartnereid.

Aasta jooksul arendas EAS edasi Eesti turunduskontseptsiooni. Selle raames valmis äristrateegia, uuenes Eesti turundamise abimees veebikeskkonnas tutvustaeestit.eas.ee ning koostöös Välisministeeriumiga avati Eestit väljapoole tutvustav veebileht www.estonia.eu.

2010. aasta läheb ajalukku hüppelise turistide arvu kasvuga, eeskätt Venemaalt ja Soomest. Lisaks turistide arvu kasvule suurenes ka ööbimiste arv, mis näitab, et Eestis viibitakse varasemast kauem.

EASi jaoks iseloomustab 2010. aastat väga suur nõustamismaht maakondlikes arenduskeskustes ning kavandatust suurem stardija kasvutoetuse projektitaotluste arv. Inkubatsiooniprogrammi raames alustas EAS koostöös välismentoritega inkubaatorite arendusprojektiga. Ettevõtted kasutasid usinalt ka võimalust taotleda innovatsiooni-osakuid. Hoogustus ka klastrite loomine. Koolitusturu elavdamiseks võimaldati ettevõtetel taotleda 2010. aasta esimese poolaasta lõpuni koolitusosakuid, mis osutus aasta populaarseimaks meetmeks.

Kolmanda sektori võimekuse tõstmiseks käivitas EAS 2010. aastal mittetulundusühenduste juhtide arenguprogrammi ning jätkas mentorprogrammiga.

4.3. KredExi roll ettevõtete finantseerimisel on oluliselt kasvanud

Ettevõtete rahastamisvõimaluste parandamiseks ja ekspordiga seotud krediidiriskide maandamiseks loodi 2001. aastal riigi poolt sihtasutus KredEx. KredEx tegutseb isetasuvana, lähtudes eelkõige kindlustustegevuses rakendatavatest põhimõtetest. Teenuste osutamise ja kapitali investeerimise eest teenitud tulu arvelt kaetakse nii tekkivad kahjud kui ka administreerimiskulud ning tegevuskulude katteks täiendavaid toetusi riigieelarvest ei eraldata. Samas on teatud KredExi teenustele (laenu- ja eksporditagatised) antud seadusega riigi garantii.

KredEx on loodud eesmärgiga tõsta ettevõtete konkurentsivõimet ning seda just finantsteenuste pakkumise teel. KredEx toetab finantsturu toimimist seal, kus see mingil põhjusel on takistatud. Näiteks olukorras, kus pangad ei krediteeri elujõulisi ettevõtteid, kes vajaksid laenu raha, kuid tagatise napib. KredEx pakub Eesti ettevõtetele laenukäendusi, allutatud laene, soodsamat laenuressurssi. Lisaks pakkus KredEx ka eksporditagatise, kuid alates juulist 2010 on vastav tegevus üle antud krediidikindlustusseltsile AS KredEx Krediidikindlustus.

KredEx on alates oma loomisest 2001. a väljastanud laenukäendusi u 1900 ettevõttele, aidates neil pankadest saada täiendavaid rahalisi vahendeid kokku 7 miljardit krooni. Allutatud laene on KredEx andnud kokku u 40 ettevõttele mahus 300 mln krooni. Lisaks on garanteeritud üle 3 mld krooni ulatuses ekspordiarveid ning toetatud seeläbi umbes 250 eksportööri. Laenude ja laenukäenduste abil on KredEx aidanud toetatavates ettevõtetes säilitada 36 000 töökohta ja sellele lisaks luua 9000 täiendavat töökohta. Hinnanguliselt genereerivad toetatud 2000 ettevõtet aasta jooksul umbes 53 mld krooni käivet, sealhulgas 25 mld krooni eksporti.

Tulenevalt finantseerimistingimuste karmistumisest ning tagatisvara turuväärtuse langusest on viimase 1,5 aasta jooksul KredExi roll Eesti majanduses märgatavalt suurenenud. Viimaste aastate majandus-

sündmuste taustal on vajadus KredExi laadsete täiendavate kindluse andjate järele märkimisväärselt kasvanud. Kui aastal 2008 oli väljastatud laenutagatiste maht 365 mln krooni, siis 2009. a ulatus see juba 804 mln kroonini ja eeldatavalt ületab 2010. a uute tagatiste maht 1 mld krooni piiri.

Suurenenud nõudluse põhjused on lihtsad. Viimasel ajal laenu- ja kinnisvaraturul toimuv on ühelt poolt oluliselt vähendanud tagatisvara turuväärtust ning teisalt on tõusnud ettevõtete äririskid, mille tagajärjel on paljud ettevõtted tänaseks oma tegevuse lõpetanud. Tavapärane on olukord, kus varade turuväärtus on vaid 30-40% soetusmaksumusest ning müügikäibed on kukkunud kuni poole võrra. Nimetatud põhjustel on raske finantseeringut hankida, isegi kui ettevõtte juhtimine ja põhitegevus on tugevatel alustel ning laenukoormus pole suur. Ühelt poolt on laenuaktiivsuse vähenemine majanduslanguse tingimustes igati normaalne, kuid teisalt eksisteerib oht, et tingimuste karmistamine seab raskustesse ka nõ elujõulised ning perspektiivikad ettevõtted. Sellele riskile viitab ka IMF oma viimases 13. detsembril avaldatud raportis. Seetõttu on vajalik hoida laenudele juurdepääs vähemalt tasemel, mis võimaldab ettevõtetel hakkama saada seniste kohustuste täitmisega (laenude tagasimaksete tasakaal), seda eelkõige ekspordile suunatud majandusharudes.

Täna on ettevõtete peamiseks probleemiks olukord, kus tagatiste väärtusest tulenevalt ei ole neil võimalik pangast laenu saada materjalide tarnimiseks või garantiisid hangetel osalemiseks ja uute projektide elluviimiseks. KredExi portfellis on viimase poolteise aasta jooksul täheldatav just pangagarantiikäenduste nõudluse kasv, mis on eelkõige vajalik projektipõhistele harudele nagu metalli- ja mööblitööstus või ka ehitusettevõtted. Nõudlus riiklike tagatiste järele tulevikus mõnevõrra taandub, kuid jääb siiski küllaltki kõrgeks, kuna teadlikkus äririskidest on suurenenud ja tõenäoliselt püsivad ka kinnisvarahinnad veel pikka aega suhteliselt madalal tasemel.

Laenutagatised

KredExi peamiseks tegevusvaldkonnaks on laenutagatiste pakkumine ettevõtetele, kellel napib pangast laenu küsimiseks tagatise või kellel on panga usalduse võitmiseks liialt lühike tegutsemisaeg. Sellised ettevõtted võivad pangast laenu saamiseks kasutada KredExi laenukäendust.

Laenukäendusest on abi eelkõige juhtudel, kus ettevõtte tagatisvara väärtust on raske hinnata või pole see piisav pangalaenu väljastamiseks. Eriti olukorras, kus ettevõtja tegutseb suure riskiastmega majandusharus, kus ettevõtja laiendab tegevust uutele tegevusaladele või alles alustab tegevust. KredExi laenukäenduse puhul on tegemist täiendava tagatisega, kus laenusaaaja võtab esmase vastutuse tagada laen oma ja/või kolmandate isikute varaga või isikliku käendusega. KredExi laenukäendus on maksimaalselt 30 mln krooni ja kuni 75% laenust, liisingust või pangagarantiist. Laenu summale piiranguid ei ole.

Allutatud laenud

Allutatud laenu pakutakse ennast tõestanud ja pikemas perspektiivis jätkusuutlikele ettevõtetele, keda pangad tulenevalt madalast omafinantseeringu määra, riskantsest sektorist või ebapiisavatest tagatistest mõistlikul tingimustel ei finantseeri. KredEx annab ettevõtja kasutusse kapitali, mis suurendab teiste finantseerijate silmis tinglikult ettevõtte omakapitali. See võimaldab kaasata täiendavat finantseerimist näiteks pangalaenu näol.

Allutatud laenu summaks on 1 kuni 16 mln krooni, kuid mitte rohkem kui ettevõtte omakapital laenu väljastamise hetkel. Laenuperioodiks on üldjuhul 3 kuni 5 aastat, kuid mitte rohkem kui 10 aastat. Võimalik on taotleda maksepuhkust. Oluline on märkida, et ettevõtte juhtimisse KredEx ei sekku, küll aga sisaldub laenutingimustes võimalus asuda KredExil omaniku rolli juhul, kui ettevõtte majandustulemused on väga nõrgad. KredExi pakutavad laenud lähtuvad antud valdkonna tavapärastest

Ettevõtlusega alustamisel aitab healt positsioonilt startida stardilaen, mis on suunatud eelkõige ettevõtjatele, kellel on raskesti pangalaenu saamisega vajalike tagatiste puudumise või lühikese krediidi ajaloo tõttu. Samuti võimaldab stardilaen maandada ettevõtluse alustamisega seonduvaid riske. Stardilaenu saab taotleda 30 000 kuni 1 000 000 krooni, kusjuures 500 000 krooni ületavat summat saab kasutada vaid investeringuteks.

Tagatiste näol on tegemist valdavalt eksportivate ettevõtetega, ja üldse umbes pool KredExi portfellis olevate ettevõtete aastakäibest moodustab eksport. Teisalt on portfelist 60% kuni 9 töötajaga mikroettevõtted, kel reeglina tagatise napib. Samas on suurel osal neist selge ambitsioon tulevikus suuremaks kasvada ja lisatöökohti luua. Tagatiste näol on tegemist paljude ettevõtete jaoks olulise abivahendiga, mis võimaldab kasvuambitsioone saavutada.

põhimõtetest, kuid on samas eraturul pakutavatest mitmes osas oluliselt soodsamad.

KredEx on allutatud laene väljastanud 37 ettevõttele kogumahas 280 mln krooni, sellest 180 miljonit otseselt ekspordile suunatud ettevõtetele. Aastal 2009 oli ettevõtete huvi allutatud laenude vastu väga suur, 2010. aastal on huvi natuke kahanev, kuid endiselt aktiivne. Erinevalt tavapärasest kasvule suunatud tegevuste finantseerimisest, kasutati aastal 2009 allutatud laenu pigem päästerõngana olukorras, kus teised finantsasutused polnud laenu andmisest huvitatud. Mitmed ettevõtted on tänu allutatud laenu kaasamisele suutnud saavutada edu ja oluliselt käivet kasvatanud. Viimasel ajal on taotlejad muutunud teadlikumaks ning allutatud laenu kaaskatakse nüüd kombineerides seda omanike ja pangapoolse finantseerimisega. Erinevate instrumentidega kombineerimine annab ettevõttele võimaluse ellu viia suuremaid projekte ning hoida ka finantseerimise kulu mõistlikul tasemel.

Soodsatel tingimustel laenuressurss ettevõtetele ja korterelamutele

2008. a lõpus kahanes Eestis rahapakkumine oluliselt, tõusid pankadevaheliste laenude hinnad ning pikaajalise ressursi hankimine muutus ettevõtetele keerukaks. Eksisteeris oht, et lisaks äririskide suurenemisele kahaneb ettevõtete finantseerimine ka rahastamistingimuste halvenemise tõttu. Laenupakkumise ergutamiseks hakkas KredEx 2009. a ettevõtetele pakkuma pankade kaudu edasilaenamiseks soodsat laenuressurssi.

KredEx pakub laenuressurssi nõ krediidi-liinina, kus vastava hanke tulemusena eraldatakse pankadele laenulimiit, mille raames sõlmivad pangad ettevõtetele lepingud. KredEx otsustusprotsessi ei sekku, küll aga jälgib ressursi eraldamist vastavuses kokkulepitud kriteeriumitele. Projektidega seotud riske kannab laenu väljastanud pank, KredExi roll on eelkõige soodsama pikaajalise ressursi pakkumine. Krediidi-liini reaalne käivitumine võttis märkimisväärselt aega. Esmalt töötati välja nn projektipõhine laen, mida pakuti kuni krediidi-liini

avanemiseni Struktuurifondide vahendite arvelt võõrfinantseeringut kaasamata. Laenuressursi maht kokku on kuni 1,5 mld krooni ning seisuga 30.09.2010 oli sellest kasutusele võetud 709 mln krooni 59 ettevõtte poolt.

Soodsama ressursi pakkumise aluseks on Euroopa Struktuurifondide tinglikult nullintressiga vahendite kasutamine, kombineerides seda soodsa võõrfinantseeringuga finantsurult. Selle tulemusel on pakutava ressursi keskmine hind tavapärasest märkimisväärselt soodsam. Samas langes pankadevaheliste laenude hind maailmas 2009. a oluliselt ning laenuressursi hankimisega ei ole nüüd ettevõtetal enam märkimisväärsed probleeme. Lähiajal KredEx tõenäoliselt taandub antud tegevusest ning pankadele ettevõtete tarbeks laenuressursi vahendamisele edaspidi ei tegele. Küll aga jätkub ressursi pakkumine analoogilisel viisil korterelamute renoveerimislaenude väljastamiseks.

Ekspordi tagamise tegevus kujundati põhjalikult ümber

KredEx pakkus eksportivatele ettevõtetele kuni 30. juunini 2010. a välisriikides asuvate ostjatega seotud riskide maandamiseks eksporditagatise. Alates 1. juulist 2010 on see tegevus üle antud riigi ja KredExi poolt asutatud AS-le KredEx Krediidikindlustus. Tegemist on litsentseeritud krediidikindlustusseltsiga, mis pakub vastavaid teenuseid teiste turuosalistega samadel alustel.

Globaalse finantskriisi tagajärjel tõmbasid Eestis tegutsevad rahvusvahelised kindlustusseltsid tegevusmahtusid oluliselt kokku ning paljude riikide, sh Baltikumi ettevõtete riskide kindlustamine ei olnud enam võimalik. Uue krediidikindlustusseltsi näol loodi otseselt siinsete ettevõtete teenindamisele suunatud kindlustusandja, mis saab kohalikke olusid paremini hinnata ning on valmis leidma edasikindlustajate ja teiste turuosalistega koostöös paindlikke lahendusi siinsete ettevõtete toetamiseks.

Seltsi loomise eesmärgiks on aidata juba edukalt tegutsevatel ettevõtetel võita uusi turge ning viia ellu keskmisest keerukamaid ekspordiprojekte. Riik saab riskide võtmisel olla ettevõtetest kannatlikum ja pakkuda erasektorist stabiilsemaid tingimusi. Seni polnud KredExil kui riiklikul organisatsioonil võimalik tagada makseid Euroopa Liidu riikides asuvatelt ostjatelt, kuhu teadaolevalt suundub ligikaudu 70% Eesti ekspordist. Eraõiguslik ja teiste turuosalistega samadel alustel tegutsev krediidikindlustusselts saab seda aga teha. Majanduslanguse tingimustes suurenes oluliselt nõudlus eksporditagatiste järele ning huvi on jätkuvalt suur. Samas on pakkumine eraseltside poolt taastumas. Kui KredEx kindlustas 8 aasta jooksul ekspordi kokku 3,2 mld krooni ulatuses, siis KredEx Krediidikindlustus on juba esimese kolme tegutsemiskuu jooksul sõlminud lepinguid Eesti ettevõtete riskide kindlustamiseks käibemahus 1,2 mld krooni.

Energiasääst ja renoveerimine

Lisaks otseselt ettevõtlusele suunatud teenustele pakub KredEx ka eraisikutele ja korterelamutele vajalikke laenukäendusi, annab laenu korterelamute renoveerimiseks ning vahendab eluaseme ja energiasäästu valdkonnaga seotud riiklikke toetusi. Kõik need tegevused aitavad kaasa Eesti majanduskeskkonna arenemisele ning eriti energiasäästuga seonduv omab tulevikus märkimisväärset mõju ka suure osa ettevõtete tegevusele. Aastatel 2009 ja 2010 kahtes eraisikutele väljastatav laenumaht ligikaudu 75% (tipptasemega võrreldes) ning korterelamute laenude võtmine isegi enam. Samas on vajadus KredExi käenduste järele kasvanud ning käendusega eluasemelae-

nude osakaal moodustab ligi 10% väljastatud laenude kogumahust. Eeldatavalt tõuseb lähiajal märgatavalt huvi korterelamute renoveerimislaenude vastu. Aluse huvi kasvaks annavad mitmed tegurid. Lisaks oluliselt tõusnud küttekuludele omab positiivset mõju CO₂ kvootide müügist saadud vahendite arvelt kuni 35% otsetoetuste eraldamine renoveerimistöödeks. Sellele täiendavalt saab kasutada KredExi poolt pakutavat soodsat laenuressurssi. Lisaks energiasäästust tulenevale otsesele majanduslikule efektile ja elanike elukvaliteedi tõusule elavdab renoveerimistööde mahu kasv ka ehitusturgu ning loob töökohti.

KredExi pakutavad finantstooted lähtuvad äritegevuse loogikast

Tagatised ja muud finantseerimistooted nagu laenud või ka riskikapital, on otsetoetustest oluliselt erineva mõju ja toimemehhanismiga. Tegemist on turukonkurentsi oluliselt vähem moonutavate instrumentidega, kus ei kaeta laenuvõtja kulusid ega anta üldjuhul midagi niisama ja tagasivõtmalt. Majanduslikult ratsionaalne ettevõtte kasutab seega tagatise vaid juhul, kui see on hädavajalik. Võrreldes otsetoetustega on finantsinstrumentide administreerimine efektiivsem. Seepärast on Euroopa Liidus tervikuna võetud suundumus otsetoetustelt finantsinstrumentide kasutamisele.

Otsetoetusi vajab ettevõtete oma arengu kiirendamiseks ja suunamiseks (näiteks ekspordi turundus, rahvusvaheline koolitus vms), teatud juhtudel ka teiste riikide ettevõtjatega võrdsete tingimuste loomiseks. Otsetoetused on kindlasti vajalikud ka valdkondades, kus tulevikus oodatav tulu pole määratletav (näiteks rakenduslikud teadusuuringud). Ettevõtlus peab olemuslikult lähtuma turunõudlusest ega tohi sõltuda seda eiravate instrumentide kasutamisest.

KredEx lähtub oma tegevuses kindlustuspõhimõtetest, kus edukalt projektidelt teenitav tasu peab katma ebaõnnestujate kahjud. Siin on portfelli suurus ja riskide hajutus väga olulised. Kui tervikuna on riiklike tugimeetmete puhul oluline fookuseerimine teatud kindlatele sihtrühmadele või majandusharudele, siis tagatiste efektiivseks pakkumiseks on oluline seda teha võimalikult laiale sihtgrupile. Siin lähtutakse põhimõttest, et kõigil äriliselt mõistlikel ettevõtetel, kus luuakse töökohti ja lisandväärtust, peab olema võimalus enda tegevust käenduste abil finantseerida (erandiks on kinnisvaraarendus, alkoholi- ja tubakatööstus). Tagatiste eesmärk on abi andmine asjalikult toimetavatele ettevõtetele nende konkurentsivõime tõusmisel, loodud lisandväärtuse suurendamisel, uute töökohtade loomisel.

Eesti Konjunkturiinstituudis 2010. aastal ilmunud uurimistööd, millistest võite leida andmeid Eesti majanduse ja konkurentsivõime kohta

1. Elanike finantskäitumise lühiuuring (elanike küsitlusuuringu tulemused) (jaanuar 2010)
2. Eesti alkoholiturg 2009.aasta 9 kuul (jaanuar 2010)
3. Alkoholi tarbimine ja alkoholipoliitika 2009 (elanike hinnangute alusel) (jaanuar 2010)
4. Eesti piimaturg 2009.aasta 9 kuul (jaanuar 2010)
5. Hinnainfo nr.1(168) (jaanuar 2010)
6. Economic Indicators of Estonia nr.1(177) (jaanuar 2010)
7. Eesti alkoholitootjate konkurentsivõime (veebruar 2010)
8. Hinnainfo nr.2(169) (veebruar 2010)
9. Economic Indicators of Estonia nr.2(178) (veebruar 2010)
10. Tarbijakaitse olukorrast Eestis (elanike küsitluse tulemused) (märts 2010)
11. Elanike toitumisharjumused ja toidukaupade ostueelistused (märts 2010)
12. Ümbrikupalgad Eestis 2009 (elanike hinnangute alusel) (märts 2010)
13. Hinnainfo nr.3(170) (märts 2010)
14. Economic Indicators of Estonia nr.3(179) (märts 2010)
15. Konjunktuur nr.1(172) (märts 2010)
16. Economic Survey of the Baltic States nr.1(65) January-December 2009 (aprill 2010)
17. Konjunktuur nr.1(172) Quarterly Review of the Estonian Economy (aprill 2010)
18. Eesti piimaturg 2009.aastal (aprill 2010)
19. Economic Indicators of Estonia nr.4(180) (aprill 2010)
20. Hinnainfo nr.4(171) (aprill 2010)
21. Illegaalse alkoholi tarbimine ja kaubandus Eestis 2009 (elanike hinnangute alusel) (mai 2010)
22. Illegaalsete tubakatoodete tarbimine ja kaubandus Eestis 2009 (elanike hinnangute alusel) (mai 2010)
23. Eesti alkoholiturg 2009.aastal (mai 2010)
24. Turistide alkoholi ostumaht 2009.aastal (mai 2010)
25. Noorte finantskäitumise lühiuuring (elanike küsitlusuuringu tulemused) (mai 2010)
26. Hinnainfo nr.5(172) (mai 2010)
27. Economic Indicators of Estonia nr.5(181) (mai 2010)
28. Eesti lihaturg 2009.aastal (juuni 2010)
29. Eesti teraviljaturg 2009.aastal (juuni 2010)
30. Eesti toidukaupade positsioon siseturul (juuni 2010)
31. Konjunktuur nr.2(173) (juuni 2010)
32. Hinnainfo nr.6(173) (juuni 2010)
33. Economic Indicators of Estonia nr.6(182) (juuni 2010)
34. Eesti piimaturg 2010.aasta I kvartal (juuni 2010)
35. Eesti alkoholiturg 2010.aasta I kvartalis (juuni 2010)

36. Economic Survey of the Baltic States nr.2(66) January-March 2010 (juuli 2010)
37. Põllumajandussaadusi töötlevate ettevõtjate konkurentsivõime ja arenguperspektiivid (juuli 2010)
38. Konjunktuur nr.2(173) Quarterly Review of the Estonian Economy (august 2010)
39. Hinnainfo nr.7(174) (august 2010)
40. Economic Indicators of Estonia nr.7(183) (august 2010)
41. Eesti parimad ettevõtted 2010 (august 2010)
42. Elanike probleemid finantsteenustega lühiuuring (elanike küsitlusuuringu tulemused) (september 2010)
43. Hinnainfo nr.8(175) (september 2010)
44. Economic Indicators of Estonia nr.8(184) (september 2010)
45. Konjunktuur nr.3(174) (september 2010)
46. Economic Survey of the Baltic States nr.3 (67) January-June 2010 (oktoober 2010)
47. Konjunktuur nr.3(174) Quarterly Review of the Estonian Economy (oktoober 2010)
48. Eesti alkoholiturg 2010. aasta I poolaastal (oktoober 2010)
49. Eesti piimaturg 2010. aasta I poolaastal (oktoober 2010)
50. Hinnainfo nr.9(176) (oktoober 2010)
51. Economic Indicators of Estonia nr.9(185) (oktoober 2010)
52. Toiduainete omavaru olemasolu majapidamistes, elanikkonna toimetulekuoskused hädaolukorras (oktoober 2010)
53. Alkoholi turg, tarbimine ja kahjud Eestis. Aastaraamat 2010 (november 2010)
54. Perede säästu- ja laenukäitumise eesmärgid (november 2010)
55. Eesti ettevõtete ekspordiprobleemide uuring (november 2010)
56. Kultuuri- ja spordisündmuste regionaalse majandusliku mõju hindamine - Viljandi Kitarrifestival (november 2010)
57. Kohalike mahepõllumajandustoodete ja -toidukaupade turg Eestis 2009. aastal (november 2010)
58. Arvete tasumine ja raha säästmine (elanike küsitlusuuringu tulemused) (november 2010)
59. Hinnainfo nr.10(177) (november 2010)
60. Economic Indicators of Estonia nr.10(186) (november 2010)
61. Eesti lihaturg 2010.aasta I poolaastal (november 2010)
62. Eesti teraviljaturg saagiaastal 2009/2010 (detsember 2010)
63. Baltic Facts 2010 (detsember 2010)
64. Hinnainfo nr.11(178) (detsember 2010)
65. Economic Indicators of Estonia nr.11(187) (detsember 2010)
66. Economic Survey of the Baltic States nr.4 (68) January-September 2010 (detsember 2010)
67. Konjunktuur nr.4(175) (detsember 2010)
68. Konjunktuur nr.4(175) Quarterly Review of the Estonian Economy (detsember 2010)

